

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΧΟΡΩΔΙΑΚΟΥ
ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΡΕΒΕΖΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ**

ΚΟΡΩΝΑΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΥΠΡΙΩΤΕΛΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΠΡΕΒΕΖΑ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2021

**THE FINANCIAL OFFER OF THE PREVEZA INTERNATIONAL
CHOIR FESTIVAL TO THE LOCAL COMMUNITY**

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή
Πρέβεζα, 3 Απριλίου 2023

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων καθηγητής

Ευστράτιος Κυπριωτέλης, Λέκτορας

2. Μέλος επιτροπής

Κωνσταντίνος Μηλιτσόπουλος, Λέκτορας

3. Μέλος επιτροπής

Κωνσταντίνος Καραμάνης, Καθηγητής

Ο Προϊστάμενος του Τμήματος

Ιωάννης Σωτηρόπουλος, καθηγητής

Υπογραφή

© ΚΟΡΩΝΑΙΟΣ, ΚΟΣΜΑΣ 2022.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Επίθετο, Όνομα

ΚΟΡΩΝΑΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ

Υπογραφή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της πτυχιακής αυτής εργασίας είναι να μελετηθεί η οικονομική προσφορά του Διεθνούς Χορωδιακού Φεστιβάλ της Πρέβεζας στην τοπική κοινωνία. Για να διερευνηθεί ο σκοπός αυτός η εργασία χωρίστηκε σε πέντε κεφάλαιο. Στο πρώτο κεφάλαιο μελετάται το φαινόμενο του τουρισμού, αποσαφηνίζεται η έννοιά του, ερευνώνται οι διακρίσεις που αυτός έχει και αναλύεται ο πολιτιστικός τουρισμός καθώς και ο ρόλος του τουρισμού στην εθνική οικονομία. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρατίθεται η ιστορική εξέλιξη του φεστιβάλ και οριοθετείται η έννοιά του. Καταγράφονται τα χαρακτηριστικά που έχουν τα μουσικά φεστιβάλ και μελετώνται τα κίνητρα των επισκεπτών για την παρακολούθηση ενός μουσικού φεστιβάλ. Στη συνέχεια αναλύεται ο πολιτιστικός τουρισμός για τα μουσικά φεστιβάλ, ο ρόλος που διαδραματίζει ένα μουσικό φεστιβάλ στην τοπική ανάπτυξη και ο γενικότερος αντίκτυπος του στον τουρισμό. Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθενται στοιχεία για το νομό της Πρέβεζας όπου λαμβάνει χώρα το Διεθνές Χορωδιακό Φεστιβάλ. Συγκριμένα, καταχωρείται η τοποθεσία του, η γεωμορφολογία του, η πολιτιστική κληρονομιά που αυτός έχει, οι υποδομές, τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του, τα μακροοικονομικά του στοιχεία, το ξενοδοχειακό του δυναμικό, τα βασικά χαρακτηριστικά του τουριστικού προϊόντος που διαθέτει καθώς και η τουριστική ζήτηση. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση του Διεθνούς Χορωδιακού Φεστιβάλ της Πρέβεζας. Πιο συγκεκριμένα, καταγράφεται η πορεία της χορωδίας «Αρμονίας» και οι σημαντικότεροι σταθμοί της, το ιστορικό του Διεθνούς Χορωδιακού Φεστιβάλ, ο τρόπος οργάνωσής του, οι διαγωνισμοί που συμπεριλαμβάνονται σε αυτόν και ο τρόπος χρηματοδότησης και προβολής του. Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο καταχωρούνται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε ανάμεσα σε δύο ομάδες-στόχους. Η πρώτη ομάδα είναι 42 επιχειρήσεις οι οποίες συνδέονται άμεσα με τους χορωδούς-τουρίστες και η δεύτερη ομάδα στόχος είναι 75 χορωδοί-τουρίστες οι οποίοι κατέχουν την ελληνική γλώσσα.

Λέξεις – Κλειδιά: Διεθνές Χορωδιακό Φεστιβάλ Πρέβεζας, χορωδία «Αρμονία», μουσικό φεστιβάλ, τουρισμός.

ABSTRACT

This project aims at studying/searching the financial contribution of the Preveza International Choral Festival to the local community of Preveza. In order to investigate this aim the project was divided into five chapters. In the first chapter there is the study of the phenomenon of tourism, the clarification of its definition, the research of its different sections and the analysis of cultural tourism as well as the role of tourism in the national economy. In the second chapter, there can be found the historical course of the festival and the definition of its meaning. The characteristics of music festivals are defined and visitors' motives of attending a music festival are studied. Then, the cultural tourism of music festivals is analyzed, but also the role a music festival plays in local development and its general effect in tourism. In the third chapter, features for the prefecture of Preveza are presented, where the International Choral Festival takes place. More specifically, there are details concerning its location, its landscape, its cultural heritage, its facilities, its demographic and social characteristics, its hotel dynamics, the basic characteristics of the touristic product it boasts as well as touristic demand. In the fourth chapter, there is a presentation of the International Choral Festival of Preveza. More specifically, the history and most important moments of Choral society "Armonia" are given, the history of the International Choral Festival, the way it is organized, the competitions that are realized in its frames, the way it is financed and the way it is promoted. In the fifth and last chapter, the results of the research are presented, which was realized among two target-groups. The first target group includes 42 businesses that are directly connected to choristers-tourists and the second target group consists of 75 choristers-tourists who speak the Greek language.

Key – words: International Choral Festival of Preveza, choral society 'Armonia', music festival, tourism.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	vi
ABSTRACT.....	vii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	viii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
1 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	1
1.1 Η έννοια του τουρισμού.....	1
1.2 Οι διακρίσεις του τουριστικού φαινομένου	2
1.3 Τουρισμός και τουριστική ανάπτυξη	4
1.4 Ο πολιτιστικός τουρισμός	5
1.5 Ο ρόλος του τουρισμού στην εθνική οικονομία	6
2 ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΦΕΣΤΙΒΑΛ	11
2.1 Ιστορική εξέλιξη του φεστιβάλ και έννοιά του.....	11
2.2 Χαρακτηριστικά των μουσικών φεστιβάλ	12
2.3 Κίνητρα επισκεπτών για την παρακολούθηση μουσικών φεστιβάλ	14
2.4 Πολιτιστικός τουρισμός και μουσικά φεστιβάλ.....	17
2.5 Ο ρόλος της χορωδίας στην ανάπτυξη του ατόμου.....	19
2.6 Ο ρόλος του φεστιβάλ στην τοπική ανάπτυξη.....	21
2.7 Ο αντίκτυπος του φεστιβάλ στον τουρισμό	23
3 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ο ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	27
3.1 Η γεωμορφολογία του νομού Πρέβεζας	27
3.2 Παραδοσιακοί οικισμοί, μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι	31
3.3 Μεταφορές υποδομές και προσπελασιμότητα	33
3.4 Υποδομές υγείας	36
3.5 Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	36
3.6 Μακροοικονομικά στοιχεία νομού Πρέβεζας.....	39
3.7 Κοινωνικά χαρακτηριστικά πληθυσμού	41
3.8 Βασικά χαρακτηριστικά τουριστικού προϊόντος	42

3.9	Ξενοδοχειακό δυναμικό	43
3.10	Τουριστική ζήτηση του νομού Πρέβεζας.....	45
3.11	Πολιτιστική κληρονομιά του νομού Πρέβεζας	49
4	ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	55
4.1	Η χορωδία «Αρμονία» Πρέβεζας.....	55
4.2	Το ιστορικό του φεστιβάλ χορωδιών Πρέβεζας.....	59
4.3	Η οργάνωση του Διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ.....	60
4.4	Οι διαγωνισμοί του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ	61
4.5	Η χρηματοδότηση και προβολή του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ	62
5	ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Έρευνα.....	64
5.1	Μεθοδολογία έρευνας.....	64
5.2	Αποτελέσματα της έρευνας των επιχειρήσεων της Πρέβεζας	65
5.3	Αποτελέσματα της έρευνας των χορωδών-τουριστών.....	74
	Συμπέρασμα.....	81
	Βιβλιογραφία	84
	Παράρτημα Α΄	92
	Παράρτημα Β΄.....	95

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.5.1: Έμμεσα οφέλη του τουρισμού	9
Πίνακας 3.2.1: Επισκεψιμότητα στα μουσεία της Περιφέρειας Ηπείρου και του Νομού Πρέβεζας.....	32
Πίνακας 3.2.2: Επισκεψιμότητα στους αρχαιολογικούς χώρους της Περιφέρειας Ηπείρου και του Νομού Πρέβεζας	33
Πίνακας 3.5.1: Πληθυσμός χώρας, Περιφέρειας Ηπείρου και Νομού Πρέβεζας 2011....	36
Πίνακας 3.5.2: Εξέλιξη του πληθυσμού την τριακονταετία 1971 - 2011 στο Νομό Πρέβεζας, την Περιφέρεια Ηπείρου και τη χώρα.	38
Πίνακας 3.6.1: ΑΕΠ χώρας, Περιφέρειας Ηπείρου και Νομού Πρέβεζας 2004-2011.....	39
Πίνακας 3.9.1; Ποσοστό ξενοδοχειακών μονάδων, δωματίων και κλινών ανά κατηγορία αστεριών Νομού Πρεβέζης.....	44
Πίνακας 3.10.1: Αφίξεις εσωτερικού στο αεροδρόμιο Ακτίου	46
Πίνακας 3.10.2: Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα της Περιφέρειας Ηπείρου και του Νομού Πρεβέζης 2014-2019.....	46
Πίνακας 3.10.3: Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα της Περιφέρειας Ηπείρου και του Νομού Πρεβέζης 2014-2019	48
Πίνακας 3.10.4: Πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων Περιφέρειας Ηπείρου και Νομού Πρεβέζης 2014-2019.....	48
Πίνακας 3.10.5: Κίνηση κρουαζιερόπλοιων και αριθμός αφίξεων επιβατών κρουαζιέρας στο Νομό Πρεβέζης 2014-2019	49
Πίνακας 5.2.1: Το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ της «Αρμονίας» Πρέβεζας συνεισφέρει θετικά στην πολιτιστική ταυτότητα της πόλης;	65
Πίνακας 5.2.2: Οι κάτοικοι της πόλης της Πρέβεζας «έχουν αγκαλιάσει» το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ;	66

Πίνακας 5.2.3: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ η πόλη της Πρέβεζας έχει μια εορταστική ατμόσφαιρα;	67
Πίνακας 5.2.4: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ η τουριστική κίνηση αυξάνεται;	68
Πίνακας 5.2.5: Από το φεστιβάλ υπάρχουν οικονομικά οφέλη για την πόλη της Πρέβεζας;	69
Πίνακας 5.2.6: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ υπάρχουν μεγαλύτερα οικονομικά πλεονεκτήματα για τις επιχειρήσεις της πόλης;	70
Πίνακας 5.2.7: Το φεστιβάλ συμβάλλει στη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών και υποδομών της πόλης;	71
Πίνακας 5.2.8: Η επιχείρησή σας συμμετέχει σε δράσεις προβολής στο διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ.....	72
Πίνακας 5.2.9: Είστε χορηγός του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ;	73
Πίνακας 5.3.1: Κατά τη διαμονή σας στην Πρέβεζα μείνατε ικανοποιημένος/η από τις υπηρεσίες που σας προσφέρθηκαν;	74
Πίνακας 5.3.2: Πώς θα χαρακτηρίζατε το επίπεδο τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών ή προϊόντων της Πρέβεζας σε σχέση με την ποιότητά τους;	75
Πίνακας 5.3.3: Εάν σας δινόταν η δυνατότητα, θα παρατείνατε τη διαμονή σας στην Πρέβεζα;	76
Πίνακας 5.3.4: Πόσο συχνά πραγματοποιείτε ταξίδια με σκοπό τη συμμετοχή σας σε χορωδιακή εκδήλωση;	77
Πίνακας 5.3.5: Ποια είναι η συνηθισμένη διάρκεια παραμονής σας σε ένα τουριστικό προορισμό για τη συμμετοχή σας σε μια χορωδιακή διοργάνωση;	78
Πίνακας 5.3.6: Πώς κρίνετε την ποιότητα των χώρων του φεστιβάλ;	79

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1.5.1: Ποσά εισερχόμενου τουρισμού 2019-2020	7
Διάγραμμα 5.2.1: Το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ της «Αρμονίας» Πρέβεζας συνεισφέρει θετικά στην πολιτιστική ταυτότητα της πόλης;	66
Διάγραμμα 5.2.2: Οι κάτοικοι της πόλης της Πρέβεζας «έχουν αγκαλιάσει» το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ;	67
Διάγραμμα 5.2.3: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ η πόλη της Πρέβεζας έχει μια εορταστική ατμόσφαιρα;.....	68
Διάγραμμα 5.2.4: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ η τουριστική κίνηση αυξάνεται;	69
Διάγραμμα 5.2.5: Από το φεστιβάλ υπάρχουν οικονομικά οφέλη για την πόλη της Πρέβεζας;.....	70
Διάγραμμα 5.2.6: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ υπάρχουν μεγαλύτερα οικονομικά πλεονεκτήματα για τις επιχειρήσεις της πόλης;.....	71
Διάγραμμα 5.2.7: Το φεστιβάλ συμβάλλει στη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών και υποδομών της πόλης;	72
Διάγραμμα 5.2.8: Η επιχείρησή σας συμμετέχει σε δράσεις προβολής στο διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ	73
Διάγραμμα 5.2.9: Είστε χορηγός του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ;	73
Διάγραμμα 5.3.1: Κατά τη διαμονή σας στην Πρέβεζα μείνατε ικανοποιημένος/η από τις υπηρεσίες που σας προσφέρθηκαν;	75
Διάγραμμα 5.3.2: Πώς θα χαρακτηρίζατε το επίπεδο τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών ή προϊόντων της Πρέβεζας σε σχέση με την ποιότητά τους;.....	76
Διάγραμμα 5.3.3: Εάν σας δινόταν η δυνατότητα, θα παρατείνατε τη διαμονή σας στην Πρέβεζα;	77
Διάγραμμα 5.3.4: Πόσο συχνά πραγματοποιείτε ταξίδια με σκοπό τη συμμετοχή σας σε χορωδιακή εκδήλωση;	78

Διάγραμμα 5.3.5: Ποια είναι η συνηθισμένη διάρκεια παραμονής σας σε ένα τουριστικό προορισμό για τη συμμετοχή σας σε μια χορωδιακή διοργάνωση;.....	79
Διάγραμμα 5.3.6: Πώς κρίνετε την ποιότητα των χώρων του φεστιβάλ;.....	80

1 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

1.1 Η έννοια του τουρισμού

Ο τουρισμός είναι μια συνεχώς διευρυνόμενη βιομηχανία υπηρεσιών με τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης και, ως εκ τούτου, οι περισσότερες χώρες έχουν στραφεί προς αυτόν για την βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Έτσι, έχει αναδειχθεί ένας σημαντικός παράγοντας για την επιτάχυνση του ρυθμού της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης σε όλο τον κόσμο. Πιστεύεται ότι η λέξη περιοδεία στο πλαίσιο του τουρισμού καθιερώθηκε στην αγγλική γλώσσα από τον 18^ο αιώνα. Από την άλλη, σύμφωνα με το λεξικό της Οξφόρδης, η λέξη τουρισμός ήρθε για πρώτη φορά στο φως στα αγγλικά τον 19^ο αιώνα και συγκεκριμένα το 1811, από μια ελληνική λέξη «τόρνους» που σημαίνει στρογγυλό εργαλείο (Kamra & Chand, 2002).

Ο τουρισμός ως φαινόμενο σημαίνει την κυκλοφορία των ανθρώπων, τόσο εντός όσο και εκτός των εθνικών συνόρων. Επίσης, σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ανθρώπους, επειδή είναι μια αφαίρεση ενός ευρέος φάσματος καταναλωτικών δραστηριοτήτων που απαιτούν προϊόντα και υπηρεσίες από ένα ευρύ φάσμα βιομηχανιών στην οικονομία. Το 1905, ο E. Freuler όρισε τον τουρισμό με τη σύγχρονη έννοια του κόσμου «ως ένα φαινόμενο της σύγχρονης εποχής που βασίζεται στην αυξημένη ανάγκη για ανάκτηση και αλλαγή του αέρα, την αφυπνισμένη και καλλιεργημένη εκτίμηση της γραφικής ομορφιάς, της ευχαρίστησης και της απόλαυσης της φύσης και ιδιαίτερα που προκαλείται από την αυξανόμενη ανάμειξη διαφόρων εθνών και τάξεων της ανθρώπινης κοινωνίας, ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης του εμπορίου, της βιομηχανίας και του εμπορίου και της τελειότητας των μέσων μεταφοράς (Pruthi, 2004).

Οι Huziker & Krapf (1942) όρισαν τον τουρισμό ως το σύνολο των φαινομένων και των σχέσεων που προκύπτουν από τα ταξίδια και τη διαμονή των μη κατοίκων, στο βαθμό που δεν οδηγούν σε μόνιμη κατοικία και δεν συνδέονται με καμία δραστηριότητα κέρδους (Robinson, 1976).

Στις 4 Μαρτίου 1993, ο διεθνής οργανισμός που είναι αρμόδιος για τον τουρισμό, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO) έδωσε έναν σύγχρονο ορισμό του τουρισμού και τόνισε ότι ο τουρισμός ορίζεται ως η ικανότητα των ατόμων που ταξιδεύουν και παραμένουν στη θέση τους εκτός του συνήθους περιβάλλοντός τους για περισσότερο από ένα συνεχόμενο έτος για σκοπούς αναψυχής, επαγγελματικούς και άλλους σκοπούς που δεν σχετίζονται με την άσκηση μιας δραστηριότητας που αμείβεται από το εσωτερικό του τόπου επίσκεψης. Η χρήση αυτής της ευρείας έννοιας καθιστά δυνατή την αναγνώριση του τουρισμού μεταξύ των χωρών καθώς και του τουρισμού στο εσωτερικό μιας χώρας. Ο τουρισμός αναφέρεται σε όλες τις δραστηριότητες των επισκεπτών, συμπεριλαμβανομένων τόσο των τουριστών (επισκέπτες διανυκτέρευσης) όσο και των «αυθημερόν επισκεπτών» (Stephen, 2007).

Σε γενικές γραμμές ο τουρισμός μπορεί να οριστεί ως η προσωρινή μετακίνηση των ανθρώπων σε προορισμούς μακριά από τον συνήθη τόπο ή το κανονικό τους περιβάλλον, τις ενέργειες που αναλήφθηκαν κατά τη διάρκεια της παραμονής τους σε αυτούς τους προορισμούς και τις εγκαταστάσεις που αναπτύχθηκαν για να καλύψουν τις απαιτήσεις / ανάγκες τους. Η μελέτη του τουρισμού περιλαμβάνει τα κίνητρα και την εμπειρία των τουριστών, αφενός, τις προσδοκίες και την προσαρμογή των κατοίκων της περιοχής της ενδιαφερόμενης περιοχής, καθώς και το ρόλο που διαδραματίζουν οι διάφοροι ενδιαμέσοι φορείς της μετακίνησης, της στέγασης, της σίτισης και της ψυχαγωγίας των ανθρώπων καθώς πηγάζουν από ένα μέρος του οικοτόπου τους σε ένα άλλο για επαγγελματικούς λόγους και/ή για αναψυχή. Ο κλάδος ενσωματώνει κυρίως πέντε ομάδες δραστηριοτήτων, δηλαδή, μεταφορές, καταλύματα, τροφοδοσία / λιανικό εμπόριο, αναψυχή και υπηρεσίες που σχετίζονται με ταξίδια.

1.2 Οι διακρίσεις του τουριστικού φαινομένου

Ο τουρισμός μπορεί να ταξινομηθεί σε πολλές κατηγορίες και με πολλά και διαφορετικά κίνητρα. Ωστόσο ο Λαγός (2005) το διακρίνει σε: α) εγχώριο τουρισμό (domestic tourism): είναι ο τουρισμός των κατοίκων μίας χώρας όταν ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής (πχ. ένας Αθηναίος πηγαίνει στην Πρέβεζα), β) εξερχόμενο τουρισμό (outbound tourism): αφορά στους μόνιμους κατοίκους μίας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν

σε μία άλλη χώρα (πχ. ένας Έλληνας που ταξιδεύει στη Γερμανία), γ) εισερχόμενο τουρισμό (inbound tourism): ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα (πχ. ένας Ισπανός που ταξιδεύει στην Ελβετία), δ) διεθνή τουρισμό (international tourism): το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού, ε) εσωτερικό τουρισμό (internal tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού, στ) εθνικό τουρισμό: (national tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού.

Ωστόσο, η τυποποίηση και η διάκριση του τουρισμού εξαρτάται, κατά κύριο λόγο, από τους παράγοντες που προσδιορίζουν το φαινόμενο. Έτσι σύμφωνα με τους Ηγουμενάκη, Κραβαρίτης & Λύτρας (2000) διακρίνεται σε έξι βασικές κατηγορίες: α) μαζικός τουρισμός: χαρακτηρίζεται από ομαδικότητα συμμετοχής των τουριστών στις διάφορες φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας, πλην όμως σε καμία περίπτωση δεν συνδέεται αποκλειστικά με τον τουρισμό διακοπών- αναψυχής μακράς διαμονής., β) ατομικός τουρισμός: χαρακτηρίζεται από την ανεξάρτητη ατομική οργάνωση και εκτέλεση του ταξιδιού εκ μέρους των τουριστών, γ) εσωτερικός τουρισμός: πραγματοποιείται από τον ντόπιο πληθυσμό μιας χώρας μέσα πάντα στα φυσικά της όρια, δηλαδή μέσα στην επικράτειά της, δ) εξωτερικός τουρισμός: πραγματοποιείται από άτομα που διαμένουν μόνιμα σε μια χώρα και την εγκαταλείπουν προσωρινά για να επισκεφτούν κάποια άλλη ή κάποιες άλλες χώρες για τουριστικούς λόγους και με αυτόν τον τρόπο να ικανοποιήσουν συγκεκριμένες τουριστικές ανάγκες ή επιθυμίες τους, ε) συνεχής τουρισμός: διαρκεί όλο το χρόνο, που σημαίνει ότι σε καμία περίπτωση δεν επηρεάζονται οι δραστηριότητές του από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε όλες τις εποχές, δηλαδή σε όλη τη διάρκεια το χρόνου και στ) εποχιακός τουρισμός: δεν διαρκεί όλο το χρόνο, που σημαίνει ότι σε αντίθεση με το συνεχή τουρισμό, οι δραστηριότητές του επηρεάζονται αποφασιστικά από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε διαφορετικές εποχές.

Επίσης οι Λαγός και Λιαρκόβας (2003) τον διακρίνουν α) στον μαζικό τουρισμό, β) στον τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων, που υλοποιείται με ένα πλήθος διάφορων τύπων τουρισμού που προκύπτουν από τα κοινά ενδιαφέροντα των επισκεπτών και γ) στον εναλλακτικό τουρισμό που έχει ως αναφορά διαφορετικά είδη τουρισμού όπου οι ταξιδιώτες αναζητούν συγκεκριμένο τρόπο διακοπών που σχετίζεται με τον σεβασμό του ντόπιου πολιτισμού, την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την επιζήτηση νέων αξιών και τρόπων ζωής.

1.3 Τουρισμός και τουριστική ανάπτυξη

Η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να είναι αποτελεσματική για την αντιμετώπιση μακροχρόνιων ζητημάτων που μαστίζουν τις αγροτικές περιοχές και, ταυτόχρονα, μπορεί να αποφέρει σημαντικά οικονομικά και κοινωνικά οφέλη, όπως νέες θέσεις εργασίας, οικονομική ανάπτυξη και κατασκευή υποδομών. Επιπλέον, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον τουρισμό μπορεί να περιορίσει την εσωτερική ή διεθνή μετανάστευση των τοπικών πληθυσμών. Στο πλαίσιο της άσκησης προσπαθειών για την προώθηση του τουρισμού, πολλοί προορισμοί ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο για τη διοργάνωση εκδηλώσεων και φεστιβάλ. Εδώ, οι «εκδηλώσεις» αναφέρονται σε εκδηλώσεις που έχουν σήμα κατατεθέν, οι οποίες πραγματοποιούνται μόνο μία φορά ή επαναλαμβάνονται και έχουν περιορισμένη διάρκεια (Fytoroulou et al., 2021). Αυτός ο τύπος εκδηλώσεων μπορεί να είναι εξαιρετικά επωφελής καθώς όχι μόνο προσελκύει επισκέπτες αλλά και αυξάνει την τουριστική ικανότητα του προορισμού, δημιουργεί μια θετική εικόνα προορισμού και αναδεικνύει τα τοπικά αξιοθέατα (Getz, 2008). Επιπλέον, τα φεστιβάλ μπορούν να βελτιώσουν την ευαισθητοποίηση, την ελκυστικότητα και την κερδοφορία ενός τουριστικού προορισμού (Lepp, 2007), παρέχοντας παράλληλα στην κοινότητα υποδοχής την ευκαιρία να ξεχωρίσει στην τουριστική αγορά (Lee, 2003). Από αυτή την άποψη, τα φεστιβάλ μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην ανάπτυξη του τουρισμού στις αγροτικές περιοχές, οι οποίες συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες να καθιερωθούν ως ελκυστικοί προορισμοί.

Η ανάπτυξη του τουρισμού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τους κατοίκους της περιοχής που μπορούν είτε να υποστηρίξουν είτε να εμποδίσουν τις προσπάθειες της τουριστικής βιομηχανίας. Για το λόγο αυτό, προκειμένου να οικοδομηθεί μια αποδεκτή στρατηγική που θα ήταν αποτελεσματική στη δημιουργία συνεχούς τουριστικής ανάπτυξης, θα πρέπει να διερευνηθούν και να ληφθούν υπόψη οι στάσεις των κατοίκων. Αυτό δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι μόνο αυτό αρκεί. Οι απόψεις και η ικανοποίηση των επισκεπτών από τον προορισμό είναι εξίσου σημαντικές και δεν πρέπει να παραμελούνται καθώς μπορούν να υποδείξουν τομείς που χρήζουν βελτίωσης και νέους τρόπους προσέλκυσης επισκεπτών ή διατήρησης των

υπαρχόντων. Ωστόσο, οι περισσότερες από τις υπάρχουσες μελέτες επικεντρώνονται είτε σε κατοίκους είτε σε επισκέπτες και πολύ λίγες μελέτες επικεντρώνονται και στα δύο (Borgers, 2020; Ritchie & Inkari, 2006; Weaver & Lawton, 2001).

1.4 Ο πολιτιστικός τουρισμός

Μερικοί ερευνητές θεωρούν ότι ο τουρισμός είναι τόσο ο καλύτερος φίλος της ανάπτυξης όσο και ο χειρότερος εχθρός της (Juan i Tresserras, 2011). Οι συνδέσεις μεταξύ του πολιτιστικού τουρισμού και της παγκοσμιοποίησης απαιτούν ισχυρή ώθηση στην πολυμορφία και την πολιτιστική ταυτότητα. Η δήλωση της Βαρκελώνης που εγκρίθηκε κατά την ευρωμεσογειακή διάσκεψη το 1995, υπερασπίστηκε την ανάγκη «προώθησης της πολιτιστικής κληρονομιάς ως τοπικού παράγοντα ταυτότητας σε παγκόσμιο πλαίσιο και ενθάρρυνσης της δημιουργίας πολιτιστικών τουριστικών προϊόντων που βασίζονται στην ενεργό αναψυχή και κληρονομιά, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η αναγκαία μετατροπή του τουριστικού τομέα στην περιοχή της Μεσογείου» (Toselli, 2006).

Διεθνείς οργανισμοί όπως ο ICOMOS ορίζουν ότι, σε ένα παγκοσμιοποιημένο πλαίσιο, είναι απαραίτητο να προστατευθεί, να διατηρηθεί, να κατανοηθεί και να προωθηθεί η πολιτιστική πολυμορφία και κληρονομιά (ICOMOS, 1999). Η τάση αυτή ενθαρρύνει τις τοπικές κοινότητες να ανακαλύψουν εκ νέου και να ενισχύσουν την πολιτιστική τους ταυτότητα ενισχύοντας την κληρονομιά τους ως συνεκτικό παράγοντα. ταυτόχρονα, οι επισκέπτες αποκτούν νέο ενδιαφέρον για τον πολιτισμό (Garay & Canoves, 2011; Toselli, 2003). Στο πλαίσιο αυτό, ο πολιτιστικός τουρισμός ανταποκρίνεται στην ανάγκη της ενίσχυσης, επιβεβαίωσης και ανάκτησης των στοιχείων που χαρακτηρίζουν και προσδιορίζουν κάθε κοινότητα. Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να βασίζεται στην επίσκεψη πολιτιστικών δομών (μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι κ.λπ.) ή μπορεί να περιλαμβάνει μια τουριστική εμπειρία (Cuccia & Rizzo, 2011) που επικεντρώνεται στην κληρονομιά (Hugues & Allen, 2005). Μέσα στο ευρύ φάσμα των προϊόντων και των εναλλακτικών λύσεων που περιλαμβάνονται, η μουσική είναι ένας αναπτυσσόμενος τομέας, που προσφέρει ένα εξίσου ευρύ και ποικίλο φάσμα φεστιβάλ που απευθύνονται σε διαφορετικούς τομείς του κοινού. Από

αυτή την άποψη, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι τα φεστιβάλ βγάζουν τον πολιτιστικό τουρισμό από τα μουσεία και τα μνημεία και τοποθετούν τη μουσική στο επίκεντρο των τουριστικών κινήτρων (Canoves et al., 2004).

1.5 Ο ρόλος του τουρισμού στην εθνική οικονομία

Ο τουρισμός είναι ένας από τους τομείς που παρουσίασαν σημαντικό επενδυτικό ενδιαφέρον. Λόγω δε της μεγάλης διασποράς των τουριστικών προορισμών ανά την χώρα, ο τουρισμός παίζει καταλυτικό ρόλο στην διαμόρφωση του εισοδήματος σε πολλές περιφέρειες της Ελλάδας. Όμως, έχει έντονη εποχικότητα λόγω του ότι οι διακοπές για Ήλιο & Θάλασσα -που αποτελούν την μεγαλύτερη ευρωπαϊκή προϊόντική αγορά- αποτελούν το βασικό τουριστικό προϊόν της χώρας (ΙΝΣΕΤΕ, 2021).

Σε παγκόσμιο επίπεδο, ο κλάδος των τουριστικών υπηρεσιών ήταν αυτός ο οποίος δέχτηκε το ισχυρότερο πλήγμα από την έναρξη της πανδημίας. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO), ο παγκόσμιος τουρισμός την περίοδο 2019-2020 κατέγραψε μείωση διεθνών αφίξεων κατά -74% το οποίο μεταφράζεται σε απώλειες περίπου 1,08 δισ. διεθνών αφίξεων, λόγω της άνευ προηγουμένου μείωσης της ζήτησης και των εκτεταμένων ταξιδιωτικών περιορισμών. Η κατάρρευση του παγκόσμιου τουρισμού, μεταφράζεται σε απώλειες \$ 1,3 τρισ. σε έσοδα από εξαγωγές, 11 φορές περισσότερα από τις απώλειες που καταγράφηκαν κατά την διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2009, ενώ παράλληλα η πανδημία έθεσε σε κίνδυνο 100 με 120 εκατ. άμεσες θέσεις εργασίας στον τουριστικό κλάδο, τις περισσότερες εκ των οποίων σε μικρές και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις. Σε αυτό το δυσμενές τουριστικό περιβάλλον, ο ελληνικός τουρισμός δεν θα μπορούσε να μείνει αλώβητος, διακόπτοντας την ανοδική πορεία που κατέγραψαν στο σύνολο τους τα τουριστικά μεγέθη της χώρας έως και τον Φεβρουάριο του 2020. Συγκεκριμένα, ο ελληνικός τουρισμός την περίοδο 2019-2020, κατέγραψε μείωση αφίξεων κατά -76,5% (από 31.348 χιλ. το 2019 σε 7.375 χιλ. το 2020) και μείωση εισπράξεων κατά -75,6% (από € 17.680 εκατ. το 2019 σε € 4.310 εκατ. το 2020). Παρ' όλη την σημαντική μείωση που σημείωσαν τα τουριστικά μεγέθη της Ελλάδας, η απασχόληση στις δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης υποχώρησε σημαντικά

λιγότερο (-10,0%, από 381,9 χιλ. το 2019 σε 343,6 χιλ. το 2020) ως επακόλουθο πρωτοβουλιών και μέτρων που ελήφθησαν από το κράτος για την στήριξη της απασχόλησης και των επιχειρήσεων.

Κατά το 2020 ο τουρισμός παρουσίασε μείωση εσόδων από το εξωτερικό κατά -77,0% ή -15.662 εκατ.€ Αυτό συμπάρεσυρε την άμεση συνεισφορά του στην οικονομία της χώρας όπου σημειώθηκε μείωση κατά -15.851 εκατ. €. Όμως, παρά την μείωση των εσόδων από τον εισερχόμενο τουρισμό, η τουριστική δραστηριότητα παρέμεινε κατά κύριο λόγο εξαγωγική με το 77,0% των εσόδων του τουρισμού να προέρχονται από τον εισερχόμενο τουρισμό (έναντι περισσότερο από 90% τις προηγούμενες χρονιές). Η οικονομική συνεισφορά του αντιστοιχεί στο 3,7% του ΑΕΠ της χώρας, ενώ αν συνυπολογιστεί και η έμμεση συνεισφορά του, αντιστοιχεί μεταξύ 8,1% έως 9,7%.

Όσον αφορά τον εισερχόμενο τουρισμό, το 2020 η Ελλάδα υποδέχθηκε σχεδόν 7,4 εκατ. τουρίστες, μόνιμους κατοίκους άλλων χωρών («Μη Κάτοικοι»), και εισέπραξε σχεδόν € 4,1 δισ. Αναφορικά με το μεταφορικό μέσο, η εικόνα λόγω και της πανδημίας διαφοροποιήθηκε σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια, με τις αεροπορικές αφίξεις να αυξάνουν το μερίδιό τους στο 75% των αφίξεων ακολουθούμενες από τις οδικές με 21% και τις θαλάσσιες με 4%. Το ποσοστό των τουριστών που επέλεξαν το τρένο ως μέσο μεταφοράς για το ταξίδι τους στην Ελλάδα ήταν αμελητέο.

Το 2020, ο εισερχόμενος τουρισμός κατέγραψε τα χαμηλότερα μεγέθη από την έναρξη της Έρευνας Συνόρων (2005), τόσο στις αφίξεις όσο και στα έσοδα. Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων (των μη κατοίκων) ανήλθε σε 64,1 εκατ. παρουσιάζοντας μείωση κατά -72,4% σε σχέση με το 2019. Η Μέση κατά Κεφαλήν Δαπάνη (ΜΚΔ) ανήλθε στα € 555,2, εμφανίζοντας μείωση κατά -1,6%, που οφείλεται στην μείωση της Δαπάνης ανά Διανυκτέρευση κατά -16,0% ενώ αντίθετα η Μέση Διάρκεια Παραμονής σημείωσε αύξηση κατά +17,1%.

Διάγραμμα 1.5.1: Ποσά εισερχόμενου τουρισμού 2019-2020

Εισερχόμενος Τουρισμός, 2019 - 2020				
	Αφίξεις		Έσοδα	
	2019	2020	2019	2020
Ιαν	659.982	789.951	229.752.000	286.077.141
Φεβ	503.540	627.318	197.331.418	239.584.005
Μαρ	772.507	410.837	307.843.018	88.946.822
Απρ	982.084	37.566	503.696.795	7.278.797
Μαι	2.386.667	55.567	1.514.268.455	13.088.895
Ιουν	4.102.207	256.225	2.491.517.691	64.336.251
Ιούλ	5.673.262	828.185	3.633.414.929	577.015.781
Αυγ	6.761.996	1.806.946	4.026.811.000	1.373.175.565
Σεπ	5.111.116	1.334.766	2.820.395.752	825.483.500
Οκτ	2.773.322	954.797	1.381.918.999	524.970.022
Νοε	929.502	175.754	286.652.977	60.700.000
Δεκ	692.184	96.565	286.312.995	33.517.000
Σύνολο	31.348.369	7.374.477	17.679.916.028	4.094.173.779
Μεταβολή		-76,5%		-76,8%

Πηγή: ΤτΕ-Επεξεργασία INSETE Intelligence

Τα στοιχεία εσόδων για το 2020 υπόκεινται σε αλλαγή.

	2019	2020	% Δ
Έσοδα (εκ. €)	17.680	4.094	-76,8%
Διαν/σεις (χιλ.)	232.464	64.053	-72,4%
Αφίξεις (χιλ.)	31.348	7.374	-76,5%
Μέση Διάρκεια Παραμονής	7,4	8,7	17,1%
ΜΚΔ	564,0	555,2	-1,6%
Δαπάνη/Διαν/ση	76,1	63,9	-16,0%

ΠΗΓΗ: ΙΝΣΕΤΕ (2021).

Σύμφωνα με τον IOBE (2012), κάθε 1,0 € που δημιουργεί η τουριστική δραστηριότητα, δημιουργεί έμμεση και προκαλούμενη πρόσθετη οικονομική δραστηριότητα 1,2€ και άρα, συνολικά, δημιουργεί 2,2€ ΑΕΠ. Δηλαδή, ο πολλαπλασιαστής της τουριστικής δραστηριότητας ανέρχεται 2,2. Στον πίνακα απεικονίζονται οι πολλαπλασιαστές των επιμέρους κλάδων της ελληνικής οικονομίας σύμφωνα με μελέτη του ΚΕΠΕ (2014), καθώς και η ποσοστιαία συμβολή του κάθε υποκλάδου στην ελληνική τουριστική δραστηριότητα σύμφωνα με την μελέτη του IOBE (2021). Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα, ο προκύπτων πολλαπλασιαστής του τουρισμού για την ελληνική τουριστική οικονομία ανέρχεται σε 2,65 που σημαίνει πως για κάθε 1,0€ από την τουριστική δραστηριότητα, δημιουργείται έμμεση και προκαλούμενη πρόσθετη οικονομική δραστηριότητα 1,65€ και άρα, συνολικά, το ΑΕΠ

αυξάνει κατά 2,65€. Συνεπώς, ο πολλαπλασιαστής της τουριστικής δραστηριότητας κυμαίνεται μεταξύ 2,2 και 2,65.

Πίνακας 1.5.1: Έμμεσα οφέλη του τουρισμού

	% Κατανομή Τουριστικών Εσόδων	Πολλα- πλασιαστής
Καταλύματα	45,3	2,50
Εστίαση	18,0	2,50
Θαλάσσιες Μεταφορές	9,0	2,41
Οδικές Μεταφορές	7,1	3,25
Εναέριες Μεταφορές	5,4	2,98
Εμπόριο	4,9	3,69
Ψυχαγωγία	3,8	1,90
Ταξιδιωτικά Γραφεία	3,7	3,68
Ενοικίαση Αυτ/των	1,8	1,39
Συνέδρια	1,0	4,13
Σταθμισμένος Μέσος Όρος		2,65

ΠΗΓΗ: ΙΝΣΕΤΕ (2021).

Συμπερασματικά, η άμεση συνεισφορά του τουρισμού στην οικονομία της χώρας το 2020 εκτιμάται σε 6,1€ δισ., μέγεθος που αντιστοιχεί με το 3,7% του ΑΕΠ. Το ΑΕΠ παρουσίασε ετήσια μείωση κατά -9,8% ή κατά € -17.924 εκατ., ενώ η δραστηριότητα του τουρισμού μειώθηκε σε ετήσια βάση κατά -72,3% ή κατά -5.851€ εκατ. άμεσα ή -34.872€ / -42.005 εκατ. έμμεσα και άμεσα. Η μείωση της τουριστικής δραστηριότητας οφείλεται στην πανδημία και τα μέτρα αντιμετώπισής της και προήλθε κατά -77,0% από τον εισερχόμενο τουρισμό έναντι -11,9% από τον εγχώριο τουρισμό. Παρ' όλ' αυτά, το ποσοστό του εισοδήματος της τουριστικής δραστηριότητας που προήλθε από το εξωτερικό ανήλθε σε 77,0% (έναντι περισσότερο από 90% τις προηγούμενες χρονιές). Δηλαδή ο τουρισμός παρέμεινε και το 2020 μια κατ' εξοχήν εξαγωγική δραστηριότητα.

Ο τουρισμός, εκτός από την μεγάλη συμβολή στην οικονομία της χώρας έχει μεγάλη συμβολή και στην απασχόληση και, τα τελευταία χρόνια, έχει συμβάλει

σημαντικά στην μείωση της ανεργίας. Η θετική αυτή πορεία όμως διεκόπη λόγω της πανδημίας του κορονοϊού.

2 ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΦΕΣΤΙΒΑΛ

2.1 Ιστορική εξέλιξη του φεστιβάλ και έννοιά του

Δεδομένου ότι τα φεστιβάλ μπορούν να γίνουν κατανοητά ως μέρος του πολιτιστικού και, ακριβέστερα, του μουσικού τουρισμού, μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπάρχουν λίγες μελέτες σχετικά με αυτά και δεν έχουν καν ληφθεί υπόψη στις προβλέψεις του UNWTO για το 2020. Κανένας εθνικός τουριστικός οργανισμός δεν διαθέτει συγκεκριμένο εργαλείο για τη μέτρηση είτε της αυξανόμενης σημασίας τους είτε των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεών τους. Τα φεστιβάλ θα μπορούσαν έτσι να θεωρηθούν ως «δοχεία» μουσικού τουρισμού και πολιτιστικών προϊόντων. Είναι ένα γεγονός, ένα κοινωνικό φαινόμενο, που συναντάται σχεδόν σε όλους τους ανθρώπινους πολιτισμούς (Falassi, 1987).

Για να προσδιορίσει κανείς την προέλευση των φεστιβάλ, πρέπει να επιστρέψει στα Διονύσια που πραγματοποιούνταν στην αρχαία Αθήνα, σε εξαιρετικές πολιτιστικές και κοινωνικές συναντήσεις που προσέλκυαν ταξιδιώτες από ολόκληρο τον ελληνικό κόσμο. Κάθε κοινωνία, κατά την αρχαιότητα, είχε ορίσει συγκεκριμένες ημερομηνίες και περιόδους ως ορόσημα, όπου πραγματοποιούνταν συγκεκριμένες γιορτές, συνήθως με βάση τους τοπικούς πολιτισμούς, τα ήθη, τη θρησκεία και τον τρόπο ζωής (αστικό ή αγροτικό). Αυτές οι γιορτές αποτέλεσαν τα αρχικά φεστιβάλ που εξελίχθηκαν σε σύγχρονους τύπους φεστιβάλ (Skoultzos, 2014). Ωστόσο, σήμερα τα ψυχαγωγικά στοιχεία έχουν γίνει το κύριο κίνητρο. Επομένως, τα φεστιβάλ σήμερα είναι, πάνω απ' όλα, καλλιτεχνικά, πολιτιστικά και ψυχαγωγικά γεγονότα και όχι μια στιγμή αυτοεορτασμού της κοινότητας, της ταυτότητας, της ιδεολογίας και της ιστορικής της διάρκειας. Από αυτή την άποψη, τα φεστιβάλ είναι ψυχαγωγικές εκδηλώσεις και τουριστικά αξιοθέατα που κερδίζουν σημασία (Prat & Canoves, 2014).

Η πολύχρωμη ποικιλία και η δραματική ένταση των δυναμικών χορογραφικών και αισθητικών πτυχών του φεστιβάλ, τα σημάδια του βαθιού νοήματος που το διέπουν, οι ιστορικές ρίζες του και η εμπλοκή των κατοίκων πάντα προσέλκυαν την προσοχή των επισκεπτών. Από τον περασμένο αιώνα, μελετητές από κλάδους όπως η συγκριτική θρησκευσιολογία, η ανθρωπολογία, η κοινωνιολογία και η λαογραφία έχουν ασχοληθεί

με την περιγραφή, την ανάλυση και, πιο πρόσφατα, την ερμηνεία των φεστιβάλ (Falassi, 1987).

Ωστόσο, ελάχιστη ρητή θεωρητική προσπάθεια έχει αφιερωθεί στην ονοματολογία των εορταστικών εκδηλώσεων ή στον ορισμό του φεστιβάλ. Ως αποτέλεσμα, η έννοιά του στις κοινωνικές επιστήμες προέρχεται απλώς από την κοινή γλώσσα, όπου ο όρος καλύπτεται από πολύ διαφορετικά γεγονότα, ιερά ή μη ιερά, ιδιωτικά ή δημόσια, που επικυρώνουν την παράδοση και εισάγουν την καινοτομία, προτείνουν νοσταλγικές αναβιώσεις και παρέχουν τα εκφραστικά μέσα για την επιβίωση των πιο αρχαϊκών λαϊκών εθίμων (Falassi, 1987). Σύμφωνα με τον Skoultso (2014) η ρίζα της λέξης «φεστιβάλ» είναι η «feast» («φιέστα»), που σημαίνει γιορτή. Ωστόσο, καθώς η έννοια των φεστιβάλ έχει διευρυνθεί, είναι δύσκολο να δηλωθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός.

2.2 Χαρακτηριστικά των μουσικών φεστιβάλ

Τα μουσικά φεστιβάλ ορίζονται ως γιορτές με μουσικό θέμα και τη συμμετοχή ή την παρακολούθηση του κοινού, τη δημιουργία εισοδήματος, την προώθηση του πολιτισμού και την ανάπτυξη της εικόνας του προορισμού υποδοχής (Getz, 1997). Είναι εκδηλώσεις στις οποίες η μουσική είναι η σημαντικότερη πολιτιστική αξία που μεταδίδεται και οι οποίες συχνά συνοδεύονται από άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται άμεσα με το θέμα του φεστιβάλ (Bowen & Daniels, 2005). Αποτελούν σημαντικό λόγο για την ανάπτυξη του τουρισμού (Getz, 2008) και αποτελεσματικό καταλύτη για την εικόνα προορισμού με βάση τα χαρακτηριστικά, τον τύπο και το μέγεθος κάθε γεγονότος (Hall, 1992). Είναι μοναδικές ειδικές εκδηλώσεις που προσελκύουν κοινό για διάφορους λόγους. Σε αντίθεση με τις συναυλίες, όπου τα άτομα γενικά έλκονται να ακούσουν και να δουν μια ζωντανή παράσταση ενός συγκεκριμένου καλλιτέχνη, τα μουσικά φεστιβάλ συχνά περιλαμβάνουν πολλούς καλλιτέχνες και μπορεί να ακολουθούν ή όχι ένα συγκεκριμένο είδος, όπως για παράδειγμα τζαζ, κλασική, χορωδιακή. Τα μουσικά φεστιβάλ διακρίνονται περαιτέρω στο ότι η μουσική αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του πολιτισμού. Όπως δήλωσε ο Waterman (1998), η μουσική παρουσιάζεται συχνά ως μια καθολική και οικουμενική

μορφή τέχνης, που υπερβαίνει τα κοινωνικά και πολιτιστικά ρήγματα, που εκτιμάται, αν δεν γίνεται κατανοητή, από όλους. Επιπλέον, τα μουσικά φεστιβάλ μπορούν να έχουν ευρεία απήχηση επειδή συνήθως περιλαμβάνουν δραστηριότητες πέρα από την ίδια την μουσική και μπορεί ακόμη και να περιλαμβάνουν σχετικά εργαστήρια σύμφωνα με το θέμα του φεστιβάλ (Bowen & Daniels, 2005).

Δεν υπάρχει μία συστηματική αντιμετώπιση του φαινομένου των μουσικών φεστιβάλ, όπως έχει υποστηριχθεί, από μια θεωρητική προσέγγιση. Ωστόσο, τα φεστιβάλ θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως ένας συγκεκριμένος τομέας στο ευρύτερο πλαίσιο των ζωντανών παραστάσεων, αλλά με ειδικά χαρακτηριστικά. Έτσι, σήμερα τα φεστιβάλ σήμερα βασίζονται σε τρεις καλά καθορισμένες αρχές: α) μια καλλιτεχνική αρχή που δημιουργεί μια συμβίωση μεταξύ του καλλιτεχνικού, θεατρικού ή μουσικού γεγονότος ή παράστασης και του τόπου της πολιτιστικής συνάντησης και ανταλλαγής· β) μια πολιτική αρχή που προβλέπει τα φεστιβάλ ως εργαλεία για την τοπική ανάπτυξη και την προώθηση του τουρισμού (Gibson & Connell, 2005)· και γ) μια οικονομική αρχή με στόχο να διασφαλιστεί ότι μια εταιρεία χρησιμοποιεί το φεστιβάλ για να εγγυηθεί στους πελάτες της το ενδιαφέρον και την ευαισθησία της προς τις τέχνες και τον πολιτισμό (Trezza & De Lucia, 2004).

Η εικόνα προορισμού διαμορφώνεται από μια σειρά χαρακτηριστικών ή ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που προσελκύουν τουρίστες, από δραστηριότητες ή εμπειρίες έως μοναδικά τοπία (Duarte, Folgado-Fernandez & Hernández-Mogollón, 2018). Έτσι, οι αντιλήψεις των τουριστών για ένα μουσικό φεστιβάλ σχετίζονται με τους μόνιμους τουριστικούς πόρους της συγκεκριμένης τοποθεσίας του, π.χ. μνημεία, ξενοδοχεία, εστιατόρια, που επηρεάζουν τη συνολική εικόνα του προορισμού. Εξαιτίας αυτού, οι επισκέπτες στους προορισμούς υποδοχής είναι σίγουροι ότι θα βρουν ορισμένα χαρακτηριστικά (San Martín & Rodríguez del Bosque, 2008). Ομοίως, η προώθηση εκδηλώσεων που είναι οι πιο κατάλληλες για έναν τόπο, μια συνάρτηση της μοναδικότητάς του, της τοποθεσίας ή της εικόνας που μεταδίδει στους τουρίστες, μπορεί να διευκολύνει τη μετάδοση της αξίας που δημιουργείται από το εμπορικό σήμα της εκδήλωσης στην εικόνα του προορισμού. Η απόλαυση μιας ικανοποιητικής εμπειρίας κατά τη διάρκεια ενός μουσικού φεστιβάλ είναι πιθανό να σημαίνει πιο πιστούς τουρίστες που επισκέπτονται ξανά και προτείνουν την εκδήλωση σε άλλους, με αποτέλεσμα περισσότερο εισόδημα και καλύτερη εικόνα για τον προορισμό υποδοχής (Yoon, Lee, & Lee, 2010).

Υπάρχουν μόνο λίγες μελέτες που έχουν εξετάσει τις σχέσεις μεταξύ του brand, των αντιλήψεων, της πίστης και της εικόνας προορισμού στο πλαίσιο των μουσικών φεστιβάλ (Hudson, Roth, Madden, & Hudson, 2015). Τα μουσικά φεστιβάλ εστιάζουν κυρίως στο περιφερειακό περιβάλλον, στην κατηγορία, στον χαρακτήρα δηλαδή, τη φιλανθρωπία ή την εμπορική και στους στόχους της εκδήλωσης (Andersson & Getz, 2008). Τα μουσικά φεστιβάλ, όταν είναι επιτυχημένα με την πάροδο του χρόνου, μπορούν να γίνουν σημαντικά για την ταυτότητα του τόπου υποδοχής (Gibson & Davidson, 2004). Συνολικά, η αυξανόμενη προσφορά μουσικών φεστιβάλ, οι επιπτώσεις που μπορεί να έχει ένα φεστιβάλ σε μια κοινότητα, η επιρροή των κινήτρων και ένας περιορισμένος αριθμός αναλύσεων μουσικών φεστιβάλ υποδηλώνουν ότι απαιτείται μεγαλύτερη κατανόηση των κινήτρων των επισκεπτών σε σχέση με τη συμμετοχή σε μουσικά φεστιβάλ.

2.3 Κίνητρα επισκεπτών για την παρακολούθηση μουσικών φεστιβάλ

Ο Pearce (2005) πρότεινε ότι η μελέτη των κινήτρων ήταν θεμελιώδης και βασική για τη μελέτη της τουριστικής ανάπτυξης. Ωστόσο, μεγάλο μέρος της έρευνας στον τομέα της διαχείρισης των φεστιβάλ έχει επικεντρωθεί κυρίως στις οικονομικές επιπτώσεις (Thrane, 2002). Αυτές οι μελέτες έχουν συχνά επικεντρωθεί στη δαπάνη χρημάτων από τους συμμετέχοντες και στις αλλαγές στον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα (Wood, 2005). Ωστόσο, οι λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι παρευρίσκονται σε φεστιβάλ έχουν γενικά αγνοηθεί. Σύμφωνα με τον Crompton (1979), η τουριστική συμπεριφορά μπορεί να παρατηρηθεί και να ταξινομηθεί. Ωστόσο, το κίνητρο, το οποίο θεωρείται ως ο βασικός παράγοντας που διέπει όλη την τουριστική συμπεριφορά, είναι δύσκολο να εντοπιστεί. Αν και η συνειδητοποίηση για την ανάπτυξη θεωριών τουριστικών κινήτρων έχει αυξηθεί, εξακολουθεί να υπάρχει έλλειψη ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας σχετικά με τις μελέτες παρακίνησης που σχετίζονται ειδικά με τα μουσικά φεστιβάλ (Peg & Patterson, 2010).

Η πρώτη μελέτη σχετικά με τα κίνητρα των ανθρώπων για παρακολούθηση μουσικών φεστιβάλ πραγματοποιήθηκε από τους Ralston & Crompton (1988) οι οποίοι διαπίστωσαν επτά τομείς κινήτρων: αναζήτηση κινήτρων, οικογενειακή συντροφικότητα, κοινωνική επαφή, συνάντηση ή παρατήρηση νέων ανθρώπων, μάθηση και ανακάλυψη, διαφυγή από προσωπικές και κοινωνικές πιέσεις και νοσταλγία. Στη συνέχεια, οι Uysal et al. (1991) μελέτησαν τους παράγοντες παρακίνησης χρησιμοποιώντας τα δεδομένα της αγοράς ταξιδιών αναψυχής των ΗΠΑ του 1985. Οι μελετητές αυτοί εξήγαγαν πέντε τομείς κινήτρων: ενθουσιασμός, εξωτερικό περιβάλλον, οικογένεια, κοινωνικοποίηση και χαλάρωση. Τα ευρήματά τους δεν διέφεραν σημαντικά από αυτά των Ralston and Crompton's (1988).

Η πρώτη μελέτη σχετικά με τα κίνητρα των συμμετεχόντων στο φεστιβάλ διεξήχθη από τους Ralston & Crompton (1988) οι οποίοι ασχολήθηκαν ειδικά με τα κίνητρα των συμμετεχόντων στην εκδήλωση και αναπτύχθηκαν σαράντα οκτώ δηλώσεις κινήτρων. Όμως, δεν βρέθηκαν ομάδες με το ίδιο δημογραφικό υπόβαθρο που να μοιράζονται παρόμοια μοτίβα κινήτρων. Ως εκ τούτου, οι ερευνητές πρότειναν ότι οι δηλώσεις κινήτρων ήταν γενικές σε όλες τις ομάδες. Από τότε, οι κινητήριοι παράγοντες έχουν παραμείνει αμετάβλητοι και έχουν εντοπιστεί σε διάφορα φεστιβάλ και εκδηλώσεις με την υπόθεση ότι αυτοί ήταν κοινά αποδεκτοί παράγοντες (Li & Petrick, 2006). Τα επόμενα χρόνια πολλοί ήταν αυτοί που ασχολήθηκαν με τα κίνητρα συμμετοχής σε φεστιβάλ, αλλά δεν έχουν χρησιμοποιηθεί νέοι παράγοντες κινήτρων για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Η πλειοψηφία των μελετών για τα κίνητρα των φεστιβάλ και των εκδηλώσεων έχουν διεξαχθεί στο θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας για τα τουριστικά κίνητρα (Li & Petrick, 2006). Έτσι, πολλοί ερευνητές έχουν αποδείξει ότι οι κινητήριοι παράγοντες για τη συμμετοχή σε φεστιβάλ είναι ίδιοι με τα τουριστικά κίνητρα (Nicholson & Pearce, 2001). Οι (Li & Petrick, (2006) διαπίστωσαν ότι τα κίνητρα συμμετοχής στο φεστιβάλ έχουν μελετηθεί από την άποψη μόνο των τουριστικών κινήτρων. Όμως, καθώς ένα φεστιβάλ δεν είναι μόνο ένας ελκυστικός τόπος τουρισμού, αλλά είναι επίσης και μια εσωτερική εκδήλωση για την τοπική κοινότητα, τα κίνητρα συμμετοχής στο φεστιβάλ πρέπει να μελετηθούν διεξοδικά, συμπεριλαμβάνοντας τους δύο αυτούς παράγοντες.

Ολόκληρο το φεστιβάλ αποτελείται από ατομική συμμετοχή, αλλά δημιουργείται από τις ανάγκες της τοπικής κοινότητας (Getz, 2010). Ως εκ τούτου, οι μελέτες σχετικά

με τα κίνητρα συμμετοχής σε φεστιβάλ θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα διάφορα κοινωνικά περιβάλλοντα ενός ατόμου καθώς και την ποικιλομορφία των φεστιβάλ. Επίσης, τα κοινωνικά, ψυχολογικά και ανθρωπολογικά χαρακτηριστικά είναι εγγενή στα κίνητρα συμμετοχής σε φεστιβάλ. Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι διαφορετικά από εκείνα που είναι εγγενή στα κίνητρα του τουρισμού. Ως εκ τούτου, είναι προβληματικό το γεγονός ότι έρευνες περιορίζονται στο πεδίο εφαρμογής των τουριστικών κινήτρων και απλώς δανείζονται έννοιες από μελέτες σχετικά με τα τουριστικά κίνητρα. Αυτή η πρακτική μπορεί να γίνει εμπόδιο όταν πρόκειται για την ακριβή μέτρηση των βιώσιμων φεστιβάλ (Blešić et al., 2013).

Υπάρχουν πολλές μελέτες που εξετάζουν τα κίνητρα για τη συμμετοχή σε μουσικά φεστιβάλ. Τα ευρήματα όμως διαφέρουν, σε μεγάλο βαθμό εξαιτίας της μεγάλης ποικιλίας των τύπων εκδηλώσεων που ταξινομούνται ως μουσικά φεστιβάλ. Διαφορετικοί παράγοντες παρακίνησης συσχετίζονται με την τοποθεσία και το μέγεθος του φεστιβάλ, το είδος της μουσικής και το δημογραφικό κοινό-στόχο. Οι τομείς της ομοιότητας επικεντρώνονται γύρω από την ίδια τη μουσική (Bowen & Daniels, 2005) και μια γενική κατηγορία «απόλαυσης» (McMorland & Mactaggart, 2007). Μία μελέτη διαπίστωσε ότι οι συμμετέχοντες σε μουσικά φεστιβάλ παρακινούνται από την επιθυμία για μια αίσθηση του ανήκειν και την αίσθηση της συντροφικότητας. Είναι πιθανό ότι τα πιο υποσυνείδητα, έμμεσα κίνητρα όπως αυτά είναι ένας πιο σημαντικός καθοριστικός παράγοντας της συμπεριφοράς των επισκεπτών στο φεστιβάλ και μπορούν να εντοπιστούν και να διερευνηθούν καλύτερα μέσω ποιοτικών μεθόδων (Li & Wood, 2016).

Οι Lee & Lee (2001) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η κατάτμηση των αγορών των φεστιβάλ μέσω κινήτρων επιτρέπει στους διαχειριστές εκδηλώσεων να προσδιορίσουν τα δυνατά σημεία και τις ευκαιρίες κάθε αγοράς και βοηθά στην εγγύηση της ικανοποίησής τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις όπου οι επισκέπτες του φεστιβάλ είναι ετερογενείς, η τμηματοποίηση αυτών των ομάδων επισκεπτών και η κατανόηση των χαρακτηριστικών τους με βάση τα κίνητρα του φεστιβάλ θα είναι ένα ισχυρό εργαλείο μάρκετινγκ, που επιτρέπει στους διαχειριστές εκδηλώσεων να βελτιώσουν και να προωθήσουν τα χαρακτηριστικά των εκδηλώσεων που προτιμώνται και εκτιμώνται από τα τμήματα-στόχους. Στο πλαίσιο διεθνών φεστιβάλ και εκδηλώσεων, τα κίνητρα μπορεί να μην είναι ομοιογενή μεταξύ εγχώριων και ξένων

επισκεπτών, υποδεικνύοντας διαφοροποίηση των στρατηγικών μάρκετινγκ τους (Lee, Lee & Wicks, 2004).

2.4 Πολιτιστικός τουρισμός και μουσικά φεστιβάλ

Τα φεστιβάλ, στην ουσία, αποτελούν απαραίτητο χαρακτηριστικό του πολιτιστικού τουρισμού (Formica & Uysal, 1998). Ως εκ τούτου, έχουν συχνά χαρακτηριστεί ως πολιτιστικά γεγονότα (Frisby & Getz, 1989). Είναι περιπτώσεις που επαν-ερμηνεύουν διάφορα συμβολικά στοιχεία της κοινωνικής ύπαρξης μιας ομάδας ή κοινότητας, με αποτέλεσμα την αναδημιουργία των κοινωνικών σχέσεων και των συμβολικών θεμελίων που στηρίζουν την καθημερινή ζωή (Chang, 2006). Η σημαντική επέκταση των φεστιβάλ, τα τελευταία χρόνια, βασίστηκε κυρίως στην προώθηση των εκδηλώσεων ως τουριστικών και ψυχαγωγικών αξιοθέατων, άρρηκτα συνδεδεμένων με την εικόνα του τόπου στον οποίο πραγματοποιούνται. Η αυξανόμενη σημασία τους τις τελευταίες δεκαετίες έχει προσελκύσει όχι μόνο την προσοχή των καλλιτεχνών και των υποστηρικτών των τεχνών, αλλά και των οικονομολόγων, των κοινωνικών ερευνητών, των τοπικών ιδρυμάτων και των διάσημων εμπορικών σημάτων που απευθύνονται στο κοινό που παρευρίσκεται σε τέτοιες εκδηλώσεις. Χάρη στις δυνατότητές τους ως αξιοθέατα, τα φεστιβάλ έχουν γίνει εξαιρετικά αποτελεσματικά εργαλεία μάρκετινγκ. Μπορούν να προσελκύσουν σημαντικές επενδύσεις και να δημιουργήσουν διαδικασίες οικονομικής ανάκαμψης σε εδάφη που φιλοξενούν αυτές τις εκδηλώσεις (Pravettoni, 2011). Ωστόσο, πρέπει να υπάρχει μια μόνιμη πολιτιστική πολιτική για να αποφευχθεί μια πολιτιστική έρημος μόλις τελειώσει το φεστιβάλ (De Caro, 2012).

Έτσι, τα μουσικά φεστιβάλ ειδικότερα έχουν επισημανθεί ως ένας βιώσιμος τρόπος για να σωθεί μια παρακμιακή τουριστική βιομηχανία. Παρέχουν προστιθέμενη αξία στην απλή συμμετοχή σε μια καλλιτεχνική εκδήλωση. Γίνονται κοινωνικοί και επιχειρηματικοί τόποι συνάντησης, όπου ο φυσικός σκοπός είναι η ανταλλαγή ιδεών και η πολιτιστική, ακόμη και εμπορική, υποκίνηση. Σύμφωνα με τον Luis Hidalgo (2008), ο συνδυασμός αναψυχής, ελευθερίας, κάποιου βαθμού περιπέτειας, επαφής με φίλους, διαμονής σε άγνωστη πόλη και ακραίων προγραμμάτων συμπληρώνουν τα

μουσικά στοιχεία που προσελκύουν κάθε άτομο στο φεστιβάλ του. Είναι απολύτως σαφές ότι σε αυστηρά μουσικό επίπεδο, οι συναυλίες απολαμβάνουν καλύτερα μία προς μία, όπου τίποτα δεν αποσπά την προσοχή ή δεν διαστρεβλώνει τις ικανότητες διατήρησης, συγκέντρωσης και απόλαυσης. Σε γενικές γραμμές, τα αμφιθέατρα είναι επίσης καλύτερα ρυθμισμένα. Ωστόσο, ένα φεστιβάλ δεν έχει να κάνει μόνο με τη μουσική.

Αντιπροσωπεύουν μια ιδιαίτερη στιγμή για τη δημιουργία δεσμών με άλλους πολιτισμούς και, ταυτόχρονα, για τη δημιουργία ριζών στη συγκεκριμένη περιοχή. Ως εκ τούτου, ευνοούν την ανανέωση της ταυτότητας της κοινότητας και μπορούν να δημιουργήσουν πολιτιστικό και καλλιτεχνικό αντίκτυπο σε εθνική και διεθνή κλίμακα (Ferdinand & Williams, 2013). Άλλωστε, ένα φεστιβάλ είναι κυρίως μια άυλη καλλιτεχνική εμπειρία, το περιεχόμενο της οποίας μπορεί να αποκαλυφθεί μέσα από πολλαπλές, ακόμα και απεριόριστες, παραστάσεις γύρω από το ίδιο βασικό στοιχείο ή θέμα.

Αυτό το φαινόμενο ορίστηκε ως το περιστασιακό μέγεθος του πολιτιστικού προϊόντος, το οποίο αναφέρεται σε όλες τις εφήμερες περιστάσεις που επηρεάζουν και τροποποιούν την αντίληψη της παράστασης ενώ την απολαμβάνουν, επειδή το ίδιο κομμάτι δεν μπορεί να θεωρηθεί δύο φορές ως ακριβώς το ίδιο, ακόμη και από το ίδιο άτομο (Colbert και Cuadrado, 2010). Ένα φεστιβάλ ως πολιτιστικό προϊόν γίνεται ένα μέσο για την επίτευξη ευεξίας και απόλαυσης. Ακόμη και όταν τα μουσικά φεστιβάλ δεν είναι οικονομικά προσοδοφόρα, προσφέρουν τη δυνατότητα σε μια ομάδα ανθρώπων να εκφράσουν, να γιορτάσουν ή/και να προωθήσουν την αγάπη τους για μια συγκεκριμένη δραστηριότητα, τόπο, παρελθόν ή γεγονός (Gibson et al., 2010). Ο επιτυχημένος συνδυασμός των διαφορετικών στοιχείων ενός φεστιβάλ ευνοεί την επιστροφή του κοινού, δημιουργώντας έτσι έναν τυπικό viral μηχανισμό μάρκετινγκ. Το φαινόμενο αυτό ευνοεί την ανάπτυξη προϊόντων, ανοίγοντας ένα ευρύ φάσμα δυνατοτήτων.

Τέλος, η έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς έχει εξελιχθεί από το μνημείο στο χώρο, από το αισθητικό και συμβολικό ενδιαφέρον ενός συγκεκριμένου σημείου στην ιστορία και το νόημα που μεταδίδεται από το σύνολο (Council of Europe, 2000). Τα φεστιβάλ είναι εξαιρετικά παραδείγματα συνόλου καθώς πραγματοποιούνται συμβαίνουν σε έναν φυσικό χώρο, συνήθως έναν τόπο αρχιτεκτονικού, καλλιτεχνικού

ή/και συμβολικού ενδιαφέροντος και μεταδίδουν άυλη κληρονομιά ως μουσική, παράδοση και μια μοναδική ατμόσφαιρα γύρω από το γεγονός.

2.5 Ο ρόλος της χορωδίας στην ανάπτυξη του ατόμου

Η μουσική, η οποία είναι μια οργανωμένη συμπεριφορά που γίνεται από τους ανθρώπους, φτιαγμένη για τους ανθρώπους, είναι μια κοινωνική δραστηριότητα που στοχεύει στην έκφραση των συναισθημάτων, των εμπειριών και των σκέψεων του ατόμου (Gul, 2018). Η χορωδία που συμβάλλει στον πολιτισμό και τον καλλιτεχνικό τρόπο ζωής της κοινωνίας με τις δραστηριότητές της σε αυτό το πλαίσιο, είναι ένα ψυχοκοινωνικό και κοινωνικοπολιτισμικό φαινόμενο και στη βάση αυτού του φαινομένου έγκειται το χαρακτηριστικό του να είσαι κοινωνικό ον (Green, 2002). Η χορωδία είναι γενικά το πιο ενεργό και πιο διαδεδομένο μουσικό σύνολο σε όλες τις κοινωνίες με το σκεπτικό ότι μπορούν να σχηματιστούν εύκολα και γρήγορα (Anshel & Kirper, 1988). Η εκπαίδευση των χορωδιών, η οποία θεωρείται ότι έχει σημαντική συμβολή στα κοινωνικά, πολιτιστικά και ψυχολογικά επιτεύγματα των ατόμων με τη μουσική τους ανάπτυξη, συμβάλλει επίσης θετικά τόσο στη μουσική κουλτούρα όσο και στη γενική εκπαίδευση της κοινωνίας με τις εκπαιδευτικές, διδακτικές και κοινωνικοποιητικές της ιδιότητες όχι μόνο από την άποψη των χορωδιών αλλά και από την άποψη του κοινού (Bailey & Davidson, 2003).

Ο κοινός σκοπός των χορωδιών, οι οποίες συμβάλλουν στη διαμόρφωση ατομικών, περιβαλλοντικών-κοινωνικών, εκπαιδευτικών, ψυχοκοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών λειτουργιών και κοινωνικών πολιτισμών στην ανθρώπινη ζωή και ποικίλλουν ως προς τις ηλικιακές τους ομάδες και τους μουσικούς τους στόχους, είναι να τραγουδούν μαζί (Σαλτάρη, 2016). Τα άτομα που έρχονται μαζί με μια συγκεκριμένη κατανόηση πειθαρχίας για αυτόν τον κοινό σκοπό μπορούν να αποκτήσουν πολλές λειτουργίες όπως η συνεργασία, η κατανόηση της αναγκαιότητας των δημοκρατικών αξιών μέσα στην κοινωνία, η ανάπτυξη κοσμοθεωριών στην εθνική και διεθνή επικοινωνία, η απόκτηση κοινωνικοποίησης και οργανωτικών συνηθειών (Hallam & Prince, 2003). Έτσι, μια κοινότητα με θεμελιώδη μουσική εκπαίδευση χορωδίας και συμμετοχή σε χορωδία μπορεί να είναι ένα σημαντικό χαρακτηριστικό

των σωματικών και πνευματικών αναπτυσσομένων ενός ατόμου (Ivaldi & O' Neill, 2010).

Όταν εξετάζονται οι διεθνείς μελέτες σχετικά με τα πολιτιστικά, κοινωνικά και ψυχολογικά επιτεύγματα της χορωδιακής εκπαίδευσης ενός ατόμου, έχει διαπιστωθεί ότι ο ρόλος του μέλους της χορωδίας είναι θετικός από πολλές απόψεις. Οι Beck, Cesario, Yousefi & Enamoto (2000) στόχευαν να προσδιορίσουν τις φυσιολογικές επιδράσεις του τραγουδιού χορωδίας στο ανοσοποιητικό σύστημα στη μελέτη τους με τίτλο «Αντίκτυπος του τραγουδιού της χορωδίας και της σκηνικής απόδοσης στα επίπεδα ανοσοσφαιρίνης και κορτιζόλης». Για το σκοπό αυτό ελήφθησαν δείγματα σάλιου των χορωδιών. Διαπιστώθηκε ότι, τα επίπεδα της ανοσοσφαιρίνης Α αυξήθηκαν κατά 150% κατά τη διάρκεια της μελέτης και 240% κατά τη διάρκεια των επιδόσεων των χορωδιών. Τα επίπεδα κορτιζόλης μειώθηκαν κατά 30% κατά τη διάρκεια της μελέτης και αυξήθηκαν κατά 37% κατά τη διάρκεια των επιδόσεών τους. Στην έρευνά τους, οι Bailey & Davidson (2003) διαπίστωσαν ότι οι άστεγοι άνδρες που τραγουδούσαν σε μια χορωδία είχαν μια θετική στροφή στην κοινωνική τους ζωή μετά την ένταξή τους στη χορωδία και κέρδισαν θετικά επιτεύγματα σε συναισθηματικές, διανοητικές και κοινωνικές πτυχές. Αυτά τα αποτελέσματα είναι παράλληλα με τη μελέτη του Ruud (1997) στην οποία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι μουσικές δραστηριότητες που βασίζονται στην κοινότητα έχουν θεραπευτικό αποτέλεσμα. Ο Bell (2004) διαπίστωσε ότι υπάρχουν πάρα πολλές χορωδίες στην Αμερική και ότι οι Αμερικανοί προτιμούν να είναι μέλη μιας χορωδίας περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη καλλιτεχνική δραστηριότητα. Ο Bonshor (2016) αναφέρει ότι τα άτομα, που τραγουδούν σε ενήλικα ερασιτεχνικά σύνολα χορωδιών, αποκτούν αξίες όπως η αυτοπεποίθηση και η αρμονία, η μουσική και ηθική υποστήριξη, η αμοιβαία ενθάρρυνση και η αμοιβαία αναγνώριση. Οι Lamont, Murray, Hale & Katie Wright-Bevans (2017) διεξήγαγαν μελέτες με ενήλικες που συμμετείχαν σε χορωδία για περισσότερα από τέσσερα χρόνια: Στην έρευνά τους δείχνουν ότι η συμμετοχή σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες ήταν σημαντική για κοινωνικά, σωματικά και ψυχολογικά οφέλη. Ως αποτέλεσμα της μελέτης, στην οποία έδειξαν ότι η μουσική επιτυχία και οι κοινωνικές σχέσεις έχουν μεγάλη σημασία για τη συνέχεια μιας χορωδίας, διαπιστώθηκε ότι τα άτομα που τραγουδούν σε μια χορωδία κέρδισαν επιτεύγματα όπως η αυτοεπένδυση, η αυτο-ανταμοιβή, η αίσθηση του ανήκειν, η χαρά της ζωής, η ηγεσία και οι οργανωτικές δεξιότητες.

2.6 Ο ρόλος του φεστιβάλ στην τοπική ανάπτυξη

Η σημασία των μουσικών φεστιβάλ στο σημερινό πολιτιστικό πλαίσιο αναγνωρίζεται πλήρως και ως θετικές οικονομικές και κοινωνικές κινήσεις στον τομέα του τουρισμού (Soria et al., 2014; Richards & Wilson, 2004). Έτσι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη προορισμών ως αξιοθέατα, δημιουργοί εικόνων για τους τουρίστες (Finkel, 2006), εμπνευστές στατικών αξιοθέατων και καταλύτες για άλλες εξελίξεις (Irshad, 2011). Ο Getz (2005) και οι Formica & Uysal (1998) έδειξαν ότι τα οικονομικά οφέλη από τα φεστιβάλ μπορεί να είναι σημαντικά επειδή τα φεστιβάλ παρέχουν ενδιαφέρουσες δραστηριότητες και χώρους δαπανών τόσο για τους ντόπιους όσο και για τους τουρίστες. Επίσης, λόγω της συχνής αλληλεξάρτησής τους με το φυσικό περιβάλλον, τα φεστιβάλ είναι ένα ταξιδιωτικό αξιοθέατο με μοναδικά χαρακτηριστικά (Gursoy, Kim, & Uysal, 2004).

Εκτός από το οικονομικό όφελος που προκύπτει από τον αυξημένο αριθμό τουριστών, το φεστιβάλ επεκτείνει επίσης την τουριστική περίοδο του προορισμού (Allen et al., 2002), παρέχει πολιτιστικές και εκπαιδευτικές ευκαιρίες, καλλιεργεί ένα αίσθημα κοινοτικής υπερηφάνειας (Mill & Morrison, 2002), συμβάλλει στη διατήρηση ευαίσθητων φυσικών, κοινωνικών και πολιτιστικών περιβαλλόντων και στην αειφόρο ανάπτυξη (Κωλέτσης, 2018). Τα φεστιβάλ εκθέτουν επίσης τις αυτόχθονες μειονότητες και έναν αυξανόμενο αριθμό διεθνών επισκεπτών σε νέους λαούς και τα έθιμά τους, παρέχοντας ευκαιρίες αναψυχής (Long & Perdue, 1990).

Χάρη στην ανάπτυξη των φεστιβάλ, ένας σημαντικός αριθμός τουριστών από διαφορετικά μέρη ταξιδεύουν σε προορισμούς επειδή προσελκύονται από αυτά. Τα γεγονότα γίνονται ο κύριος λόγος για τον οποίο πηγαίνουν σε ορισμένα μέρη, έχοντας ιδιαίτερα ισχυρό αντίκτυπο στην ελκυστικότητα αυτών των περιοχών (Simeon & Buonincontri, 2011). Εξαιτίας αυτού, μικρές και μεσαίες πόλεις έχουν επίσης επενδύσει στη διοργάνωση εκδηλώσεων και φεστιβάλ ως τρόπο δημιουργίας περισσότερων επισκέψεων. Αυτές οι ειδικές τουριστικές εκδηλώσεις μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην εμπορευματοποίηση των τοποθεσιών και στη δημιουργία της συνολικής εικόνας τους (Richards & Wilson, 2004).

Σε γενικές γραμμές, τα μουσικά φεστιβάλ σήμερα κατέχουν υψηλή θέση στο πολιτιστικό περιβάλλον. Ο Getz (2008) τα αναγνωρίζει ως ένα νέο κύμα εναλλακτικού

τουρισμού που συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη και βελτιώνει τη σχέση μεταξύ οικοδεσπότη και επισκέπτη. Τα τουριστικά φαινόμενα, όπως η επίσκεψη σε έναν προορισμό ή η συμμετοχή σε ένα φεστιβάλ, είναι εγγενώς βιοματικά (Leenders, 2010). Ο τουριστικός προορισμός συγκεντρώνει πληθώρα στοιχείων που θα συμβάλουν στη δημιουργία μιας εμπειρίας που πρέπει να είναι μοναδική και αυθεντική (Simeon & Buonincontri, 2011).

Ο τουρισμός εκδηλώσεων και φεστιβάλ είναι μία από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες μορφές τουρισμού. Γίνεται όλο και πιο δημοφιλής στις αγροτικές περιοχές ως μέσο αναζωογόνησης των τοπικών οικονομιών. Οι προηγμένες τεχνολογίες και τα μεταβαλλόμενα καιρικά πρότυπα, π.χ. αύξηση των ξηρασιών και των πλημμυρών/καταιγίδων, έχουν δημιουργήσει την ανάγκη διαφοροποίησης της βιομηχανίας σε περιοχές που προηγουμένως εξαρτώνταν από παραδοσιακές βιομηχανίες όπως η γεωργία ή από στενά εστιασμένες τουριστικές βιομηχανίες.

Τα φεστιβάλ έχουν χρησιμοποιηθεί με μεγάλη επιτυχία σε πολλές τέτοιες περιοχές ως μέσο προσέλκυσης ανθρώπων σε περιοχές που παραδοσιακά έχουν εποχιακή τουριστική απήχηση. Σύμφωνα με μια έρευνα που διεξήχθη από τη Διεθνή Ένωση Φεστιβάλ και Εκδηλώσεων (IFEA), ο κλάδος των ειδικών εκδηλώσεων εκτιμάται ότι περιλαμβάνει περίπου 4 έως 5 εκατομμύρια τακτικά επαναλαμβανόμενες εκδηλώσεις και έχει σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο παγκοσμίως (IFFEA, 2016). Τα πλεονεκτήματα των φεστιβάλ και των ειδικών εκδηλώσεων αποδεικνύονται σαφέστερα σε αγροτικά περιβάλλοντα, ιδίως όσον αφορά την τόνωση των τοπικών οικονομιών, τη συνέχιση της απασχόλησης και την προώθηση των αγροτικών προορισμών (Fytouli et al., 2021; Felsenstein, 2003).

Ο πολλαπλασιασμός των πολιτιστικών εκδηλώσεων, δηλαδή των φεστιβάλ, προωθεί τη δημιουργία οφελών για τους τουριστικούς προορισμούς, τα οποία στη συνέχεια έχουν αντίκτυπο όσον αφορά την απασχόληση και την κατανάλωση (Duran & Hamarat, 2014). Σύμφωνα με τους Simeon και Buonincontri (2011), τα γεγονότα είναι ζωτικής σημασίας για τις τοποθεσίες, οι οποίες μπορούν να γίνουν κόμβοι έλξης με σαφή αντίκτυπο σε διάφορους τομείς (πολιτιστικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς). Σύμφωνα με τους Négrier et al. (2013), ένα μουσικό φεστιβάλ, ανεξάρτητα από την κατηγορία ή τον τύπο του (κλασικό, Jazz-Blues, Multi Style, Rock-Pop, World Music), είναι ένα γεγονός που πραγματοποιείται σε συγκεκριμένο χρόνο και σε μια συγκεκριμένη τοποθεσία, με στόχο την επιστροφή στην εκδήλωση σε μελλοντικές

εκδόσεις. Ως εκ τούτου, είναι κοινώς αποδεκτό ότι μια τέτοια εκδήλωση περιλαμβάνει αρκετές παραστάσεις, πρέπει να είναι επαναλαμβανόμενη και επίσης πραγματοποιείται σε τακτική βάση (Stone, 2009).

Στο πλαίσιο της διοργάνωσης φεστιβάλ, η αύξηση των επιπέδων ικανοποίησης των επισκεπτών/τουριστών και η προθυμία τους να επιστρέψουν στην εκδήλωση είναι κρίσιμοι παράγοντες (Baker & Crompton, 2000). Το όνομα του φεστιβάλ μπορεί ακόμη και να είναι μια θετική επιρροή όσον αφορά τη δέσμευση των τουριστών να επιστρέψουν στον τόπο όπου πραγματοποιήθηκε η εκδήλωση, ενισχύοντας έτσι το στοιχείο της πίστης (Duarte et al., 2018; Kitterlin & Yoo, 2014). Είναι επίσης σημαντικό να κατανοήσουμε τον ρόλο που διαδραματίζει ο σκοπός όσον αφορά την παρουσία σε φεστιβάλ και εκδηλώσεις.

2.7 Ο αντίκτυπος του φεστιβάλ στον τουρισμό

Σε παγκόσμια κλίμακα, τα φεστιβάλ και οι εκδηλώσεις με ισχυρή πολιτιστική συνιστώσα αυξάνονται σημαντικά σε αριθμό (Lee, Lee & Wicks, 2004) και αποτελούν σημαντικές ευκαιρίες τουρισμού (Gibson & Connell, 2005) αυξάνοντας τη ροή των επισκεπτών και προσφέροντας μια μοναδική εμπειρία στους συμμετέχοντες (Quinn, 2006). Ο τουριστικός τομέας που βασίζεται σε μουσικά φεστιβάλ αναπτύσσεται κάθε χρόνο παρά την οικονομική ύφεση, με περίπου 800 μουσικά φεστιβάλ διαφορετικών τύπων παγκοσμίως, σε 60 χώρες (Hudson et al., 2015). Τα μουσικά φεστιβάλ παρουσιάζονται ως χώροι κοινωνικοποίησης, περιβάλλοντα ανακάλυψης και τόποι έκθεσης / προσωπικής επιβεβαίωσης, συμπεριλαμβανομένων έτσι τοποθεσιών στις οποίες λαμβάνουν χώρα διάφοροι τρόποι ανταλλαγής μουσικών εμπειριών (McKay, 2015). Κατά συνέπεια, είναι πλαίσια που εκτιμώνται ευρέως από το κοινό τους, το οποίο προσπαθεί να διατηρήσει τις αισθήσεις που προκαλούνται από τα φεστιβάλ, όχι μόνο παρακολουθώντας τις διάφορες εκδόσεις του ίδιου φεστιβάλ, αλλά και εκτελώντας κοινωνικές λειτουργίες, οι οποίες αντικατοπτρίζονται στην κατασκευή της προσωπικότητας των ατόμων, στις σχέσεις που αναπτύσσουν και στον τρόπο με τον οποίο οργανώνουν την καθημερινή τους ζωή (Bennett et al., 2014; Γουίλκς, 2011). Ως εκ τούτου, τα φεστιβάλ παρέχουν στους επισκέπτες τους μια παγκόσμια εμπειρία που,

πέρα από τη μουσική κατανάλωση, συνεπάγεται τη συμμετοχή σε διάφορες στιγμές κοινωνικοποίησης και την ανάληψη ενός τρόπου ζωής, όπου η μουσική, μαζί με μια ολόκληρη αισθητική διάσταση και ευχάριστη ορμή, αποκτά μια σημαντική κεντρικότητα. Από την άλλη, οι τόποι όπου πραγματοποιούνται τα φεστιβάλ γίνονται τόποι παραστάσεων, επιτρέποντας έτσι τη συνοχή και την κοινωνική κινητικότητα (Newbold et al., 2015).

Διάφοροι συγγραφείς έχουν μελετήσει τον αντίκτυπο που μπορούν να έχουν τα πολιτιστικά γεγονότα στην εικόνα της πόλης και, κατά συνέπεια, στην αστική της ανάπτυξη (Daniels & Norman, 2003; Duarte et al., 2018; Ρίτσαρντς & Γουίλσον, 2004). Οι Richards και Wilson (2004) θεωρούν ότι η διοργάνωση διεθνών εκδηλώσεων αποτελεί σημαντική συμβολή για την προσέλκυση επισκεπτών και την προώθηση των επενδύσεων. Αυτή η συσχέτιση μεταξύ των γεγονότων και της δυναμικής που δημιουργείται από την παρουσία τουριστών στις πόλεις όπου λαμβάνουν χώρα αυτά τα γεγονότα τονίζεται επίσης από τους συγγραφείς, διασφαλίζοντας έτσι την αποτελεσματικότητα μιας τέτοιας στρατηγικής, η οποία, τελικά, μπορεί να προσφέρει στην πόλη το επιθυμητό καθεστώς να είναι πολιτιστικός προορισμός (Richards & Wilson, 2004). Ο Γκαρσία συμμερίζεται αυτή την άποψη που σχετίζεται με τον κρίσιμο ρόλο που διαδραματίζουν τα γεγονότα σε αυτά τα πλαίσια, θεωρώντας ότι είναι μηχανισμοί που έχουν σχεδιαστεί για να διασφαλίσουν την αναγέννηση των πόλεων, μέσω της σύνδεσης δύο συμπληρωματικών παραγόντων: του πολεοδομικού σχεδιασμού και των τουριστικών στρατηγικών (García, 2004). Ο τουρισμός εκδηλώσεων, και συγκεκριμένα τα φεστιβάλ και οι πολιτιστικές γιορτές, έχουν τη δύναμη να προσελκύσουν επισκέπτες στους χώρους όπου πραγματοποιούνται. Ενόψει της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός μελετών που σχετίζονται με τη στενή σχέση μεταξύ της εικόνας του γεγονότος και του οικονομικού αντίκτυπου (Borges et al., 2018; Getz, 2008 Λινγκ & Λιού, 2012). Ένας τομέας που κατέχει εξέχουσα θέση στη λογοτεχνία σχετίζεται με τον αντίκτυπο των φεστιβάλ στην τουριστική βιομηχανία. Για παράδειγμα, η μελέτη των Duarte et al. (2018) αναφέρει ότι υπάρχει μια (θετική) επιδραστική σχέση μεταξύ του μουσικού φεστιβάλ και της εικόνας του τουριστικού προορισμού, επιβεβαιώνοντας μελέτες που δηλώνουν ότι τα φεστιβάλ έχουν αποκτήσει σημαντική θέση ως μέρος του τουρισμού (Négrier et al., 2013). Το μουσικό φεστιβάλ που συνδέεται με μια τοποθεσία πολιτιστικής αξίας ή με ένα άλλο σημαντικό τουριστικό αξιοθέατο μπορεί να χρησιμεύσει ως ερέθισμα /

κίνητρο για μελλοντικές επισκέψεις (Akgunduz & Coşar, 2018; Lee et al., 2009). Έτσι, τα φεστιβάλ είναι το πραγματικό κίνητρο για να επισκεφθείτε ένα συγκεκριμένο μέρος, παράγοντας ένα αποτέλεσμα δέσμευσης με όσους θέλουν να επιστρέψουν στον προορισμό όπου συμβαίνουν (Duarte et al., 2018). Τα φεστιβάλ και ο τουρισμός συμβαδίζουν, υποθέτοντας μια ενισχυμένη σχέση με την πάροδο του χρόνου, καθώς και οι δύο είναι δυναμικές κινήσεις που διασφαλίζουν την παρουσία των τουριστών.

Ο προσδιορισμός των κινήτρων των επισκεπτών των φεστιβάλ είναι ένα κρίσιμο στοιχείο για τους διοργανωτές, λόγω του γεγονότος ότι θα μπορούσε να είναι ένας προγνωστικός παράγοντας της μελλοντικής τους συμπεριφοράς (Chi & Qu, 2008; Κρόμπτον & ΜακΚέι, 1997; Τιαν-Κόουλ & Ιλλούμ, 2006). Οι Yang et al. (2011 cit. by Kruger & Saayman, 2017) περιέγραψαν την πρόθεση συμπεριφοράς ως «μια δηλωμένη πιθανότητα να επιστρέψουμε στο φεστιβάλ, να σχολιάσουμε θετικά το φεστιβάλ και να προτείνουμε το φεστιβάλ στην οικογένεια, τους φίλους και άλλους στο μέλλον» (σελ. 26)

Μερικές σημαντικές μελέτες έχουν δημοσιευθεί από τα τέλη της δεκαετίας του '80 μέχρι σήμερα σχετικά με τα κίνητρα των επισκεπτών των φεστιβάλ, μοιράζοντας τους ίδιους τομείς κινήτρων: κοινωνικοποίηση, οικογενειακή ένωση, υπεκφυγή, καινοτομία, ενθουσιασμός, πολιτιστική εξερεύνηση, η έλξη του φεστιβάλ, ψυχαγωγία, γνώση / ανακάλυψη, περιέργεια και χαλάρωση, μεταξύ άλλων παραγόντων (Getz, 1991; Λι & Πέτρικ, 2006; Maeng et al., 2016; Νίκολσον & Πιρς, 2000; Négrier et al., 2013). Σύμφωνα με τους Li και Petrick (2006) και Getz (2008), πολλές από αυτές τις μελέτες αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο των κινήτρων του τουρισμού. Οι Maeng et al. (2016) θεωρούν ότι τα κίνητρα των επισκεπτών των φεστιβάλ στερούνται διακριτικών χαρακτηριστικών, οπότε οι συγγραφείς έχουν προτείνει περαιτέρω ερευνητικά έργα για την προώθηση της διαφοροποίησης των κινήτρων στο πλαίσιο των φεστιβάλ και του τουρισμού. Η χαρτογράφηση των εργασιών που έχουν προσεγγίσει μουσικά φεστιβάλ δείχνει ότι το ενδιαφέρον επικεντρώνεται κυρίως στη μελέτη του προφίλ των επισκεπτών και των κινήτρων τους να παρακολουθήσουν τα φεστιβάλ (π.χ. Blešić et al., 2014; Νταν, 1977· Φορμικά & Ουισάλ, 1996; Grunwell et al., 2008; Maeng et al., 2016; Νίκολσον & Πιρς, 2000, 2001; Πεγκ & Πάτερσον, 2010; Σάαϊμαν & Σάαϊμαν, 2014; Σόφιλντ & Τόμσον, 2007; Τκατσίνσκι & Ρούντλ-Τιέλε, 2013; Yolal et al., 2009). Οι Schofield και Thompson (2007) επισημαίνουν ότι διάφορες έρευνες έχουν μελετήσει τα κίνητρα των επισκεπτών σχετικά με τη συμμετοχή σε φεστιβάλ και έχουν

εντοπίζει σχετικές διαστάσεις κινήτρων σε διάφορα περιβάλλοντα και σε διάφορες πολιτιστικές ομάδες, χρησιμοποιώντας συχνά ξεχωριστά στοιχεία κλίμακας στις δομές κινήτρων. Αρκετοί συγγραφείς δήλωσαν ότι τα κίνητρα της εκδήλωσης είναι ζωτικής σημασίας για το σχεδιασμό προσφορών για τους επισκέπτες, ένας τρόπος παρακολούθησης της ικανοποίησης και ένα εργαλείο για τον προσδιορισμό των διαδικασιών λήψης αποφάσεων των επισκεπτών (Backman et al., 1995; Cho et al., 2019; Κρόμπτον, 2003, 1979· Κρόμπτον & ΜακΚέι, 1997; Νταν, 1981· Ντράγκιν-Τζένσεν κ.ά., 2018; Ντουράν & χαμαράτ, 2014; Φορμικά & Μάρμαν, 1998· Frías-Jamilena et al., 2018; Gnoth, 1997· Lee et al., 2004; Lee et al., 2013; Maeng et al., 2016; Mohr et al., 1993· Σκοτ, 1996).

3 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Ο ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

3.1 Η γεωμορφολογία του νομού Πρέβεζας

Ο νομός Πρέβεζας ανήκει στην Περιφερειακή ενότητα Ηπείρου και βρίσκεται στη νοτιοδυτική άκρη της. Συνορεύει βόρεια με τις περιφερειακές ενότητες Θεσπρωτίας και Ιωαννίνων, ανατολικά με την Άρτα και βρέχεται από τον Αμβρακικό κόλπο ενώ δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος.

Από τα 1.036 Km² της συνολικής έκτασης του νομού το 32,8 % (339,5 Km²) καλύπτεται από πεδιάδες, οι οποίες βρίσκονται κατανεμημένες στα βορειοδυτικά (πεδιάδα Αχέροντα), στα ανατολικά (πεδιάδα Φιλιπιάδας) και στα νότια του νομού (πεδιάδα Λούρου - Πρέβεζας), το 20,7 % (214,7 Km²) από ημιορεινές εκτάσεις και το υπόλοιπο 46,5 % (481,8 Km²) από ορεινούς όγκους που διαμορφώνονται βασικά από τις προεκτάσεις των βουνών της Θεσπρωτίας και των Ιωαννίνων, που σε παράλληλη διάταξη κατεβαίνουν από το βορρά προς το νότο.

Χαρακτηριστική είναι η έντονη παρουσία του υγρού στοιχείου στο νομό, της θάλασσας (Ιόνιο Πέλαγος - Αμβρακικός Κόλπος), των ποταμών (Λούρου-Αχέροντα), των λιμνών (Ζηρού - φράγματος Λούρου), των βάλτων και λιμνοθαλασσών στην περιοχή του Λούρου ποταμού μέχρι και τον Αμβρακικό κόλπο και των πλούσιων υδροφόρων οριζόντων υπόγειων υδάτων. Το νομό διασχίζουν δύο ποτάμια, ο Λούρος και ο Αχέροντας.

Ευνοημένος κατά πολύ από τη φύση, ο Νομός Πρέβεζας διακρίνεται για τις φυσικές του ομορφιές: τις υπέροχες δυτικές ακτές που βρέχονται από το διάφανο Ιόνιο πέλαγος και εκτίνονται σε ακτίνα 50 χλμ., περισσότερες από τις οποίες είναι αξιόλογες. Οι πιο αξιοποιήσιμες είναι αυτές της πλευράς του Ιονίου πελάγους, ενώ οι άλλες από την πλευρά του Αμβρακικού κόλπου δεν είναι κατάλληλες για μπάνιο λόγω της σύστασης των υδάτων που είναι πλούσια σε πλαγκτόν. Το οικοσύστημα του Νομού Πρέβεζας με τις λιμνοθάλασσες, τους βάλτους, τις εκβολές του Λούρου ποταμού, τον Ελαιώνα, τα δασάκια και τον Αμβρακικό είναι ειδικού ενδιαφέροντος με πολυάριθμους βιότοπους μεγάλης αξίας.

Ο σπουδαιότερος είναι ο υγροβιότοπος του Αμβρακικού κόλπου, που είναι ο μεγαλύτερος της Ελλάδας και ένας από τους σημαντικότερους υγροβιότοπους της Μεσογείου. Το μέσο βάθος του κόλπου είναι 26μ. και το μέγιστο 65μ. Λόγω της σημαντικότητάς του προστατεύεται από διεθνείς συνθήκες (Ramsar, Natura 2000) και με διυπουργική απόφαση έχουν καθοριστεί ζώνες προστασίας, καθώς και οι επιτρεπόμενες δραστηριότητες μέσα σ' αυτόν. Αποτελεί σύμπλεγμα λιμνοθαλασσών, ελών, δέλτα ποταμών και βάλτων, συνολικής έκτασης 405 τ.χλμ. και τόπο απορροής των ποταμών Άραχθου και Λούρου. Η βλάστηση στον υγρότοπο αυτόν είναι ιδιαίτερα πλούσια. Περιλαμβάνει θάμνους, αλόφυτα, φράξους, ιτιές, λεύκες, φτελιές, πλατάνια κ.ά. Στον κόλπο παρουσιάζεται κατά τους θερινούς μήνες (ιδιαίτερα τον Αύγουστο) το φαινόμενο φωσφορισμού της θάλασσας, το οποίο οφείλεται σε συσσώρευση μικροοργανισμών.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν μικρά δάση που σχηματίζονται στο νότιο τμήμα του διπλού δέλτα του ποταμού Λούρου και στον Άραχθο, με ποικιλία εναλλαγών υδρόφιλης και αλόφιλης βλάστησης, στα οποία τα αιωνόβια δέντρα σχηματίζουν στοές. Στις ακτές του Αμβρακικού ζουν και πολλαπλασιάζονται ερμίνες, σκίουροι, σκαντζόχοιροι, κουνάβια, τσακάλια, όπως επίσης και διάφορα είδη χελωνών, φιδιών, σαυρών, βατραχιών κ.ά. Ωστόσο η ποικιλία των πουλιών είναι αυτή που συγκεντρώνει το ενδιαφέρον: αργυροπελεκάνοι, γλαρόνια, ερωδιοί, λευκοτσικνιάδες, καλαμόκιρκοι, ξεφτέρια, χρυσαετοί, φιδαιοί, πολλά είδη παπιών και χηνών.

Η σημαντικότητα του οικοσυστήματος του Αμβρακικού και της ευρύτερης περιοχής οφείλεται: α) στη σπάνια φυσική ομορφιά με τη διαρκή εναλλαγή χερσαίου και υδάτινου τοπίου, β) στην ύπαρξη μεγάλων λιμνοθαλασσών, η ολική επιφάνεια των οποίων ανέρχεται σε 64 τ.χλμ., με μέσο βάθος περίπου 1μ. Η θρεπτική βάση στις λιμνοθάλασσες για τα ψάρια είναι πλήρης γι' αυτό και υπάρχει αξιόλογος ενάλιος πλούτος, γ) στην ύπαρξη αργυροπελεκάνων (στη λιμνοθάλασσα Τσουκαλιό), είδος που κινδυνεύει να εξαφανιστεί, δ) στην ύπαρξη δελφινιών και θαλασσίων χελωνών που ζουν στον κόλπο και προσφέρουν σπάνια στοιχεία αναψυχής, ε) στην ύπαρξη λουρονησίδων με λείψανα από σπασμένα κελύφη οστράκων, ζ) στις αρμυρίθρες, τα αλμυρίκια, τα βούρλα συναντώνται πουλιά, όπως νεροχελίδονα, κιτρινοσουσουράδες, μικρογαλιάντρες, πετροπουλάδες, ερωδιοί, κ.λπ. η) στους καλαμιώνες που αναπαράγονται ή τρέφονται κυνηγόπαπιες, τσιγλοποταμίδες, πορφυροτσικνιάδες, κ.λπ. Επίσης, στους καλαμιώνες εμφανίζεται πλούσια σε ποικιλία και σε ποσότητα πανίδα

από αμφίβια, σαύρες, βατράχια, ψάρια, χελώνες, πουλιά κ.λπ., θ) στα παραποτάμια δάση που οι ανάγκες για καλλιεργήσιμη γη και ξυλεία τα έχουν σχεδόν εξαφανίσει και ι) στη μεγάλη ποικιλία, αλλά και στο μεγάλο αριθμό οργανισμών και σπανίων πουλιών.

Οι λιμνοθάλασσες Μάζωμα, Τσοπέλι, Βαθύ, Πωγωνίτσα, Ροδιά, Λογαρού, Τσουκαλιό, και οι χερσαίες περιοχές γύρω από αυτές, αποτελούν αυτοτελή οικοσυστήματα, όπου διαβιεί μεγάλος αριθμός ζώων και φυτών, από όλα τα επίπεδα της τροφικής αλυσίδας (μικροοργανισμοί, ψάρια, πουλιά, υδρόβια και αμφίβια ζώα κ.ά.). Επιπλέον, αποτελούν ως ενιαίο σύνολο το μεγαλύτερο υγρότοπο της Ελλάδας και είναι εξαιρετικής σημασίας για την ορνιθοπανίδα σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Μεταναστευτικός σταθμός, τόπος διαχείμασης και τόπος φωλιάσματος για 254 είδη πουλιών (καταγεγραμμένα). Η βλάστηση που ευδοκιμεί στα υγρά αυτά περιβάλλοντα, είναι πολύ πλούσια και έχει την ιδιότητα να συγκρατεί τα νερά των πλημμυρών, προστατεύοντας έτσι το έδαφος από τη διάβρωση. Οι υγρότοποι έχουν την ιδιότητα να απορροφούν και να συγκρατούν τις χημικές, ρυπαντικές και άλλες ουσίες και τη λάσπη που φέρουν μαζί τους τα νερά, λειτουργώντας ως φυσικά φίλτρα καθαρισμού των υδάτων. Τέλος, αποτελούν ιδανικούς χώρους αναψυχής, αφού προσφέρουν τη δυνατότητα γνωριμίας με ένα ιδιαίτερο οικοσύστημα, παρατήρησης ποικιλίας ειδών πουλιών, ζώων και φυτών μέσα στο φυσικό τους περιβάλλον και γενικά, δίνεται η δυνατότητα να εκτιμηθεί, σε όλη του την έκταση, το μεγαλείο της φύσης.

Το ανάγλυφο του Νομού Πρέβεζας διαμορφώνεται: α) από ασβεστολιθικές οροσειρές, προεκτάσεις των βουνών της Θεσπρωτίας και των Ιωαννίνων που προχωρούν σε παράλληλη διάταξη από Βορρά προς Νότο, με ποικίλα είδη ασβεστόλιθου, μικρό κάλυμμα γης, γενικά άγονες και δύσκολα προσπελάσιμες, β) από ζώνη φλύσχη που κατευθύνεται διαμέσου της Ηπείρου από Βορρά προς Νότο προς την πεδιάδα της Άρτας περνώντας από τη στενή κοιλάδα του Λούρου με ποικιλίες από αμμόπετρα, άργιλο και συμπέτρωμα, γενικά πλούσια σε νερό κατάλληλα για ψηλή βλάστηση και βοσκή, γ) από τις παραθαλάσσιες και μεσόγειες πεδιάδες, προσχωσιγενείς, εξαιρετικά εύφορες, πάνω σε ασβεστόλιθο ή φλύσχη.

Η κατανομή της έκτασης του Νομού κατά υψομετρικές ζώνες είναι: πεδινή 32,69%, ημιορεινή 23,38%, ορεινή 44,13%. Πρόκειται για την πλέον πεδινή και εύφορη πεδιάδα της Ηπείρου, ενώ οι πεδινές εκτάσεις υπερτερούν έναντι του μέσου όρου της χώρας. Βρίσκονται συγκεντρωμένες στο νοτιότερο τμήμα του Νομού, στους

Δήμους Πρέβεζας και Λούρου. Συγκεκριμένα κατανέμονται βορειοδυτικά στην πεδιάδα Αχέροντα, ανατολικά στην πεδιάδα Φιλιπιάδας και νότια στην πεδιάδα της Πρέβεζας. Το ορεινό ανάγλυφο, περιορισμένου υψομέτρου, τις διασπά σχηματίζοντας επιπλέον μικρότερες ενότητες (στενές κοιλάδες) με ανάλογες επιπτώσεις στην κατανομή ανάπτυξης στο Νομό. Τα σημαντικότερα βουνά του Νομού είναι τα όρη Ζαλόγγου (772μ.) που βρίσκονται βόρεια της Πρέβεζας, το Ξεροβούνι (1.607μ.) στο βορειοανατολικό άκρο του Νομού και τα Θεσπρωτικά Όρη (1.274μ.) που αποτελούν τον σημαντικότερο ορεινό όγκο της περιοχής.

Το έδαφος του Νομού Πρέβεζας, πεδινό με μικρές κλίσεις στην μεγαλύτερη έκτασή του, χαρακτηρίζεται σαν γη υψηλής παραγωγικότητας με μεγάλες αποδόσεις στα πρώιμα οπωροκηπευτικά. Στο υπέδαφός του, δεν έχει εντοπιστεί ύπαρξη αξιόλογου ορυκτού πλούτου. Ανάξια λόγου επιφανειακά κοιτάσματα χρωμιούχων υπάρχουν στην ακτή του Μονολιθίου. Περιορισμένα κοιτάσματα λιγνίτη υπάρχουν στον Άγιο Θωμά. Το περιβάλλον του Νομού γενικά χαρακτηρίζεται πλούσιο και πολυποίκιλο λόγω των λιμνοθαλασσών, των παραλιών και της πεδιάδας. Σε πολλές περιοχές, (Μύτικας, Πάργα, Ζάλλογγο, Βράχος, Λεκατσά,) υπάρχουν μικρά δάση που έχουν χαρακτηριστεί σαν ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Το κλίμα του είναι αρκετά ευνοϊκό.

Κύριο χαρακτηριστικό της Πρέβεζας είναι η ποικιλομορφία του τοπίου με τις φυσικές εναλλαγές του, το ήπιο και υγιεινό κλίμα, η πλούσια βλάστηση και τα άφθονα νερά, στοιχεία που την καθιστούν μια από τις πιο χαρισματικές περιοχές της χώρας. Είναι πεδινή με κάποια έλη στα βόρεια, κοντά στις λιμνοθάλασσες, και χαμηλούς λόφους στη χερσόνησο του Αγίου Θωμά. Το έδαφός της είναι αρκετά γόνιμο με πολλά νερά και πλούσια βλάστηση. Το χαρακτηριστικό της Πρέβεζας τα προηγούμενα χρόνια ήταν ο Ελαιώνας της που σήμερα φθίνει, τόσο από γήρανση των δένδρων που δεν αντικαθίστανται, όσο και γιατί σε μεγάλο βαθμό ξεριζώνεται, είτε για να αντικατασταθεί από αποδοτικότερες καλλιέργειες (θερμοκήπια κλπ.) είτε για ανέγερση κατοικιών κυρίως στον περιαστιακό χώρο.

Ιδιαίτερα αξιόλογο είναι το ιστορικό και πολιτιστικό περιβάλλον του Δήμου Πρέβεζας. Σε ένα αρκετά μεγάλο τμήμα του οικισμού της Πρέβεζας διατηρείται η τυπολογία και μορφολογία της παλιάς πόλης. Η προστασία και η ανάδειξη όλων αυτών των στοιχείων της πολιτισμικής κληρονομιάς συμβάλλει στην απόκτηση ταυτότητας και στην τουριστική προβολή του Δήμου στο ευρύτερο χωρικό περιβάλλον. Η ίδια η

πόλη φέρει έντονα τα ίχνη της ιστορικής της διαδρομής. Στην πόλη υπάρχουν τρία κάστρα και οχυρωματική τάφος, διατηρητέα κτίσματα, ενώ σε μικρή απόσταση βρίσκεται το Φρούριο του Ακτίου και το Κάστρο του Παντοκράτορα. Άλλα κοντινά αξιοθέατα είναι η Ρωμαϊκή Νικόπολη, η αρχαία Κασσώπη, ο μυθικός Αχέροντας στη νότια πλευρά του Ζαλόγγου με το Νεκρομαντείο στις εκβολές του, οι βυζαντινές εκκλησίες, τα βενετικά και οθωμανικά κάστρα, το μαρτυρικό Ζάλογγο και η ρομαντική καστροπολιτεία της Πάργας. Υλικά από τη Νικόπολη χρησιμοποιήθηκαν για οικοδομικές δραστηριότητες στην πόλη αρκετά από τα οποία σώζονται στο Φρούριο του Παντοκράτορα και στο επιθαλάσσιο τείχος της σημερινής προκυμαίας.

Από τα σημαντικότερα ιστορικά ίχνη είναι η Τάφος που σώζεται σε όλο της σχεδόν το μήκος, τα δύο φρούρια (του Αγίου Γεωργίου και του Αγίου Ανδρέα), τα Παλιοσάραγγα που δεν διατηρούνται παρά μόνο γεωμετρικά (είναι στρατόπεδο όπως και τα δύο Φρούρια), ο Ανατολικός Προμαχώνας στη Βρυσούλα και άλλα μικρότερα.

3.2 Παραδοσιακοί οικισμοί, μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι

Παραδοσιακοί οικισμοί θεωρούνται οι οικισμοί που έχουν διατηρήσει αναλλοίωτη την εικόνα που είχαν στον παρελθόν καθώς και τον τοπικό τους χαρακτήρα. Στο νομό Πρέβεζας υπάρχουν τρεις παραδοσιακοί οικισμοί που βρίσκονται στην Αγία, την Ανθούσα και την Πάργα. Ο νομός, σε όλο το μήκος και το πλάτος του, περιλαμβάνει πολύτιμους θησαυρούς, κληρονομιά του σπουδαίου ιστορικού και πολιτιστικού του παρελθόντος. Η περιοχή έχει μια πλούσια πολιτιστική κληρονομιά που περιλαμβάνει σημαντικούς αρχαιολογικούς τόπους (Νικόπολη, Νεκρομαντείο) πολλά βυζαντινά και μετά-βυζαντινά μνημεία, τα περισσότερα από τα οποία ναοί και μοναστήρια.

Τα μουσεία του νομού είναι τέσσερα: α) το νέο αρχαιολογικό μουσείο Νικόπολης, β) το αρχαιολογικό μουσείο Νικόπολης, γ) το μουσείο Ναυμαχίας του Ακτίου και δ) το λαογραφικό μουσείο Ζαλόγγου. Οι αρχαιολογικοί χώροι είναι οι εξής: α) το Βουχέτιον, β) το Ζάλογγο, γ) η αρχαία Βατία, δ) η ρωμαϊκή έπαυλη Ριζών ε) το κάστρο Παντοκράτορα, στ) το σπήλαιο Ασπροχάλκινο, ζ) το κάστρο Πέντε πηγάδια, η) το κάστρο αγίου Ανδρέα, θ) το κάστρο αγίου Γεωργίου, ι) το κάστρο Ρηνιάσας,

Λυγιά, ια) το κάστρο Ανθούσας, ιβ) το Νεκρομαντείο του Αχέροντα, ιγ) η παλαιοχριστιανική βασιλική της Νικόπολης, ιδ) η Κασσώπη, ιε) οι νεκροπόλεις και ιζ) η Νικόπολη.

Η επισκεψιμότητα στα μουσεία απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα. Παρατηρούμε ότι οι μήνες Ιούνιος έως και Σεπτέμβριος έχουν την μεγαλύτερη επισκεψιμότητα ενώ το ποσοστό του νομού Πρέβεζας στις επισκέψεις είναι το 11,09% της περιφέρειας Ηπείρου.

Πίνακας 3.2.1: Επισκεψιμότητα στα μουσεία της Περιφέρειας Ηπείρου και του Νομού Πρέβεζας

	Περιφέρεια Ηπείρου	Νομός Πρέβεζας	ποσοστό (%) επί της Περιφέρειας Ηπείρου
Ιανουάριος	2121	89	4,20%
Φεβρουάριος	2249	31	1,38%
Μάρτιος	6272	150	2,39%
Απρίλιο	5874	213	3,63%
Μάιος	5707	492	8,62%
Ιούνιος	3650	607	16,63%
Ιούλιος	5507	1150	20,88%
Αύγουστος	5713	1420	24,86%
Σεπτέμβριος	4145	970	23,40%
Οκτώβριος	3330	191	5,74%
Νοέμβριος	2524	104	4,12%
Δεκέμβριος	2919	130	4,45%
ΣΥΝΟΛΟ	50011	5547	11,09%

ΠΗΓΗ: ΙΝΣΕΤΕ (2021).

Μεγαλύτερη είναι η επισκεψιμότητα στους αρχαιολογικούς χώρους του Νομού σε σχέση με τα μουσεία της καθώς αποτελεί το 46,97% του συνόλου της Περιφέρειας Ηπείρου. Στους αρχαιολογικούς χώρους η επισκεψιμότητα αυξάνεται από τον Μάιο έως τον Οκτώβριο και παρατηρούμε ότι είναι μεγαλύτερη η χρονική της διάρκεια από την αντίστοιχη των μουσείων.

**Πίνακας 3.2.2: Επισκεψιμότητα στους αρχαιολογικούς χώρους της Περιφέρειας
Ηπείρου και του Νομού Πρέβεζας**

	Περιφέρεια Ηπείρου	Νομός Πρέβεζας	ποσοστό (%) επί της Περιφέρειας Ηπείρου
Ιανουάριος	707	185	26,17%
Φεβρουάριος	1773	315	17,77%
Μάρτιος	5172	576	11,14%
Απρίλιο	8484	1833	21,61%
Μάιος	8744	3565	40,77%
Ιούνιος	7515	4919	65,46%
Ιούλιος	11861	7770	65,51%
Αύγουστος	18293	11616	63,50%
Σεπτέμβριος	9469	5067	53,51%
Οκτώβριος	4600	1717	37,33%
Νοέμβριος	1599	172	10,76%
Δεκέμβριος	2884	359	12,45%
ΣΥΝΟΛΟ	81104	38094	46,97%

ΠΗΓΗ: ΙΝΣΕΤΕ (2021).

3.3 Μεταφορές υποδομές και προσπελασιμότητα

Βασικό χαρακτηριστικό του Νομού Πρέβεζας είναι η απομόνωσή του λόγω της θέσης του στο χώρο, των γεωγραφικών του χαρακτηριστικών και της υφισταμένης μεταφορικής του υποδομής σε σχέση με τον ευρύτερο περιφερειακό και εθνικό χώρο. Όμως σε ότι αφορά τις θαλάσσιες και εναέριες μεταφορές, η Πρέβεζα βρίσκεται σε στρατηγική θέση ως προς την Δυτική Ευρώπη, επειδή βρίσκεται κοντά στο λιμάνι της Ηγουμενίτσας, η οποία αποκτάει ρόλο πύλης της Ελλάδος προς την Δυτική Ευρώπη. Δραστική παρέμβαση για την άρση της απομόνωσης της περιοχής από την υπόλοιπη

Ελλάδα αποτελεί και η ζεύξη Ακτίου – Πρέβεζας, έργο καθοριστικής σημασίας και επίδρασης στην ανάπτυξη του τόπου.

Ωστόσο, για την ανάδειξη των παραπάνω προοπτικών απαιτείται η προώθηση εξελιγμένων συστημάτων συνδυασμένων μεταφορών με σημαντικότερη παράμετρο την ανάπτυξη συγκοινωνιακής υποδομής. Παράλληλα όμως θα πρέπει να εξασφαλιστεί πέρα από τη βελτίωση των λιμένων και η ομαλή λειτουργία και εξασφάλιση των απαραίτητων οδικών, σιδηροδρομικών και αεροπορικών μεταφορών. Στην κατεύθυνση αυτή η σύνδεση του νομού με την Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα βελτιώθηκε σημαντικά με την κατασκευή του αυτοκινητοδρόμου της «Εγνατίας Οδού», επίσης η ολοκλήρωση της «Ιονίας Οδού» θα βελτιώσει καθοριστικά την σύνδεσή του με τη Νότια Ελλάδα.

Σιδηροδρομικό δίκτυο στο νομό, όπως και στην Περιφέρεια Ηπείρου, δεν υπάρχει. Η απουσία αυτού του μέσου μεταφοράς, η απουσία σιδηροδρομικής σύνδεσης του Νομού με την υπόλοιπη Ελλάδα καθώς και με χώρες του εξωτερικού (κυρίως Βαλκανικές) ενισχύουν την απομόνωση της ευρύτερης περιοχής με αντίκτυπο στην αναπτυξιακή της πορεία.

Όσο αφορά τις οδικές μεταφορές, η χαμηλή πυκνότητα του πληθυσμού και η διασπορά των οικισμών δημιούργησαν, για τις απομακρυσμένες περιοχές, συνθήκες απομόνωσης από τα αστικά κέντρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 65% του εθνικού οδικού δικτύου (μήκους 740 χλμ) έχει ορεινή χάραξη, ενώ ακόμη υψηλότερο είναι το ποσοστό του επαρχιακού οδικού δικτύου (μήκους 2.240 χλμ) με ορεινή χάραξη. Έτσι το οδικό δίκτυο με τις σημερινές του δυνατότητες αποτελεί κύριο ανασταλτικό παράγοντα για την ανάπτυξη των μεταφορών στην περιοχή, καθώς είναι ανεπαρκές (δεν υπάρχουν καθοριστικής σημασίας συνδέσεις και δεν αξιολογείται θετικά ως προς τις υφιστάμενες συνδέσεις). Επίσης η αναξιοπιστία του δικτύου φαίνεται από τα ποσοστά των τμημάτων με άσχημη βατότητα, ακατάλληλο οδόστρωμα και πλάτος κάτω από 6μ. Καλή βατότητα έχει το 99,4% των εθνικών δρόμων, το 78,5% του πρωτεύοντος επαρχιακού δικτύου και το 56,6% του δευτερεύοντος επαρχιακού δικτύου.

Ανεπαρκής κρίνεται η οδική χάραξη της υφισταμένης παραλιακής οδού Ηγουμενίτσας - Πάργας - Πρέβεζας, στο τμήμα που εφάπτεται στο Αισθητικό δάσος της παραλίας του Μονολιθίου και της περιοχής Νικοπόλεως που έχει έντονο

αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Απαιτούνται επεκτάσεις του άξονα προς βορρά Ηγουμενίτσα - Σαγιάδα - Αυλώνα και προς νότο μετά τη σύνδεση του Ακτίου με τη Πρέβεζα το λιμάνι του Αστακού.

Το βασικό εθνικό δίκτυο της Περιφέρειας της Ηπείρου αποτελείται από τις ακόλουθες βασικές συνδέσεις με ημερήσιους φόρτους οχημάτων το 24ώρο:

- Αμφιλοχία - Πρέβεζα (3500οχημ/24ώρο),
- Ηγουμενίτσα – Πρέβεζα (7000οχημ/24ώρο),
- Άρτα - Πρέβεζα (6500οχημ/24ώρο).

Το υπάρχον οδικό δίκτυο στο Νομό Πρέβεζας βρίσκεται σε κατάσταση παρόμοια με εκείνη του μέσου όρου της Ελλάδας. Η γεωγραφική θέση του νομού έχει πολλά πλεονεκτήματα ως προς τις δυνατότητες ανάπτυξης στον τομέα των μεταφορών. Οι επιβατικές οδικές μετακινήσεις είναι χερσαίες και πραγματοποιούνται με ΚΤΕΛ και ταξί. Μεγαλύτερη ζήτηση εμφανίζουν από τις ενδονομαρχιακές οι διανομαρχιακές γραμμές και κυρίως αυτές που συνδέουν την πόλη της Πρέβεζας με την Αθήνα και Θεσσαλονίκη.

Το λιμάνι της Πρέβεζας είναι σημαντικό και κυρίως επιβατικού χαρακτήρα. Κύρια δραστηριότητα έχει τη φιλοξενία σημαντικού αριθμού τουριστικών σκαφών. Μετά τη ζεύξη του Ακτίου ο χαρακτήρας του λιμανιού είναι περισσότερο μαρίνα που εξυπηρετεί καθαρά τουριστικούς σκοπούς.

Ο νομός Πρέβεζας αεροπορικά εξυπηρετείται απ' το αεροδρόμιο του Ακτίου που είναι μικτής χρήσης (στρατιωτικό και επιβατικό). Αξιόλογη κίνηση παρουσιάζεται στο Άκτιο κατά τους θερινούς μήνες. Το αεροδρόμιο του Ακτίου θεωρείται πρωταρχικής σημασίας υποδομή για το νομό αφού σε συνδυασμό με την υποθαλάσσια ζεύξη Ακτίου – Πρέβεζας και το λιμάνι Πρέβεζας συμβάλλει καθοριστικά στον εκσυγχρονισμό των μεταφορικών δικτύων της ευρύτερης περιοχής και στην άρση της συγκοινωνιακής της απομόνωσης. Το αεροδρόμιο του Ακτίου υποχρησιμοποιείται σήμερα απ' την Αεροπλοία και απ' τα charters αν και είναι απ' τα ασφαλέστερα αεροδρόμια της Ελλάδας. Εξυπηρετεί μικρό αριθμό πολιτικών πτήσεων και θα μπορούσε ν' αξιοποιηθεί πολύ περισσότερο απ' την Πολιτική Αεροπορία. Έχει πολύ καλό προσανατολισμό χωρίς την ύπαρξη φυσικών εμποδίων που θα δημιουργούσαν προβλήματα στην προσέγγισή του και κάλλιστα από την άποψη αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα από τα καλύτερα αεροδρόμια της χώρας. Επιπλέον η θέση του

στον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο των Βαλκανίων και της Νότιας Ευρώπης είναι ιδιαίτερα ευνοϊκή. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο το γεγονός ότι έχει επιλεγεί και χρησιμοποιείται ως στρατιωτική βάση για τα ιπτάμενα ραντάρ του ΝΑΤΟ, τα AWAKS. Οι μετεωρολογικές συνθήκες που επικρατούν στη περιοχή δεν δημιουργούν ιδιαίτερα προβλήματα στη λειτουργία του. Μάλιστα συμβαίνει στο αεροδρόμιο του Ακτίου να προσγειώνονται αεροπλάνα που δεν μπορούν να προσεγγίσουν το αεροδρόμιο των Ιωαννίνων όταν επικρατεί κακοκαιρία. Στους ανασταλτικούς παράγοντες του αεροδρομίου είναι ότι αυτό έχει χαρακτηριστεί ως «τοπικό», μικρής δηλαδή σημασίας, ενώ θα μπορούσε να εξυπηρετεί αποδοτικά μια ευρύτερη περιοχή με συνολικό πληθυσμό γύρω στους 150.000 κατοίκους.

3.4 Υποδομές υγείας

Η παρεχόμενη υγειονομική περίθαλψη στο νομό Πρέβεζας καλύπτεται από το γενικό Νοσοκομείο Πρέβεζας που βρίσκεται στον δήμο Πρέβεζας. Ωστόσο, εμφανίζει σημαντικές αδυναμίες όπως λίγες κλίνες, ελλείψεις επαρκούς εξειδικευμένου προσωπικού όλων των βαθμίδων περίθαλψης, σημαντική υστέρηση στον τομέα των προνοιακών υποδομών και εξοπλισμού, καθώς και στη στελέχωση των προνοιακών ιδρυμάτων, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τις υπηρεσίες για τις πλέον ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, άτομα με ειδικές ανάγκες, τρίτη ηλικία, νηπιακή ηλικία.

3.5 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Ο πληθυσμός του Νομού Πρέβεζας, σύμφωνα με την απογραφή της ΕΛΣΤΑΤ το 2011 ανέρχεται σε 57.491 κατοίκους αντιπροσωπεύοντας το 17,067% του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου και μόλις το 0,53% του πληθυσμού της χώρας.

Πίνακας 3.5.1: Πληθυσμός χώρας, Περιφέρειας Ηπείρου και Νομού Πρέβεζας

2011

	2011
Περιφέρεια Ηπείρου	336856
Νομός Πρέβεζας	57491
Σύνολο Ελλάδας	10815197

ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ

Η μέση πληθυσμιακή πυκνότητα του νομού διαμορφώνεται σε 57,29 κατοίκους ανά τ. χλμ. έναντι 38,45 κατοίκων σε επίπεδο Περιφέρειας Ηπείρου, 82,90 κατοίκων σε επίπεδο χώρας και 116,60 κατοίκων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρώπη των 25). Γενικά ο Ν. Πρέβεζας είναι ένας αραιοκατοικημένος νομός, ο πιο πυκνοκατοικημένος όμως στην Ήπειρο.

Όμως εξετάζοντας τις επίσημες απογραφές της Ε.Σ.Υ.Ε. από το 1971 μέχρι και το 2001, όπως αυτές παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα, παρατηρούμε ότι ο πληθυσμός παρουσιάζει αύξηση κατά 4,89 % έναντι 14 % της Περιφέρειας Ηπείρου και 24,7 % της χώρας. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού στο νομό τη περίοδο 1951- 2001 είναι 0,08 % και υπολείπεται αρκετά από τον αντίστοιχο της χώρας (0,61 %), ενώ υπερτερεί ελάχιστα του αντίστοιχου της Περιφέρειας Ηπείρου (0,06 %). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι μέσα στα τελευταία 50 χρόνια (1951 - 2001) ο πληθυσμός του Νομού παρέμεινε σχεδόν στάσιμος, με μια μικρή αύξηση της τάξης του 5,52 % ενώ ο συνολικός πληθυσμός της χώρας στο ίδιο χρονικό διάστημα αυξήθηκε κατά 37,68 %, έναντι αύξησης 8,09 % του πληθυσμού της Ηπείρου.

Αναλυτικότερα για τον Νομό Πρεβέζης και πάντα σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα παρατηρούμε ότι τη δεκαετία 1951 - 1961 ο πληθυσμός του νομού παρουσιάζει αύξηση 10,12% έναντι 6,67% της Περιφέρειας Ηπείρου και 9,90 % της χώρας. Τη δεκαετία, όμως, 1961 - 1971 ο πληθυσμός του νομού μειώθηκε κατά 9,5% έναντι μείωσης 11.99% της Περιφέρειας Ηπείρου και αύξησης 4,53% της χώρας. Τη δεκαετία 1971 - 1981 έχουμε μείωση του πληθυσμού του νομού κατά 1,19% έναντι σημαντικής αύξησης του πληθυσμού κατά 11 % στο σύνολο της χώρας και αύξηση κατά 4,58% στο σύνολο της Περιφέρειας Ηπείρου. Τη δεκαετία 1981 - 1991 έχουμε αύξηση του πληθυσμού του νομού κατά 4,85% έναντι αύξησης κατά 4,68% του πληθυσμού της Ηπείρου και αντίστοιχης αύξησης κατά 5,33% του πληθυσμού της χώρας. Τη δεκαετία 1991 - 2001 παρατηρείται αύξηση του πληθυσμού του νομού κατά 1,24% έναντι αύξησης 4,15% της Ηπείρου και 6,84% αύξησης του πληθυσμού της χώρας. Ωστόσο,

τη δεκαετία 2001-2011 σημειώνεται μείωση του πληθυσμού τόσο στην χώρα, όσο και στην Περιφέρεια Ηπείρου και στο νομό Πρέβεζας.

Πίνακας 3.5.2: Εξέλιξη του πληθυσμού την τριακονταετία 1971 - 2011 στο Νομό Πρέβεζας, την Περιφέρεια Ηπείρου και τη χώρα.

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΕΤΟΣ				
	1971	1981	1991	2001	2011
ΕΛΛΑΔΑ	8.768.640	9.740.420	10.259.900	10.939.771	10.815.197
ΗΠΕΙΡΟΣ	310.334	324.217	339.728	353.820	336.856
Ν.ΠΡΕΒΕΖΗΣ	56.586	55.915	58.628	59.356	57.491

ΠΗΓΗ:ΕΣΥΕ

Ωστόσο, η φυσική κίνηση του πληθυσμού έχει παίξει πολύ μικρό ρόλο στην εξέλιξη του πληθυσμού του Νομού. Στην δεκαετία 1981-1991 έχει σημειωθεί μια σημαντική πτώση των γεννήσεων, ειδικά στις αγροτικές περιοχές η οποία εξηγείται καλύτερα αν συνδυαστεί με την μείωση του αγροτικού πληθυσμού. Οι θάνατοι παρουσιάζουν μια ομαλή αύξηση.

Επίσης αυτό που θα πρέπει να επισημάνουμε είναι ότι ο πληθυσμός του Νομού είναι ο μόνιμος κατά τους χειμερινούς μήνες και θα πρέπει εδώ να αναφερθεί ότι ο πληθυσμός αιχμής, που περιλαμβάνει τον εποχιακό πληθυσμό (παραθεριστές και τουρίστες) είναι κατά πολύ μεγαλύτερος.

Κλείνοντας την ενότητα αυτή, παρουσιάζουμε στον παρακάτω πίνακα, από στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε., την εξέλιξη του μόνιμου πληθυσμού του Νομού Πρέβεζας, την περίοδο των ετών 2001-2007

3.6 Μακροοικονομικά στοιχεία νομού Πρέβεζας

Η οικονομία του νομού Πρέβεζας παρουσιάζει αύξηση στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της (ΑΕΠ) από το 2005 έως το 2008. Μικρή μείωση επισημαίνεται το 2009 ενώ αύξηση καταγράφεται το 2010. Ωστόσο, το 2011 σε σχέση με το 2009 υπάρχει μείωση κατά 4,3%.

Πίνακας 3.6.1: ΑΕΠ χώρας, Περιφέρειας Ηπείρου και Νομού Πρέβεζας 2004-

2011

	Σύνολο χώρας	Περιφέρεια Ηπείρου	Νομός Πρέβεζας
2004	193013	4413	706
2005	199153	4539	702
2006	217831	4829	763
2007	232831	5040	811
2008	242096	5196	835
2009	237431	5105	833
2010	226210	4974	834
2011	207752	4621	797
Μεταβολή 2004-2011	7,60%	4,70%	12,90%
Μεταβολή 2009-2011	-12,50%	-9,50%	-4,30%

ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ.

Ο Πρωτογενής τομέας του νομού Πρέβεζας εξειδικεύεται στην κτηνοτροφία, όπου η αιγοπροβατοτροφία και η πτηνοτροφία κατέχουν εξέχουσα θέση στο σύνολο της εγχώριας παραγωγής και αποτελούν τη βάση σημαντικής μερίδας του

δευτερογενούς τομέα (κλάδος τροφίμων). Επίσης, άλλες σημαντικές δραστηριότητες είναι τα εσπεριδοειδή. Τα $\frac{3}{4}$ της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας της Περιφέρειας συγκεντρώνονται στις περιφερειακές ενότητες Άρτας και Πρέβεζας. Επίσης, παράγεται σημαντικός αριθμός προϊόντων ΠΟΠ (Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης) και ΠΓΕ (Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη), όπως: ελιές, ελαιόλαδο και τυριά. Όσον αφορά στο Δευτερογενή τομέα ο νομός Πρέβεζας έχει αναπτύξει μία οργανωμένη Βιομηχανική περιοχή. Ο τομέας της μεταποίησης παρουσιάζει σημαντική υστέρηση και ο δείκτης βιομηχανικής ανάπτυξης είναι πολύ χαμηλός. Η πλειοψηφία των μεταποιητικών μονάδων της περιοχής ασχολούνται κυρίως με την επεξεργασία των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα. Ιδιαίτερα έντονη είναι η συγκέντρωση της μεταποιητικής δραστηριότητας σε κλάδους άμεσης επεξεργασίας των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα, δηλαδή της κτηνοτροφικής και γεωργικής παραγωγής και των πρώτων υλών (διατροφή, κλωστοϋφαντουργία, ξύλο, μεταλλικά ορυκτά). Οι μεταποιητικές μονάδες της περιοχής, στη μεγάλη πλειοψηφία τους μπορούν να χαρακτηριστούν ως απλά βιοτεχνικά εργαστήρια οικογενειακού τύπου, δεδομένου ότι το 75% περίπου των μονάδων απασχολεί 1-2 άτομα.

Τα χαρακτηριστικά του δευτερογενή τομέα είναι το μικρό μέγεθος επιχειρήσεων, τοπικού κυρίως χαρακτήρα, η μικρή προστιθέμενη αξία, περιορισμένη απασχόληση, μικρή διεισδυτικότητα και έλλειψη στρατηγικής Marketing, η έλλειψη τοπικών υποστηρικτικών δομών και εκπαίδευσης του επιχειρηματικού δυναμικού, η ανεπαρκής αξιοποίηση των εξαιρετικής ποιότητας των τοπικών πρώτων υλών και η ανεπαρκής προβολή-προώθηση των τοπικών προϊόντων σε ευρύτερες Ελληνικές και διεθνείς αγορές, αν και τα τελευταία χρόνια γίνεται μια σημαντική προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή.

Ο Τριτογενής τομέας του νομού Πρέβεζας κατέχει σημαντικό ρόλο και η παροχή κάθε μορφής υπηρεσιών κρίνεται ικανοποιητική και δεν υπολείπεται από την ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα στο σύνολο της χώρας. Ο τουρισμός, παρά τις ιδιαιτερότητες της περιοχής, θεωρείται σημαντικός πλουτοπαραγωγικός πόρος. Η τουριστική βιομηχανία, αν και με αργούς ρυθμούς, αναπτύσσεται διαρκώς.

3.7 Κοινωνικά χαρακτηριστικά πληθυσμού

Ο Νομός Πρεβέζης καταλαμβάνει μία από τις πλέον περιφερειακές και απομακρυσμένες θέσεις στον ελληνικό χώρο, τόσο από καθαρά γεωγραφική άποψη, όσο και σε σχέση με το ισχύον σύστημα προσβάσεων. Ακόμη πέραν της γεωγραφικής απομόνωσης, απέχει σημαντικά και από τον κεντρικό αναπτυξιακό άξονα που οριοθετούν οι δύο ελληνικές μητροπόλεις της Αθήνας και της Θεσ/νίκης. Όλοι αυτοί οι παράγοντες συνέτρεξαν, ώστε ο Νομός Πρεβέζης να χαρακτηρίζεται από γήρανση του πληθυσμού του, αφού σημειώνει το δεύτερο χαμηλότερο ποσοστό γεννήσεων ανά κάτοικο στη χώρα, μετά τα νησιά του Αιγαίου. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να παρουσιάζει ραγδαία εξέλιξη της υπογεννητικότητας και αναλογική αύξηση του γεροντικού πληθυσμού.

Η εξωτερική μετανάστευση του Νομού ακολούθησε το ρυθμό μετανάστευσης της χώρας. Κύριος πόλος έλξης του πληθυσμού, κυρίως στη δεκαετία του '60 ήταν η Γερμανία και κατά δεύτερο λόγο οι λοιπές Υπερωκεάνιες και Μεσογειακές χώρες. Όσον αφορά τη σύνθεση των παλιννοστούντων από τις διάφορες χώρες που διέμεναν, οι περισσότεροι προέρχονται από τη Δυτική Ευρώπη και κυρίως από τη Γερμανία. Από αυτούς που επιστρέφουν, ένα σημαντικό ποσοστό γύρω στο 70% επιστρέφει στο νομό και συνήθως στα αστικά του κέντρα, ενώ ένα ποσοστό γύρω στο 80% από αυτούς που επιστρέφουν επανέρχεται στον οικισμό απ' όπου ξεκίνησε.

Όσον αφορά την εσωτερική μετανάστευση, κύριος πόλος έλξης του πληθυσμού του νομού είναι η Αθήνα και λιγότερο τα αστικά κέντρα της υπόλοιπης χώρας. Αιτία αυτής της μετακίνησης είναι η αναζήτηση εργασίας καθώς και η συνέχιση των σπουδών της νεολαίας. Στην ενδονομαρχιακή μετακίνηση παρατηρείται μια μικρή ροή από τα ορεινά προς τα πεδινά.

Συμπερασματικά, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση έχει μειωθεί πολύ στις μέρες μας. Οι κάτοικοι του Νομού δεν βλέπουν πια με πολύ συμπάθεια την δυνατότητα εγκατάστασης σε άλλα μεγάλα αστικά κέντρα. Προτιμούν σαφώς τον τόπο τους, αν βέβαια έχουν την δυνατότητα να βρουν επαγγελματική απασχόληση. Αυτό ισχύει κυρίως για τους πεδινούς οικισμούς που έχουν δυνατότητες ανάπτυξης, ενώ το πρόβλημα παραμένει για τους προβληματικούς ορεινούς οικισμούς.

Αντίθετα, μετά τις πολιτικές ανακατατάξεις που διαδραματίστηκαν στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και στα Βαλκάνια και το άνοιγμα των συνόρων, ο Ν. Πρέβεζας, όπως άλλωστε συνέβη σε ολόκληρη την Ελλάδα, κατακλύστηκε τη δεκαετία του 1990 από ένα πρωτοφανές για τα δεδομένα του νομού κύμα αλλοδαπών μεταναστών. Η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών αυτών προέρχεται από την γειτονική Αλβανία, ενώ σε πολύ μικρούς αριθμούς από τις άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (Βουλγαρία, Ρωσία κ.λπ.). Τέλος, στο νομό διαβιεί και δραστηριοποιείται και ικανός αριθμός μεταναστών από διάφορες Ασιατικές χώρες κυρίως από την Ινδία και το Πακιστάν.

Σήμερα στο νομό ζουν 3.544 αλλοδαποί μετανάστες, η πλειονότητα των οποίων δραστηριοποιείται σε αγροτικές κατά κύριο λόγο εργασίες και σε μικρότερο βαθμό σε κτηνοτροφικές, οικοδομικές και λοιπές δραστηριότητες. Ο αριθμός αυτός στην πραγματικότητα είναι αρκετά μεγαλύτερος, καθώς δεν έχουν συμπεριληφθεί τα παιδιά των αλλοδαπών, δεδομένου ότι η εγγραφή τους στα μητρώα των αρμόδιων υπηρεσιών (Νομαρχία, Αστυνομία) βρίσκεται σε εξέλιξη. Υπολογίζονται πάντως να είναι 500 περίπου παιδιά. Από τον παραπάνω αριθμό, ως ενεργοί έχουν καταγραφεί 2.427 μετανάστες.

Όσον αφορά στην σύγχρονη κοινωνική διάρθρωση, ο πληθυσμός του Νομού παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά μιας αγροτικής κοινωνίας, η οποία αστικοποιείται με σχετικά γρήγορους ρυθμούς. Τα χαρακτηριστικά αυτά περιλαμβάνουν το σχετικά μεγαλύτερο από το εθνικό μέσο όρο μέγεθος νοικοκυριών με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, το οποίο συνοδεύεται από χαμηλά αμειβόμενα επαγγέλματα που οδηγούν σε μικρή αγοραστική δύναμη και συνεπώς χαμηλά καταναλωτικά επίπεδα.

3.8 Βασικά χαρακτηριστικά τουριστικού προϊόντος

Το προϊόν Ήλιος & Θάλασσα αποτελεί τη ναυαρχίδα της τουριστικής δραστηριότητας της χώρας μας, καθώς αποτελεί το 60% του συνόλου των διεθνών αφίξεων. Τα υπόλοιπα τουριστικά προϊόντα υστερούν σημαντικά τόσο σε αριθμό ταξιδιών όσο και σε αριθμό διανυκτερεύσεων και δαπάνης. Εύκολα καταλαβαίνει κανείς ότι το συγκεκριμένο προϊόν όπου αναπτύσσεται προσφέρει αυξημένη

οικονομική δραστηριότητα (αν και εποχική), βοηθώντας τόσο στην αύξηση του ΑΕΠ όσο και στην μείωση της ανεργίας. Συγκεκριμένα, ο νομός Πρέβεζας διαθέτει αφθονία και ποικιλία φυσικών πόρων, η οποία δίνει την δυνατότητα εκμετάλλευσης πολλών μορφών εναλλακτικού τουρισμού: ακτές, αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία, μνημεία της νεότερης ιστορίας, παραδοσιακούς οικισμούς, ποτάμια, λίμνες, βιότοπους, αισθητικά δάση και τοπία φυσικού κάλλους. Υπάρχει έντονη εποχικότητα και η μέση διάρκεια παραμονής των τουριστών είναι χαμηλή. Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται σταθερή διαχρονική αύξηση αφίξεων και διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών. Παρά την αύξηση του ξενοδοχειακού δυναμικού του νομού, οι παρεχόμενες υποδομές χαρακτηρίζονται ως ανεπαρκείς.

Η τουριστική δραστηριότητα του νομού χαρακτηρίζεται ως περιοχή ώριμης ανάπτυξης, και εμφανίζει την έντονη ανάπτυξη του εποχικού μαζικού τουρισμού Ήλιος & Θάλασσα με τον μεγαλύτερο όγκο των επισκεπτών να προέρχεται από το εσωτερικό και από τις Βαλκανικές χώρες. Στο νομό έχουν βραβευτεί με γαλάζια σημαία, 2 παραλίες. Εκτός του κυρίαρχου προϊόντος Ήλιος & Θάλασσα αναπτύσσονται και άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού όπως: α) Καταδυτικός τουρισμός, β) Ιαματικός τουρισμός, γ) αγροτουρισμός και δ) θρησκευτικός τουρισμός.

3.9 Ξενοδοχειακό δυναμικό

Η διάρθρωση του τουριστικού δυναμικού της περιοχής έχει τα τελευταία 10 χρόνια μεταβληθεί, τόσο ποσοτικά, όσο και ποιοτικά. Το σύνολο των ξενοδοχειακών μονάδων του Νομού Πρεβέζης είναι 111 εκ των οποίων τα 29 είναι ξενοδοχεία τύπου επιπλωμένων διαμερισμάτων και τα 3 ξενοδοχεία τύπου παραδοσιακού καταλύματος. Οι ξενοδοχειακές μονάδες του νομού κατέχουν το 26% των ξενοδοχειακών μονάδων της Περιφέρειας Ηπείρου. Όμως, το 41,4% των ξενοδοχειακών μονάδων είναι 2 αστέρων ενώ το 27,9% είναι 3 αστέρων. Μόλις το 18% είναι 4 αστέρων και το 11,7% ενός. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι μόνο μία ξενοδοχειακή μονάδα του Νομού κατέχει 5 αστέρια. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι τα ξενοδοχεία δεν είναι πολύ αναβαθμισμένα, πράγμα που έχει επίπτωση στη ζήτηση του τουριστικού προϊόντος.

**Πίνακας 3.9.1; Ποσοστό ξενοδοχειακών μονάδων, δωματίων και κλινών ανά
κατηγορία αστεριών Νομού Πρέβεζας**

	5*	4*	3*	2*	1*	Σύνολο
Μονάδες	1	20	31	46	13	111
Ποσοστό (%)	1	18	27,9	41,4	11,7	100
Ως προς σύνολο περιφέρειας (%)	0,2	4,6	7,2	10,7	3	25,7
Δωμάτια	110	584	1.041	924	233	2.892
Ποσοστό (%)	3,8	20,2	36	32	8	100
Ως προς σύνολο περιφέρειας (%)	1,2	6,6	11,8	10,4	2,6	32,6
Κλίνες	218	1.284	2.073	1.779	472	5.826
Ποσοστό (%)	3,7	22,1	35,6	30,5	8,1	100
Ως προς σύνολο περιφέρειας (%)	1,2	7,2	11,6	9,9	2,6	32,5

ΠΗΓΗ: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (2020).

Τα ξενοδοχεία του Νομού Πρέβεζας βρίσκονται και στους τέσσερεις Δήμους του Νομού δηλαδή, στο Δήμο Πρέβεζας, Ζηρού, Ζαλόγγου και Πάργας. Συνολικά ο Δήμος Πρέβεζας έχει 10 ξενοδοχειακές μονάδες, ο Δήμος Ζαλόγγου 21, ο Δήμος Ζηρού μία και ο Δήμος Πάργας 47. Ως εκ τούτου και τα περισσότερα δωμάτια και οι κλίνες υπάρχουν στο Δήμο Πάργας. Επίσης υπάρχουν και ξενοδοχειακές μονάδες τύπου παραδοσιακού καταλύματος οι οποίες δύο βρίσκονται στην Πάργα και μία στην Πρέβεζα.

Ο νομός Πρεβέζης διαθέτει στο σύνολο 756 μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων, 4.975 δωμάτια και 12.028 κλίνες. Διαθέτει επίσης τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες και επαύλεις, 20 μονάδες στον αριθμό, που αντιστοιχεί στο 20,41% της Περιφέρειας Ηπείρου, 38 δωμάτια που αντιστοιχεί στο 14,84% της Περιφέρειας Ηπείρου και 163 κλίνες που αντιστοιχεί στο 17,18% της Περιφέρειας Ηπείρου. Συνολικά, οι τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες και επαύλεις του Νομού Πρεβέζης είναι 221 που αντιστοιχεί στο 52,43% του συνόλου της Περιφέρειας Ηπείρου

3.10 Τουριστική ζήτηση του νομού Πρέβεζας

Στις διεθνείς αεροπορικές αφίξεις στο αεροδρόμιο Ακτίου οι επιβάτες το 2019 ήταν συνολικά 300.329 ενώ το 2020 υπήρξαν μόλις 74.547 αφίξεις καθώς τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο το αεροδρόμιο δεν λειτουργεί ενώ από τον Μάρτιο έως και τον Ιούνιο του 2020 το αεροδρόμιο έμεινε κλειστό εξαιτίας της πανδημίας. Η μείωση του 2020 σε σχέση με το 2019 ήταν 303,33%.

Το μεγαλύτερο ποσοστό στο μερίδιο αγοράς στα αεροδρόμια της χώρας κατέχει ο αερολιμένας Αθηνών ενώ το αεροδρόμιο Ακτίου θεωρείται μικρό και καταλαμβάνει και μικρό μερίδιο αγοράς. Ωστόσο είχε κατά 5,95% περισσότερες αφίξεις το 2019 σε σχέση με το 2018. Ο μήνας όπου σημειώθηκε το 2019 η μεγαλύτερη επιβατική άφιξη είναι ο Ιούλιος.

Το 2020 το αεροδρόμιο Ακτίου δεν είχε καμία διεθνή άφιξη από τον Ιανουάριο έως και τον Ιούλιο εξαιτίας των μέτρων απαγόρευσης στην είσοδο της χώρας που επιβλήθηκε για τον περιορισμό της διασποράς της πανδημίας από τον covid-19. Ως συνέπεια ήταν και τον Ιούλιο που άνοιξε το αεροδρόμιο οι αφίξεις σε αυτό να είναι πολύ λίγες σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Πιο συγκεκριμένα η μεταβολή του Ιουλίου του 2020 σε σχέση με τον Ιούλιο του 2019 ήταν αρνητική κατά 366,42%. Τους επόμενους τρεις μήνες η μείωση αυτή περιορίστηκε αλλά ήταν αρνητική σε σχέση με την ίδια χρονική περίοδο του προηγούμενου έτους. Η συνολική μεταβολή του 2020 σε σχέση με το 2019 ήταν -303,37% (Πίνακας 5.4.1).

Όσον αφορά τις αφίξεις από το εσωτερικό στο αεροδρόμιο Ακτίου το 2019 πραγματοποιήθηκαν 5.061. Ο μήνας με τις περισσότερες αυξήσεις το 2019 ήταν ο

Αύγουστος (1.720) ενώ με τις λιγότερες ο Φεβρουάριος (27). Η συνολική μεταβολή των αφίξεων από το εσωτερικό μεταξύ 2019 και 2018 ήταν 8,60%. Το 2020 είχαμε αρνητική μεταβολή όλους τους μήνες σε σχέση με τους αντίστοιχους του 2019.

Πίνακας 3.10.1: Αφίξεις εσωτερικού στο αεροδρόμιο Ακτίου

	2018	2019	Μεταβολή	2020	Μεταβολή 2020/2019
Ιανουάριος	62	31	-50,00%	30	-3,33%
Φεβρουάριος	23	27	17,40%	23	-17,39%
Μάρτιος	67	82	22,40%	32	-156,25%
Απρίλιος	134	102	-23,90%	28	-264,29%
Μάιος	113	187	65,50%	28	-567,86%
Ιούνιος	606	563	-7,10%	57	-887,72%
Ιούλιος	1.273	1.394	9,50%	292	-377,40%
Αύγουστος	1.419	1.720	21,20%	848	-102,83%
Σεπτέμβριος	776	763	-1,70%	129	-491,47%
Οκτώβριος	147	165	12,20%	74	-122,97%
Νοέμβριος	40	27	-32,50%		
Δεκέμβριος	58				
ΣΥΝΟΛΟ	4.718	5.061	8,60%	1.541	-228,42%

ΠΗΓΗ: ΙΝΣΕΤΕ (2020), Ιδία επεξεργασία

Οι αφίξεις των αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της Περιφέρειας Ηπείρου τη χρονική διάρκεια 2014-2019 εμφανίζονται αυξητικές. Ο Νομός Πρεβέζης εμφανίζει και αυτός την ίδια αυξητική πορεία των αφίξεων των αλλοδαπών όπως εκείνη της Περιφέρειας Ηπείρου.

Πίνακας 3.10.2: Αφίξεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα της Περιφέρειας Ηπείρου και του Νομού Πρεβέζης 2014-2019

	Περιφέρεια Ηπείρου		ΣΥΝΟΛΟ	Νομός Πρεβέζης		Ποσοστό Νομού Πρεβέζης*	
	Αλλοδαποί	Ημεδαποί		Αλλοδαποί	Ημεδαποί	Αλλοδαποί	Ημεδαποί
2014	78.306	312.500	390.806	27.899	47.847	7,14%	12,24%
2015	82.801	302.886	385.687	31.493	43.631	8,17%	11,31%
2016	93.809	312.982	406.791	38.003	44.407	9,34%	10,92%
2017	118.962	338.619	457.581	45.673	51.021	9,98%	11,15%
2018	181.522	438.731	620.253	52.238	55.979	8,42%	9,03%
2019	195.595	415.864	611.459	54.192	56.189	8,86%	9,19%
ΣΥΝΟΛΟ	750.995	2.121.582	2.872.577	249.498	299.074	8,69%	10,41%

* επί του συνόλου της Περιφέρειας Ηπείρου

ΠΗΓΗ: ΙΝΣΕΤΕ (2020), Ιδία επεξεργασία

Οι διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών στα ξενοδοχειακά καταλύματα της Περιφέρειας Ηπείρου τη χρονική διάρκεια 2014-2019 εμφανίζονται αυξητικές όπως επίσης και του νομού Πρέβεζας. Έτσι, από 158.718 διανυκτερεύσεις που είχε το 2014 έφτασαν το 2019 στις 259.032 διανυκτερεύσεις, καταγράφοντας αύξηση κατά 38,72%. Οι αφίξεις των ημεδαπών αυξήθηκαν από 112.423 το 2014 στις 143.029 το 2019, καταγράφοντας αύξηση κατά 21,40%. Όμως, οι αφίξεις των αλλοδαπών στο σύνολο της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου είναι κατά 499.971 διανυκτερεύσεις περισσότερες από εκείνη των ημεδαπών.

**Πίνακας 3.10.3: Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα της Περιφέρειας
Ηπείρου και του Νομού Πρεβέζης 2014-2019**

	Περιφέρεια Ηπείρου		ΣΥΝΟΛΟ	Νομός Πρεβέζης		Ποσοστό Νομού Πρεβέζης*	
	Αλλοδαποί	Ημεδαποί		Αλλοδαποί	Ημεδαποί	Αλλοδαποί	Ημεδαποί
2014	274.525	663.329	937.854	158.718	112.423	16,92%	11,99%
2015	281.936	610.290	892.226	164.896	104.432	18,48%	11,70%
2016	327.724	628.900	956.624	182.941	113.839	19,12%	11,90%
2017	420.220	678.982	1.099.202	218.270	128.314	19,86%	11,67%
2018	665.317	885.153	1.550.470	263.092	144.941	16,97%	9,35%
2019	707.084	851.901	1.558.985	259.032	143.029	16,62%	9,17%
ΣΥΝΟΛΟ	2.676.806	4.318.555	6.995.361	1.246.949	746.978	17,83%	10,68%

* επί του συνόλου της Περιφέρειας Ηπείρου

ΠΗΓΗ: ΙΝΣΕΤΕ (2020), Ιδία επεξεργασία

Η πληρότητα των ξενοδοχείων του νομού Πρέβεζας σημείωσε αύξηση από το 2017 έως 31% σε σχέση με το 2014. Όμως το 2018 μειώθηκε στο 30% και παρέμεινε σταθερή το 2019 στο ίδιο ποσοστό.

**Πίνακας 3.10.4: Πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων Περιφέρειας Ηπείρου
και Νομού Πρεβέζης 2014-2019**

	Περιφέρεια Ηπείρου (μέσος όρος)	Νομός Πρεβέζης
2014	27%	31%
2015	26%	29%
2016	28%	31%
2017	31%	34%
2018	30%	30%
2019	30%	30%

ΠΗΓΗ: ΙΝΣΕΤΕ (2020).

Η κίνηση των κρουαζιερόπλοιων στο νομό Πρέβεζας σημείωσε μεγάλη πτώση. Συγκεκριμένα, από 4 αφίξεις κρουαζιερόπλοιων που υποδέχτηκε ο νομός το 2014, το 2015 υποδέχτηκε 5 ενώ το 2016 4. Όμως, τα επόμενα χρόνια έως και σήμερα δεν

υποδέχτηκε κανένα κρουαζιερόπλοιο (ΙΝΣΕΤΕ, 2020). Η κίνηση των επιβατών κρουαζιέρας σημείωσε και αυτή πτώση μετά το 2014. Ως επακόλουθο της μη υποδοχής κρουαζιερόπλοιων τα επόμενα χρόνια δεν αφίχθηκαν και επιβάτες.

Πίνακας 3.10.5: Κίνηση κρουαζιερόπλοιων και αριθμός αφίξεων επιβατών κρουαζιέρας στο Νομό Πρέβεζας 2014-2019

	Κίνηση Κρουαζιερόπλοιων	Αριθμός αφίξεων επιβατών
2014	4	1.112
2015	5	967
2016	4	556
2017	0	0
2018	0	0
2019	0	0

ΠΗΓΗ: ΙΝΣΕΤΕ (2020)

3.11 Πολιτιστική κληρονομιά του νομού Πρέβεζας

Ο νομός Πρέβεζας χαρακτηρίζεται από πλούσια ιστορική και πολιτιστική παράδοση, η οποία ξεκινά από τους αρχαίους χρόνους, σύμφωνα με τις μαρτυρίες του Ησιόδου και συνεχίζεται κατά τους βυζαντινούς χρόνους και το μεσαίωνα, όπως μαρτυρούν τα κάστρα και οι βυζαντινές εκκλησίες, οι πύργοι και τα αρχοντικά. Ιδιαίτερα στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, οι αγώνες των Ηπειρωτών για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού στο Ζάλογγο και στο Σούλι έδωσαν το στίγμα του αγωνιζόμενου ελληνισμού. Μετά την απελευθέρωση και μέχρι σήμερα η πολιτιστική παράδοση εκφράζεται με τη ζωή και το έργο των μεγάλων εθνικών ευεργετών και των κατοίκων των χωριών μέσα από πλήθος μνημείων και ιστορικών και παραδοσιακών οικισμών. Τα σημαντικότερα αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία είναι τα ακόλουθα (Μοίρα, 2005):

1. Η Νικόπολη: ένα τεράστιο αρχαιολογικό πάρκο ασύλληπτης σημασίας για τους ιστορικούς, βορειοανατολικά της Πρέβεζας, σε έκταση 9.000 στρεμμάτων. Είχε

δικό της νομισματοκοπείο και ανά τέσσερα χρόνια γίνονταν στην περιοχή αγώνες, τα Άκτια, που περιελάμβαναν αθλήματα, μουσική και ιπποδρομίες. Τα σημαντικότερα μνημεία της Νικόπολης είναι: Το Ωδείο, οι βόρειες Θέρμες (Μπεντένια), ένα δημόσιο ρωμαϊκό κτίριο, το μνημείο του Αυγούστου, που ιδρύθηκε από τον Οκταβιανό-Αύγουστο και αφιερώθηκε στον Άρη, τον Ποσειδώνα και τον Άκτιο Απόλλωνα, το Θέατρο, το Νυμφαίο δυτικά των ρωμαϊκών τειχών της Νικόπολης. Ξεχωρίζει το ρωμαϊκό Υδραγωγείο Νικόπολης, στον άγιο Γεώργιο Πρέβεζας που με αγωγό μήκους 50 χλμ. μετέφερε το νερό από τις πηγές του Λούρου, στις δύο δεξαμενές του Νυμφαίου της Νικόπολης. Το ρωμαϊκό υδραγωγείο κατασκευάστηκε μετά την ίδρυση της Νικόπολης από τον Οκταβιανό-Αύγουστο (1^{ος} αιώνας π.Χ.-1^{ος} αιώνας μ.Χ.) για την εξασφάλιση της ύδρευσης της νέας πόλης.

Τα σημαντικότερα μνημεία της Βυζαντινής Νικόπολης είναι:

- Βασιλική Α', Δουμετίου. Τρίκλιτη βασιλική αφιερωμένη στον Άγιο Δημήτριο με ψηφιδωτά δάπεδα που χρονολογείται στα 550-575 μ.Χ.

- Βασιλική Β', Αλκίσωνος. Πεντάκλιτη βασιλική με εγκάρσιο κλίτος. Διασώζονται τα ψηφιδωτά δάπεδα και χρονολογείται στα 450-516 μ.Χ.

- Βασιλική Γ'. Τρίκλιτη βασιλική με τρεις αψίδες και νάρθηκα. Χτίστηκε την περίοδο 575-600 μ.Χ. και βρίσκεται βόρεια από τη Βασιλική Β'.

- Βασιλική Δ', Ασυρμάτου ή Ανάληψης. Τρίκλιτη βασιλική με εγκάρσιο κλίτος. Χτίστηκε από το 500-575 μ.Χ. και βρίσκεται έξω από τα βυζαντινά τείχη, 800 μέτρα από το κέντρο της πόλης.

- Βασιλική Ε', Άγιος Μηνάς Μαργαρώνας.

2. Η αρχαία Κασσώπη: χτισμένη στις νότιες πλαγιές του βουνού Ζαλόγγου ήταν η πρωτεύουσα των Κασσωπαίων, 20 χιλιόμετρα περίπου βόρεια της Νικόπολης, στα δεξιά του δρόμου προς Πάργα.

3. Το νεκρομαντείο του Αχέροντα: Ήταν το πιο φημισμένο νεκρομαντείο του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Τα περισσότερα ευρήματα αντιπροσωπεύουν την εποχή της μεγάλης ακμής του στο 3^ο και 2^ο αι. π.Χ. Υπάρχουν όμως και ευρήματα του τέλους του 4^{ου} αιώνα ή των αρχών του 3^{ου} αιώνα π.Χ.

4. Ερείπια παρουσιάζονται στη θέση «Μαργαρώνα». Στην ανατολική πλευρά του όρμου Βαθύ σώζονται λείψανα ρωμαϊκών κτιρίων εκτός του Ι. Ν. Γενέσιου της

Θεοτόκου. Εντός του ναού, κάτω από το σύγχρονο δάπεδο εντοπίστηκαν λείψανα επιδαπέδιου ψηφιδωτού, επίσης ρωμαϊκών χρόνων. Έχει κηρυχθεί ως αρχαιολογικός χώρος αλλά δεν είναι οριοθετημένος.

5. Μονή Κοζύλης: η μονή βρίσκεται στο δρόμο Καστροσυκιάς-Ιωαννίνων μετά τη διασταύρωση για το χωριό Αρχάγγελος.

6. Μονή Βλαχέρνας: η μονή βρίσκεται στην περιοχή του Βάλτου της Πάργας, πάνω σε λόφο.

7. Ναός Αγίου Γεωργίου (Κλεισούρα): Στο δρόμο από Πρέβεζα προς Παραμυθιά (49^ο χιλιόμετρο) μέσα στο χωριό Κλεισούρα και στη δεξιά πλευρά υπάρχει ο ναός Αγίου Γεωργίου.

8. Μονή Αγίου Δημητρίου (Κυψέλη Πρέβεζας): η μονή Αγίου Δημητρίου απέχει 55 χιλιόμετρα από την πόλη της Πρέβεζας και βρίσκεται δίπλα στην όχθη του Κωκυτού ποταμού. Το μοναστήρι του Αγ. Δημητρίου βρίσκεται 2,5 χλμ. βορειοανατολικά του χωριού Κυψέλη (παλαιά ονομασία Τουρκοπάλουκο), κοντά στην όχθη του ποταμού Κωκυτού. Ιδρύθηκε πιθανόν το 1242 από τον δεσπότη της Ηπείρου Μιχαήλ Β' Δούκα, κτήτορα και του μοναστηριού της Κάτω Παναγιάς στην Άρτα.

9. Μονή Θεοτόκου Ρωγών: στο δυτικό άκρο της Νέας Κερασούντας Πρεβέζης, στο παλαιό Κάστρο Ρωγών που βρίσκεται στο 58^ο χιλιόμετρο της εθνικής οδού Πρέβεζας-Ιωαννίνων σε κατάφυτο λόφο βρίσκεται η μονή Ρωγών.

10. Κάστρο Ρηνιάσας: το κάστρο Ρηνιάσας κοντά στο χωριό Ριζά του Νομού Πρέβεζας πιθανολογείται ότι χτίστηκε από τον Δεσπότη της Ηπείρου Θωμά τον Α΄ στα τέλη του 13^{ου} αιώνα, εξ ου και λεγόταν και Θωμόκαστρο.

11. Τα ερείπια των τειχών της αρχαίας πόλης της Κασσωπαίας Χώρας, της Ελάτειας ή Ελάτριας σημαντικό τμήμα της οποίας χτίστηκε κατά τους ελληνοιστικούς χρόνους.

12. Τα ερείπια των τειχών της αρχαίας Πανδοσίας κοντά στο χωριό Καστρί μια από τις σημαντικότερες αρχαίες ακροπόλεις.

13. Το μοναστήρι του Ζαλόγγου του 8ου αιώνα, αφιερωμένο στον Άγιο Δημήτριο και ο ιερός βράχος του Ζαλόγγου με το τεράστιο γλυπτό που θυμίζει το χορό των γυναικών του Σουλίου.

14. Το κάστρο Ρωγών κοντά στη Νέα Κερασούντα.

15. Το κάστρο της Ανθούσας.

16. Το μοναστήρι Πούντας αφιερωμένο στην Αγία Παρασκευή και βρίσκεται μεταξύ των οικισμών Μεσοπόταμο και Καναλάκι.

17. Οι εκκλησίες του Αγίου Νικολάου και του Αγίου Ιωάννου στην Πρέβεζα και ο ναός των Αγίων Αποστόλων στην Πάργα.

Το τελευταίο διάστημα υπάρχει μια σοβαρή κινητικότητα τόσο στον τομέα μελετών, όσο και των έργων κυρίως καθαρισμού και ανάδειξης των μνημείων.

Πολιτιστικές εκδηλώσεις: Η πολιτιστική κληρονομιά του Νομού προσφέρει δυνατότητες αναβάθμισης και προβολής του τουριστικού δυναμικού με την αξιοποίηση διαφόρων πολιτιστικών στοιχείων, μεταξύ των οποίων οι πολιτιστικές εκδηλώσεις. Η πολιτιστική παράδοση της Πρέβεζας αναδεικνύεται από τις οργανωμένες πολιτιστικές εκδηλώσεις στα κέντρα των μεγαλύτερων δήμων του Νομού κάθε χρόνο. Πιο συγκεκριμένα έχουμε:

1. Ο Δήμος Πρεβέζης οργανώνει τα «Νικοπόλεια» κάθε καλοκαίρι και διαθέτει μια θεατρική σκηνή.
2. Ο Δήμος Πρέβεζας διοργανώνει κάθε Αύγουστο τη γιορτή της σαρδέλας.
3. Η χορωδία «Αρμονία» οργανώνει ένα χορωδιακό φεστιβάλ στο χώρο του αρχαίου Θεάτρου της Νικοπόλεως.
4. Ο δήμος Λούρου διοργανώνει φεστιβάλ παραδοσιακών χορών.
5. Ο δήμος Ζαλόγγου οργανώνει τα «Διογένεια».
6. Ο Δήμος Λούρου διοργανώνει στο δημοτικό διαμέρισμα Ωρωπού κάθε Αύγουστο τη γιορτή του κρασιού.
7. Η κοινότητα Κραριάς οργανώνει τη γιορτή της αγελάδας.
8. Τα Κανάρεια, αναπαράσταση της πυρπόλησης της τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη, στην Πάργα, τον Αύγουστο. Κατά την παράδοση, η καταγωγή της οικογένειας του πυρπολητή, ήταν από την Πάργα.

9. Αναπαράσταση του χορού του Ζαλόγγου στο ομώνυμο χωριό (Καμαρίνα), τον Οκτώβριο. Η ηρωική θυσία των Σουλιωτιστών αναπαριστάται στο μνημείο που έχει στηθεί στο βουνό Ζάλογο.

10. Εμποροπανήγυρη στη Φιλιπιάδα, τον Οκτώβριο, όπου οι κάτοικοι των γύρω περιοχών παρουσιάζουν τα προϊόντα τους.

Ο Δήμος Πρέβεζας διοργανώνει ποικίλες γιορτές και πολιτιστικές εκδηλώσεις με έντονο ενδιαφέρον. Αυτές περιλαμβάνουν μουσικές συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, χορευτικά συγκροτήματα, εκθέσεις οι οποίες λαμβάνουν χώρα κυρίως κατά την καλοκαιρινή περίοδο. Στο Δήμο λειτουργεί πνευματικό κέντρο από το 1983. Οι δραστηριότητές του έχουν γίνει πια θεσμοί για την Πρέβεζα. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρουμε καταρχήν τα Νικοπόλεια, που αποτελούν ίσως την πιο πλούσια διοργάνωση, καθώς πρόκειται για ένα κύκλο πολιτιστικών εκδηλώσεων που καλύπτει όλη σχεδόν τη χρονική διάρκεια του καλοκαιριού, από τον Ιούλιο ως τον Αύγουστο. Οι εκδηλώσεις των Νικοπολείων περιλαμβάνουν στο πρόγραμμά τους μουσικά, χορευτικά, θεατρικά σχήματα, ερασιτεχνικά και επαγγελματικά, που προέρχονται όχι μόνο από τον ελληνικό χώρο αλλά και από το εξωτερικό. Παράλληλα με τις εκδηλώσεις, πραγματοποιούνται εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας, γλυπτικής, λαϊκής τέχνης κ.ά.

Η Γιορτή της σαρδέλας αποτελεί την πιο παλιά γιορτή του Δήμου Πρέβεζας. Είναι ένα λαϊκό πανηγύρι που πραγματοποιείται το πρώτο Σαββατοκύριακο του Αυγούστου. Συμμετέχουν μουσικοχορευτικά συγκροτήματα, ενώ οι ντόπιοι και ξένοι επισκέπτες δοκιμάζουν παραδοσιακό θαλασσινά και προϊόντα που παράγει η περιοχή. Φεστιβάλ ντοκιμαντέρ. Είναι ένας καινούργιος θεσμός που άρχισε στο Δήμο το 2005 σαν πρώτο πανελλήνιο φεστιβάλ ντοκιμαντέρ. Είναι μια διοργάνωση της κινηματογραφικής λέσχης Πρέβεζας σε συνεργασία με τη ομοσπονδία κινηματογραφικών λεσχών της Ελλάδος. Στα πλαίσια των γιορτών της Αποκριάς, ο Δήμος διοργανώνει τις παρακάτω εκδηλώσεις: αποκριάτικο παιδικό μασκέ πάρτι, κούλουμα που λαμβάνουν χώρα στο κέντρο της πόλης, πέταγμα χαρταετού με διεξαγωγή διαγωνισμού στην περιοχή του Παντοκράτορα. Το Καρναβάλι των Γυναικών, που πραγματοποιείται την τελευταία Πέμπτη της αποκριάς αποτελεί ένα πετυχημένο θεσμό για τα πολιτιστικά δεδομένα της Πρέβεζας και της βορειοδυτικής Ελλάδας, καθώς πραγματοποιείται εδώ και σαράντα χρόνια. Η διοργάνωσή του δε γίνεται υπό την αιγίδα του Δήμου αλλά από τις γυναίκες.

Το Φεστιβάλ τζαζ διοργανώνεται τέλος Ιουλίου και συμμετέχουν σε αυτό αξιόλογοι καλλιτέχνες από την παγκόσμια σκηνή. Στο Δήμο πραγματοποιείται ακόμη Διεθνές Χορωδιακό Φεστιβάλ. Τη διοργάνωση αναλαμβάνει η χορωδία «Αρμονία» Πρέβεζας, ενώ λαμβάνουν μέρος χορωδίες από όλο τον κόσμο.

Το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Πρέβεζας διαθέτει ακόμη: Τμήμα Παραδοσιακών Χορών που στο Δήμο Πρέβεζας δραστηριοποιούνται και ερασιτεχνικές θεατρικές ομάδες, η «Θεατρική Σκηνή Πρέβεζας» και το «Θεατρικό Εργαστήρι Πρέβεζας», ανεβάζοντας παραστάσεις κατά διαστήματα με μεγάλη επιτυχία. Αυτές έχουν παρουσιάσει αξιόλογο έργο στην Πρέβεζα και την γύρω περιοχή. Έχουν λάβει μέρος σε πολλά Φεστιβάλ και έχουν διακριθεί.

4 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

4.1 Η χορωδία «Αρμονία» Πρέβεζας

Ο χορωδία «Αρμονία» Πρέβεζας είναι μικτή και ιδρύθηκε το 1969, από μία παρέα φιλόμουσων Πρεβεζάνων με μαέστρο τον Ανδρόνικο Κουρούκλη, αποσκοπώντας όχι μόνο στην αγάπη τους για τη χορωδιακή μουσική αλλά να προβληθεί η μουσική γενικότερα στην πόλη της Πρέβεζας. Πρόκειται για ένα από τα παλαιότερα πολιτιστικά σωματεία του Νομού Πρέβεζας και της περιφέρειας Ηπείρου, ενώ όλα αυτά τα χρόνια έχει καταγράψει μια λαμπρή σταδιοδρομία στα πολιτιστικά πεπραγμένα τόσο του τόπου μας όσο και του εξωτερικού. Η Χορωδία αποτελεί ερασιτεχνικό σωματείο και αποτελείται από άτομα όλων των ηλικιών καθώς και όλων των επαγγελμάτων.

Σκοπός της χορωδίας είναι τόσο η μουσική καλλιέργεια των μελών του και η διάδοση του τραγουδιού γενικά με την καλύτερή του μορφή, του προκλασικού, κλασσικού και σύγχρονου ρεπερτορίου (ελληνικού και ξένου) όσο και η ηθική εξύψωση, η πνευματική καλλιέργεια, η συναδέλφωση και η αλληλεγγύη μεταξύ των μελών του Συλλόγου της. Από το 1969 έως σήμερα, η χορωδία έχει διαγράψει μια λαμπρή πορεία τόσο στα πολιτιστικά δρώμενα της χώρας, όσο και του εξωτερικού. Οι κυριότεροι σταθμοί στην ιστορία της είναι οι εξής:

1977, πρώτη παγκόσμια εκτέλεση του έργου «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» σε μουσική Γιάννη Μαρκόπουλου και στίχους Διονυσίου Σολωμού

- 1983, ίδρυση Διεθνούς Χορωδιακού Φεστιβάλ Πρέβεζας
- 1995, ίδρυση Διεθνούς Χορωδιακού Διαγωνισμού Θρησκευτικής Μουσικής
- 1999, πρώτη παγκόσμια εκτέλεση του ελληνικού αριστουργήματος «Ύμνος εις την Ελευθερία» σε μουσική του Νικόλαου Μάντζαρου και στίχους του Εθνικού Ποιητή Διονυσίου Σολωμού

- 31/12/1999, συμμετοχή στις εκδηλώσεις για το MILLENIUM στον ιερό βράχο της Ακρόπολης που μεταδόθηκαν δορυφορικά σε όλο τον κόσμο από την Ελληνική Τηλεόραση

- 2000, καλύτερη Ελληνική Χορωδία της χρονιάς

- 2004, συμμετοχή στην Τελετή Έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004

- 2006, συμμετοχή στις εορταστικές εκδηλώσεις για τα 250 χρόνια από τη γέννηση του W. A. Mozart στο Mozarteum του Salzburg της Αυστρίας

-2011, συμμετοχή στο ανέβασμα του έργου Carmina Burana του Carl Orff, υπό τη διεύθυνση του μεγάλου Ελληνοαμερικανού μαέστρου Peter Tiboris

- 2012, ανέβασμα σε συνεργασία με την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών και τη Δημοτική Χορωδία Κέρκυρας το έργο Carmina Burana του Carl Orff, υπό τη διεύθυνση του Βασίλη Χριστόπουλου σε εκδήλωση που διοργανώθηκε για το Χαμόγελο του Παιδιού και την παρακολούθησαν 3.500 θεατές στο Φρούριο της Κέρκυρας.

Όλα αυτά τα χρόνια έχει αποσπάσει 9 πρώτα βραβεία, 4 χρυσά μετάλλια, 5 δεύτερα βραβεία, 9 ασημένια μετάλλια, 3 τρίτα βραβεία και 7 χάλκινα μετάλλια σε διαγωνισμούς που έχει συμμετάσχει σε όλη την Ευρώπη. Έχει εμφανιστεί στις περισσότερες πόλεις της ελληνικής επικράτειας και στις Ιρλανδία, Σουηδία, Γαλλία, Ισπανία, Ελβετία, Αυστρία, Ιταλία, Τσεχία, Σλοβακία, Πολωνία, Ουγγαρία, Κροατία, Βουλγαρία, Λιβύη, Τουρκία, Σερβία, Πορτογαλία, Ρωσία, Σλοβενία και Κύπρο. Από τη 1990 έως το 2016 τη διεύθυνση της Χορωδίας είχε ο κ. Βαλεντίν Στεφάνωφ, ενώ από το 2016 έως σήμερα τη χορωδία διευθύνει η Μαέστρος κα Ανέλια Στεφάνωβα.

Η χορωδία μέχρι σήμερα έχει επιτελέσει σημαντικό και σοβαρότατο έργο, τόσο καλλιτεχνικό όσο και κοινωνικό. Έχει δείξει ιδιαίτερη ευαισθησία σε κοινωνικά προβλήματα της χώρας μας και έχει οργανώσει εκδηλώσεις με σκοπό να ενισχυθούν: Ο Σύλλογος Φίλων Παιδιών με Νεοπλάσματα «Φλόγα», το ίδρυμα «Ελπίδα», Το Κέντρο Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες του νομού Πρέβεζας, τα παιδιά που έπεσαν θύματα του καταστροφικού σεισμού στο San Juliano της Ιταλίας, τα θύματα στο Beslan της Ολσετίας (Ρωσία). Η πολύχρονη πορεία του συλλόγου έχει συσσωρεύσει όχι μόνο σημαντικές διακρίσεις στον ελληνικό και διεθνή χορωδιακό στίβο αλλά και εμπειρίες στην διοργάνωση παγκόσμιων ή πανελληνίων διαγωνισμών και φεστιβάλ με εξέχουσες συμμετοχές χορωδιών ποιοτικής εμβέλειας

Το νεανικό τμήμα της χορωδίας δημιουργήθηκε το 2009 από μία ομάδα.

Η Παιδική Χορωδία Πρέβεζας «Αρμονία» ιδρύθηκε το 1983 από τον Ανδρόνικο Κουρούκλη. Αποτελεί δε, μέρος του Συλλόγου Χορωδία Πρέβεζας «Αρμονία». Σκοπός της είναι να διαδώσει στον παιδόκοσμο της Πρέβεζας το χορωδιακό ιδεώδες και να ετοιμάσει ένα κατάλληλο φυτώριο για τη μικτή χορωδία. Από το 1983 έως το 1990, υπό τη διεύθυνση του κ. Σταύρου Σολωμού, αρχίζει η ανοδική της πορεία, ξεπερνώντας το στάδιο της προπαιδικής χορωδίας και αποκτώντας δική της καλλιτεχνική υπόσταση. Έτσι, το 1985, στο Χορωδιακό Φεστιβάλ της Κηφισιάς, αποσπά την πρώτη της διάκριση (1^ο Βραβείο στην απόδοση φολκλορικής επεξεργασίας) και το 1990 κατακτά το αργυρό μετάλλιο στην κατηγορία των Παιδικών Χορωδιών στο Διεθνές Χορωδιακό Φεστιβάλ Αθηνών. Παράλληλα διοργάνωσε και πραγματοποίησε στην Πρέβεζα το 1^ο και 2^ο Χορωδιακό Εργαστήρι, υπό την καθοδήγηση του καταξιωμένου μουσικού, καθηγητή κ. Στέφανου Βασιλειάδη. Το 1988 έδωσε σειρά συναυλιών στην πρώην Τσεχοσλοβακία και το 1989 και στη Βουλγαρία.

Από το 1990 έως το 1994, τη χορωδία διεύθυνε ο Βαλεντίνος Στεφάνωφ, ο οποίος δημιούργησε ένα τμήμα μικρών παιδιών, όπου εκτός από τη φωνητική προετοιμασία διδάσκονταν θεωρία της μουσικής και σολφέζ. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίστηκε η είσοδος νέων παιδιών στην παιδική χορωδία με σκοπό την ανανέωση του έμφυτου υλικού της.

Από το 1994 τη χορωδία αναλαμβάνει η Ανέλια Στεφάνοβα. Υπό τη διεύθυνσή της, η χορωδία συμμετείχε σε πλειάδα χορωδιακών διαγωνισμών και απέσπασε βραβεία σε διεθνείς διαγωνισμούς στο Dobrich (Βουλγαρία), στο Διεθνές Χορωδιακό Φεστιβάλ Αθηνών, στο Arezzo (Ιταλία), στο Neuchatel (Ελβετία) και στη Nyiregyhaza (Ουγγαρία). Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι, η Παιδική Χορωδία Πρέβεζας «Αρμονία» είναι η μόνη Ελληνική Χορωδία, που έχει βραβευτεί στους δύο παραπάνω μεγάλους διεθνείς χορωδιακούς διαγωνισμούς. Το 1997 συνεργάστηκε με την Ορχήστρα Δωματίου του Gabrono (Βουλγαρία) και ανέβασε το έργο «Stabat Mater» του Giovanni Battista Pergolesi.

Το Σεπτέμβριο του 1999 παρουσίασε στην Κεφαλονιά μαζί με τα μουσικά σύνολα της ΕΡΤ το έργο του Δ. Σολωμού «Ύμνος εις την Ελευθερίαν» σε μουσική Νικ. Μάτζαρου υπό τη διεύθυνση των κ. κ. Άλκη Μπαλτά και Αντώνη Κοντογεωργίου. Δισκογράφησε το έργο μαζί με άλλες έξι (6) χορωδίες. Τον Οκτώβριο του 1999

παρουσίασε το παραπάνω έργο και στην Κύπρο. Στις 31/12/1999 συμμετείχε στις εκδηλώσεις για το millennium στην Ακρόπολη, στο πρόγραμμα που μεταδόθηκε δορυφορικά σε όλο τον κόσμο. Η εκδήλωση τέθηκε υπό την αιγίδα του Πρωθυπουργού και πήραν μέρος δέκα χορωδίες από όλη την Ελλάδα.

Τον Ιούνιο του 2003 συμμετείχε στο Διεθνές Χορωδιακό Φεστιβάλ «Aram Khatsaturian» στο Haskovo (Βουλγαρία). Το 2004 συμμετείχε στην επίσημη τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004, στο Ολυμπιακό Στάδιο, καθώς και στην ηχογράφηση του έργου στο Ραδιομέγαρο της ΕΡΤ, όπου και ερμήνευσε τον «Ολυμπιακό Ύμνο» του Σπύρου Σαμάρα, υπό την Καλλιτεχνική Διεύθυνση του Μαέστρου κ. Μίλτου Λογιάδη. Το 2008 συμμετείχε σε Διεθνές Φεστιβάλ στη Ρώμη της Ιταλίας όπου έδωσε συναυλίες στο Ναό του Αγίου Ιγνατίου καθώς και στα περίχωρα της Ρώμης. Επίσης, την ίδια χρονιά, συμμετείχε στο Διεθνές Μουσικό Φεστιβάλ Πάτμου. Το 2012 συμμετείχε στο ανέβασμα του «Carmina Burana» του C. Orff στην Κέρκυρα, όπου συνέπραξε με την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών υπό τη διεύθυνση του Βασίλη Χριστόπουλου, τη Δημοτική Χορωδία Κερκύρας «San Giacomo» και τη Μικτή Χορωδία Πρέβεζας «Αρμονία» σε μια εκδήλωση στο κάστρο της Κέρκυρας, όπου την παρακολούθησαν 3.500 θεατές.

Το 2014 συμμετείχε στο 10ο φεστιβάλ Αιγαίου στην Ερμούπολη της Σύρου, όπου συμμετείχε στο ανέβασμα έργων από όπερες του Puccini με συνοδεία μεγάλης ορχήστρα υπό τη διεύθυνση του μεγάλου Ελληνοαμερικάνου αρχιμουσικού Peter Tiboris. Το 2015 παρουσίασε σε παγκόσμια πρώτη εκτέλεση στην Θερινή Ακαδημία για μαέστρους Παιδικών χορωδιών του Ιονίου Πανεπιστημίου Κέρκυρας, σε συνεργασία με την σύγχρονη Ελληνίδα συνθέτρια Δήμητρα Τρυπάνη τα δύο μεγάλα έργα «Μια φορά και έναν καιρό στους Παξούς» και «Οι Διδυμάνες».

Το 2016 συμμετείχε στην εκδήλωση «Όλος ο κόσμος... μια φωνή» στην αίθουσα «Αλεξάνδρα Τριάντη» στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, σε συνεργασία με την χορωδία «Rosarte» υπό την διεύθυνση της Ρόζης Μαστροσάββα και της Πολυφωνικής Χορωδίας Πάτρας υπό τη διεύθυνση της Ελένης Παπαδοπούλου. Τον Απρίλιο του 2017 συμμετείχε στις εκδηλώσεις του Πασχαλινού φεστιβάλ της Μόσχας εκπροσωπώντας την Ελλάδα, μετά από πρόσκληση του Υπουργείου Πολιτισμού της Ρωσίας.

Εκτός από τις συμμετοχές της στο εξωτερικό, η χορωδία έχει εμφανιστεί στα περισσότερα χορωδιακά φεστιβάλ της Ελλάδας (Ιωάννινα, Αγρίνιο, Κατερίνη, Κεφαλονιά, Ερμιόνη, Αθήνα, Πάτρα, Ηγουμενίτσα, Πάργα, κ.λπ.) Ως ενεργό κομμάτι του Συλλόγου Χορωδία Πρέβεζας «ΑΡΜΟΝΙΑ» συμμετέχει στα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης μας, έχοντας δείξει ιδιαίτερη ευαισθησία σε μεγάλα κοινωνικά ζητήματα. Συνεχίζοντας την παράδοση δίνει κάθε χρόνο τα Χριστούγεννα μεγάλη συναυλία με χριστουγεννιάτικα τραγούδια από όλον τον κόσμο. Σήμερα στην Παιδική Χορωδία Πρέβεζας «ΑΡΜΟΝΙΑ» συμμετέχουν 150 παιδιά, ηλικίας από 7 έως 17 ετών και χωρίζονται σε δύο (2) τμήματα: α) Πρόπαιδική χορωδία για παιδιά 7 – 10 ετών, και β) Παιδική χορωδία συναυλιών.

4.2 Το ιστορικό του φεστιβάλ χορωδιών Πρέβεζας

Το Διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ Πρέβεζας πραγματοποιείται στην πόλη της Πρέβεζας από το 1982 προσελκύοντας μεγάλο αριθμό χορωδιών από όλα τα μέρη του κόσμου. Η διάρκειά του είναι μία εβδομάδα και πραγματοποιείται την πρώτη Πέμπτη του Ιουλίου. Η φιλοσοφία του φεστιβάλ είναι να καταστεί η πόλη της Πρέβεζας το κέντρο της χορωδιακής μουσικής όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό. Αυτός ο στόχος έχει πραγματοποιηθεί καθώς στην Ελλάδα, το φεστιβάλ αυτό θεωρείται το μεγαλύτερο ανάμεσα στα φεστιβάλ χορωδιών ενώ στο εξωτερικό θεωρείται ότι είναι ένα από τα πιο έγκυρα. Ο κ. Αντωνίου, πρόεδρος του Δ.Σ. της χορωδίας «Αρμονίας», έχει δηλώσει δημοσίως ότι η επιδίωξη του Δ.Σ. αλλά και όλων των μελών της χορωδίας «Αρμονίας» είναι να επεκταθεί το φεστιβάλ και σε άλλες περιοχές της Ηπείρου και των Ιονίων Νήσων και να συμμετάσχουν έτσι περισσότερες χορωδίες από όλον τον κόσμο. Όπως έχει αναφέρει ο ίδιος σε συνεντεύξεις που έχει παραχωρήσει στα τοπικά μέσα επικοινωνίας αλλά και στον κ. Κωλέτση Ανδρέα το 2018, όταν εκπόνησε τη διπλωματική του εργασία, αποτελεί πρόκληση για το Δ.Σ. της χορωδίας «Αρμονίας» η παροχή ενός υψηλού επιπέδου πολιτιστικού αγαθού για την πόλη κάθε χρόνο, σε συσχέτιση με την προσφορά υψηλών προδιαγραφών υπηρεσιών φιλοξενίας στους συμμετέχοντες στο φεστιβάλ. Η εφαρμογή και η υλοποίηση καινοτόμων ιδεών και προτάσεων όπως και η σύνδεση των εκδηλώσεων με την τοπική

οικονομία, είναι ο στόχος του φεστιβάλ εκτός των άλλων, όπως επίσης και η αναβάθμιση του πολιτιστικού επιπέδου της περιοχής και των κατοίκων της Πρέβεζας.

4.3 Η οργάνωση του Διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ

Η οργάνωση του Διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ πραγματοποιείται με την ευθύνη της χορωδίας «Αρμονίας» Πρέβεζας και υλοποιείται από την οργανωτική επιτροπή η οποία απαρτίζεται από τα μέλη του εκλεγμένου Δ.Σ. της χορωδίας και από τους εθελοντές. Παράλληλα, οι εκδηλώσεις συνδιοργανώνονται με την Περιφερειακή Ενότητα Ηπείρου και το Δήμο Πρέβεζας ενώ τελούν υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και τη συμπαράσταση της Ιεράς Μητροπόλεως Νικοπόλεως και Πρεβέζης, την Εφορεία Αρχαιοτήτων Πρέβεζας καθώς και την Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Δήμου Πρέβεζας.

Οι χώροι όπου λαμβάνει χώρα το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ είναι διάφορα μέρη της πόλης της Πρέβεζας, ώστε με περίτεχνο τρόπο να αξιοποιούνται όλες οι πολιτιστικές υποδομές της πόλης καθώς και τα σημαντικά αξιοθέατα της περιοχής. Με τον τρόπο αυτό η οργανωτική επιτροπή καταφέρνει να αναδείξει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του τόπου παράλληλα με την καλλιτεχνική δράση. Έτσι, κατά την ημέρα έναρξης του φεστιβάλ, πραγματοποιείται αρχικώς η συνάντηση-γνωριμία των υπευθύνων-μαέστρων των χορωδιών στην οικία Αθανασιάδη, που βρίσκεται στο ιστορικό κέντρο της Πρέβεζας και παράλληλα διεξάγονται street performances από τις χορωδίες σε διάφορα σημεία μέσα στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Στη συνέχεια, όλες οι χορωδίες, συγκεντρώνονται στην πλατεία Ανδρούτσου της πόλης και πραγματοποιείται παρέλαση διασχίζοντας τον παραλιακό δρόμο προς το Δημοτικό Κηποθέατρο, όπου διεξάγεται η τελετή έναρξης του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ. Εκεί παρουσιάζονται οι συμμετέχοντες μαέστροι των χορωδιών, δίνεται χαιρετισμός από τον πρόεδρο του Δ.Σ. της χορωδίας «Αρμονίας» Πρέβεζας και οι χορωδίες παρουσιάζουν ένα με δύο ρεπερτόρια. Ο διεθνής διαγωνισμός χορωδιακής μουσικής πραγματοποιείται στο Πνευματικό κέντρο της Ιεράς Μητρόπολης Νικοπόλεως και Πρεβέζης ενώ πραγματοποιούνται και κάποιες εμφανίσεις στον Ιερό ναό Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης. Οι εκτός διαγωνισμού εκδηλώσεις λαμβάνουν χώρα σε

διάφορα σημεία της πόλης, όπως στον μητροπολιτικό ναό Αγίου Χαραλάμπους, δίπλα στον Πύργο του Ενετικού Ρολογιού, στον Ιερό ναό Παναγίας των Ξένων, στον πεζόδρομο της κεντρικής Αγοράς της πόλης, μπροστά από τα Δικαστήρια το οποίο είναι πρώην Οθωμανικό Διοικητήριο, στην πλατεία του Λιμενικού Ταμείου και στην κεντρική πλατεία Ανδρούτσου της πόλης. Η τελετή λήξης πραγματοποιείται κατεξοχήν στο αρχαίο Ωδείο Νικόπολης, χώρος ο οποίος είναι κατάλληλος με την ακουστικότητα που διαθέτει για την παρουσίαση του καλλιτεχνικού προγράμματος των χορωδιών.

4.4 Οι διαγωνισμοί του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ

Από το 1994 διεξάγεται, στο πλαίσιο του φεστιβάλ, διαγωνισμός θρησκευτικής μουσικής με ιδιαίτερο κύρος. Η συμμετοχή στο διαγωνισμό προϋποθέτει η χορωδία να είναι ερασιτεχνική και μπορεί να διαγωνιστεί σε διάφορες κατηγορίες, όπως αυτές έχουν δηλωθεί από την οργανωτική επιτροπή. Έτσι, λαμβάνουν μέρος μικρές χορωδίες, χορωδίες όμοιων φωνών, παιδικές, δωματίου και νεανικές. Οι συμμετέχοντες χορωδίες βαθμολογούνται από τριμελή, διεθνή κριτική επιτροπή, μέλη της οποίας είναι αξιόλογοι διάσημοι Έλληνες και ξένοι του χώρου. Η βαθμολογία δίνεται με βάση την τεχνική υποδομή, το βαθμό δυσκολίας του έργου, την τονική ακρίβεια, την ερμηνεία και την υφολογική πιστότητα. Στη συνέχεια απονέμονται βραβεία-μετάλλια στις χορωδίες που έρχονται πρώτες έως τρίτες και δίνονται αντίστοιχα χρηματικά έπαθλα σε αυτές που συγκεντρώνουν την υψηλότερη βαθμολογία. Επίσης, δίνονται και ιδιαίτερα βραβεία, τα οποία μπορεί να αφορούν: α) την πιο καλή εμφάνιση από τα ελληνικά σχήματα, β) την καλύτερη εκτέλεση ορθόδοξου ύμνου, γ) την καλύτερη εκτέλεση παραδοσιακού τραγουδιού, δ) την πιο καλή διεύθυνση χορωδίας. Η ανακοίνωση καθώς και η απονομή των βραβείων, διπλωμάτων, μεταλλίων και χρηματικών επάθλων πραγματοποιείται την ημέρα της λήξης του φεστιβάλ, σε ιδιαίτερη εκδήλωση που πραγματοποιείται για το σκοπό αυτό, με παρουσία επίσημων φορέων της τοπικής κοινωνίας και των συμμετεχόντων χορωδιών.

Εκτός από το διαγωνισμό θρησκευτικής μουσικής, από το 2017 πραγματοποιείται σεμινάριο Διεύθυνσης Χορωδίας (Masterclass). Το πρόγραμμα του

σεμιναρίου εστιάζει σε μαέστρους χορωδιών όλων των ειδών, σε καθηγητές που διευθύνουν χορωδία στη σχολική κοινότητα καθώς και σε σπουδαστές τμημάτων μουσικών σπουδών και φοιτητές ωδείων που σχετίζονται με τη χορωδία, οι οποίοι λαμβάνουν μέρος ενεργά ή ως παρατηρητές. Το σεμινάριο περιλαμβάνει διαλέξεις με παράλληλη τεχνική εξάσκηση, masterclass με τη χορωδία υπόδειγμα, ιδιαίτερα μαθήματα στους ενεργά συμμετέχοντες αλλά και γενική πρόβα. Η γλώσσα παρακολούθησης του σεμιναρίου είναι η αγγλική. Για τη συμμετοχή στο σεμινάριο δίνεται συνδρομή 250€ ενώ για τους παρατηρητές η τιμή κυμαίνεται στα 125€. Όλοι οι συμμετέχοντες, μετά το πέρας του σεμιναρίου, λαμβάνουν βεβαίωση παρακολούθησής του.

4.5 Η χρηματοδότηση και προβολή του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ

Σε αντίθεση με το εξωτερικό, όπου όλα τα χορωδιακά φεστιβάλ χρηματοδοτούνται είτε από το αντίτιμο του εισιτηρίου είτε από το κράτος, το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ της «Αρμονίας» Πρέβεζας δεν έχει επιβάλει τιμή εισόδου στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του φεστιβάλ. Έτσι, η χρηματοδότηση γίνεται αφενός από την ίδια συμμετοχή των χορωδιών, όπου ο κάθε συμμετέχοντας πληρώνει 30€, τα οποία αποδίδονται μέσω της κάθε χορωδίας-αποστολής. Αφετέρου, το Υπουργείο Πολιτισμού δίνει επιχορήγηση 3.000€, η Τοπική Αυτοδιοίκηση Α΄ και Β΄ βαθμού όπως και η Περιφέρεια Ηπείρου – Περιφερειακή Ενότητα Πρέβεζας χρηματοδοτούν το φεστιβάλ με 7.000€ ενώ ο Δήμος Πρέβεζας το χρηματοδοτεί με 3.000€. Πέραν αυτών των δύο φορέων υπάρχουν χορηγίες των τοπικών επιχειρήσεων της πόλης της Πρέβεζας

Για την προώθηση και προβολή του φεστιβάλ, τα τελευταία χρόνια, γίνεται χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Η χορωδία «Αρμονία» διαθέτει ιστοσελίδα <https://www.armoniachoir.gr/> στην οποία παρέχονται πληροφορίες για τη διοργάνωση του φεστιβάλ αλλά και για την πόλη της Πρέβεζας. Επίσης γίνεται χρήση του Facebook και του Instagram στα οποία υπάρχει πλούσιο φωτογραφικό υλικό καθώς και video.

Παράλληλα λειτουργεί κανάλι του διεθνές χορωδιακού φεστιβάλ στο Youtube, όπου υπάρχει μεγάλο αρχείο από video προηγούμενων φεστιβάλ και διαγωνισμών.

Μία σημαντική προωθητική ενέργεια προβολής του φεστιβάλ είναι η αποστολή επιστολών προς τις πρεσβείες των ξένων κρατών στη χώρα μας καθιστώντας τις υπηρεσίες τους ως μεσολαβητές προσέγγισης χορωδιών από το εξωτερικό. Επίσης, στο πλαίσιο της παράλληλης δράσης του Masterclass, προωθούνται επιστολές προς διάφορους φορείς, όπως την Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση, τη Στέγη των Ελληνικών Χορωδιών, την Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Ελλάδος, την Ένωση Χορωδιών Ελλάδας και την Πανελλήνια Ένωση Διευθυντών Χορωδίας. Μεγάλη είναι η συμβολή των τοπικών μέσων μαζικής επικοινωνίας, όπως είναι οι ραδιοφωνικοί σταθμοί, οι ενημερωτικές ιστοσελίδες, η τοπική εφημερίδα.

5 ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Έρευνα

5.1 Μεθοδολογία έρευνας

Για την αποτύπωση της συμβολής του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ «Αρμονίας» Πρέβεζας πραγματοποιήθηκε μια ποσοτική έρευνα ανάμεσα στις επιχειρήσεις που έρχονται σε άμεση επαφή με τους χορωδούς-τουρίστες. Σκοπός της έρευνας είναι η συσχέτιση του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ της «Αρμονίας» Πρέβεζας με την τουριστική ανάπτυξη του τόπου.

Το δείγμα της έρευνας είναι αφενός οι επιχειρήσεις που άμεσα συνδέονται με τους χορωδούς-τουρίστες. Δεν έγινε επιλογή όλων των επιχειρήσεων του δήμου Πρέβεζας, καθώς δεν θα ήταν δυνατόν το δείγμα της έρευνας να είναι αντιπροσωπευτικό. Έτσι επιλέχτηκαν 18 τουριστικά καταλύματα, ξενοδοχεία και ανοικιαζόμενα δωμάτια, 13 επιχειρήσεις εστίασης, εστιατόρια και καφέ καθώς και 1 εταιρία μεταφορικού μέσου. Στο σύνολό τους το δείγμα είναι 42 επιχειρήσεις. Αφετέρου επιλέχτηκε αντιπροσωπευτικό δείγμα από τους χορωδούς-τουρίστες που συμμετείχαν στο φεστιβάλ. Καθώς το 2022 συμμετείχαν πολλές χορωδίες από την Ελλάδα, το δείγμα ήταν 75 άτομα που μιλούσαν ελληνικά.

Για τη διεξαγωγή της ποσοτικής έρευνας χρησιμοποιήθηκαν δύο ερωτηματολόγια με ερωτήσεις κλειστού τύπου, ξεχωριστά για την κάθε ομάδα-στόχο. Το πρώτο ερωτηματολόγιο που αφορά τις επιχειρήσεις της πόλης της Πρέβεζας απαρτίζεται από δέκα (10) ερωτήσεις κλειστού τύπου που αφορούν τη συνεισφορά του χορωδιακού φεστιβάλ στην πολιτιστική ταυτότητα και οικονομική καθώς και τουριστική ανάπτυξη της πόλης, τη στάση των κατοίκων έναντι του χορωδιακού φεστιβάλ και τη στάση των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα για τη στήριξη του χορωδιακού φεστιβάλ. Το δεύτερο ερωτηματολόγιο που αφορά τους χορωδούς – τουρίστες, απαρτίζεται από δέκα (10) ερωτήσεις κλειστού τύπου που αφορούν την ικανοποίηση των χορωδών-τουριστών από τη διαμονή τους στην πόλη της Πρέβεζας και τις παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες/προϊόντα, τη συχνότητα πραγματοποίησης και διαμονής σε έναν τουριστικό προορισμό λόγω της συμμετοχής τους σε μια

χορωδιακή οργάνωση και την ικανοποίησή τους από το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ που πραγματοποιείται στην Πρέβεζα.

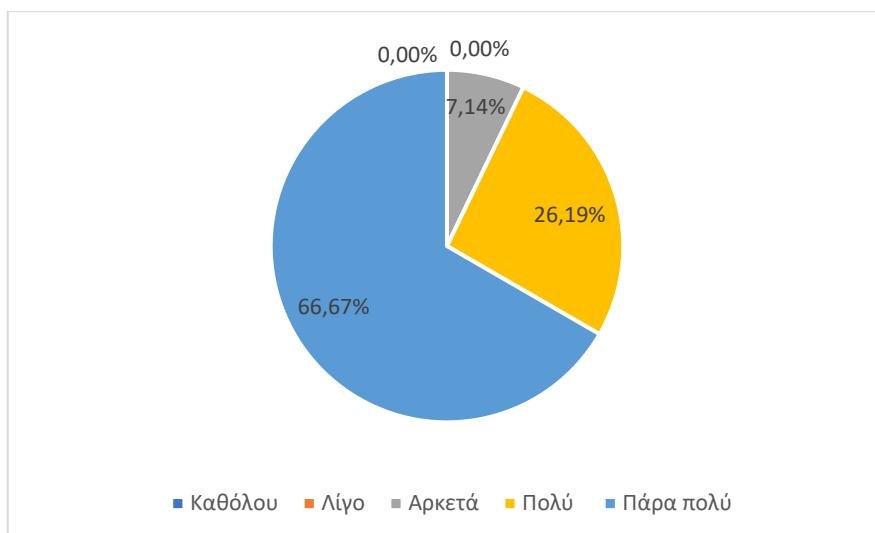
Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από 1 Ιουλίου 2021 30 Ιουλίου 2021, ημερομηνίες κατά τις οποίες πραγματοποιείται το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ στην Πρέβεζα, ούτως ώστε να συμπεριληφθούν στην έρευνα οι χορωδοί-τουρίστες. Η επίδοση των ερωτηματολογίων έγινε από τον ίδιο τον ερευνητή, ο οποίος αφού εξηγούσε το λόγο για τον οποίο πραγματοποιείται η έρευνα, έπαιρνε την προφορική συναίνεση των συμμετεχόντων και τους βοηθούσε, επεξηγώντας τους απορίες, στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Αφού συλλέχτηκαν τα δεδομένα, καταγράφηκαν στο λογιστικό φύλο Excel και δημιουργήθηκαν οι πίνακες συχνοτήτων και ποσοτήτων και τα αντίστοιχα διαγράμματα, ούτως ώστε να γίνουν πιο κατανοητά τα αποτελέσματα της έρευνας.

5.2 Αποτελέσματα της έρευνας των επιχειρήσεων της Πρέβεζας

Στην πρώτη ερώτηση ζητήθηκε από τις συμμετέχοντες στην έρευνα επιχειρήσεις, που συνδέονται άμεσα με τους χορωδούς-τουρίστες, να καταγράψουν την άποψή τους σχετικά με το εάν το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ που πραγματοποιεί η χορωδία «Αρμονία» στην Πρέβεζα συνεισφέρει θετικά στην πολιτιστική ταυτότητα της πόλης. Από τις καταγεγραμμένες απαντήσεις διαπιστώνεται ότι το 66,67% απάντησε πάρα πολύ, το 26,19% πολύ και το 7,14% αρκετά (πίνακας 5.2.1, διάγραμμα 5.2.1).

Πίνακας 5.2.1: Το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ της «Αρμονίας» Πρέβεζας συνεισφέρει θετικά στην πολιτιστική ταυτότητα της πόλης;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	0	0,00%
Αρκετά	3	7,14%
Πολύ	11	26,19%
Πάρα πολύ	28	66,67%
Σύνολο	42	100,00%

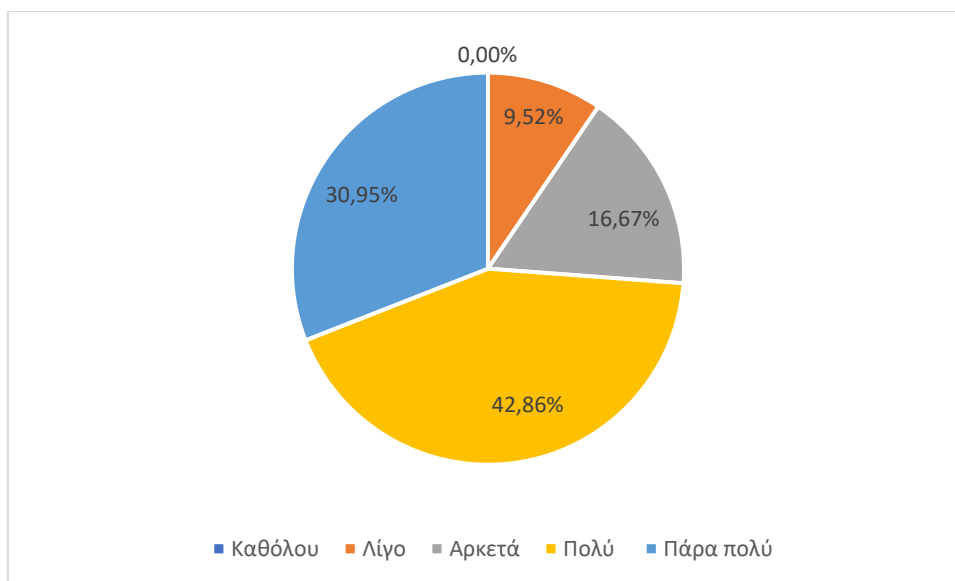

Διάγραμμα 5.2.1: Το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ της «Αρμονίας» Πρέβεζας συνεισφέρει θετικά στην πολιτιστική ταυτότητα της πόλης;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τις επιχειρήσεις να δηλώσουν εάν οι κάτοικοι της πόλης της Πρέβεζας «έχουν αγκαλιάσει» το θεσμό του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ που γίνεται κάθε χρόνο στην πόλη τους. Διαπιστώθηκε ότι το 42,86% θεωρεί ότι οι κάτοικοι της Πρέβεζας έχουν «αγκαλιάσει» πολύ το θεσμό του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ ενώ μεγάλο επίσης ποσοστό (30,95%) θεωρεί ότι το έχουν αγκαλιάσει πάρα πολύ. Ωστόσο υπάρχει ένα μικρό ποσοστό 9,52% που θεωρεί ότι το έχουν αγκαλιάσει λίγο και ένα ποσοστό 16,67% που θεωρεί ότι το έχουν αγκαλιάσει αρκετά.

Πίνακας 5.2.2: Οι κάτοικοι της πόλης της Πρέβεζας «έχουν αγκαλιάσει» το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	4	9,52%
Αρκετά	7	16,67%
Πολύ	18	42,86%
Πάρα πολύ	13	30,95%
Σύνολο	42	100,00%

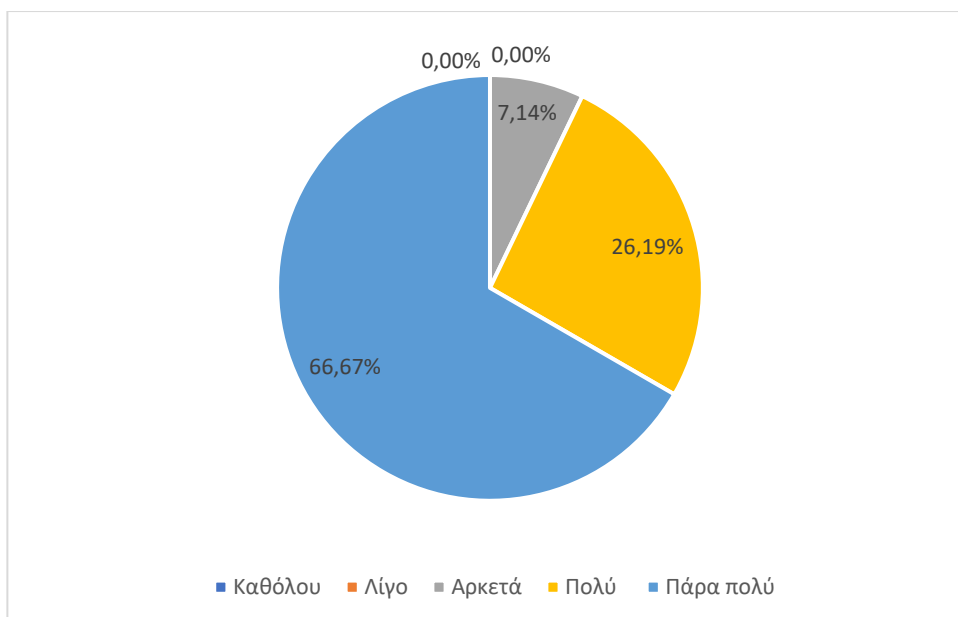

Διάγραμμα 5.2.2: Οι κάτοικοι της πόλης της Πρέβεζας «έχουν αγκαλιάσει» το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τις επιχειρήσεις να δηλώσουν εάν κατά τη διάρκεια του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ η πόλη της Πρέβεζας έχει μια εορταστική και γιορτινή ατμόσφαιρα. Διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (66,67%) θεωρεί ότι η ατμόσφαιρα στην πόλη της Πρέβεζας είναι πάρα πολύ εορταστική, το 26,19% ότι είναι πολύ εορταστική, αν και υπάρχει ένα ποσοστό 7,14% που δήλωσε ότι είναι αρκετά εορταστική.

Πίνακας 5.2.3: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ η πόλη της Πρέβεζας έχει μια εορταστική ατμόσφαιρα;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	0	0,00%
Αρκετά	3	7,14%
Πολύ	11	26,19%
Πάρα πολύ	28	66,67%
Σύνολο	42	100,00%

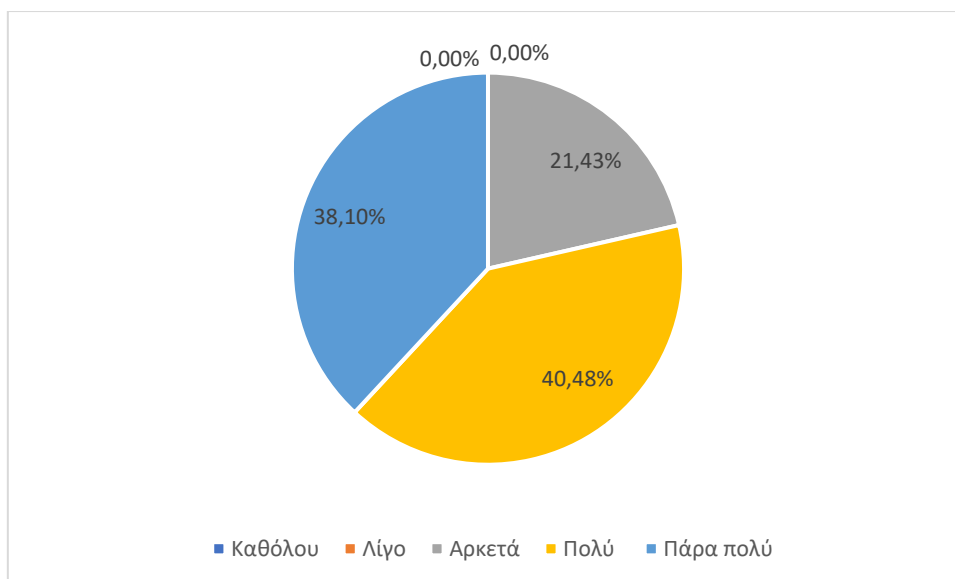

Διάγραμμα 5.2.3: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ η πόλη της Πρέβεζας έχει μια εορταστική ατμόσφαιρα;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τις επιχειρήσεις να δηλώσουν εάν κατά τη διάρκεια του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ η τουριστική κίνηση στην πόλη αυξάνεται. Διαπιστώθηκε ότι το 40,48% θεωρεί ότι αυξάνεται πολύ, το 38,10% ότι αυξάνεται πάρα πολύ ενώ το 21,43% ότι αυξάνεται αρκετά.

Πίνακας 5.2.4: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ η τουριστική κίνηση αυξάνεται;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	0	0,00%
Αρκετά	9	21,43%
Πολύ	17	40,48%
Πάρα πολύ	16	38,10%
Σύνολο	42	100,00%

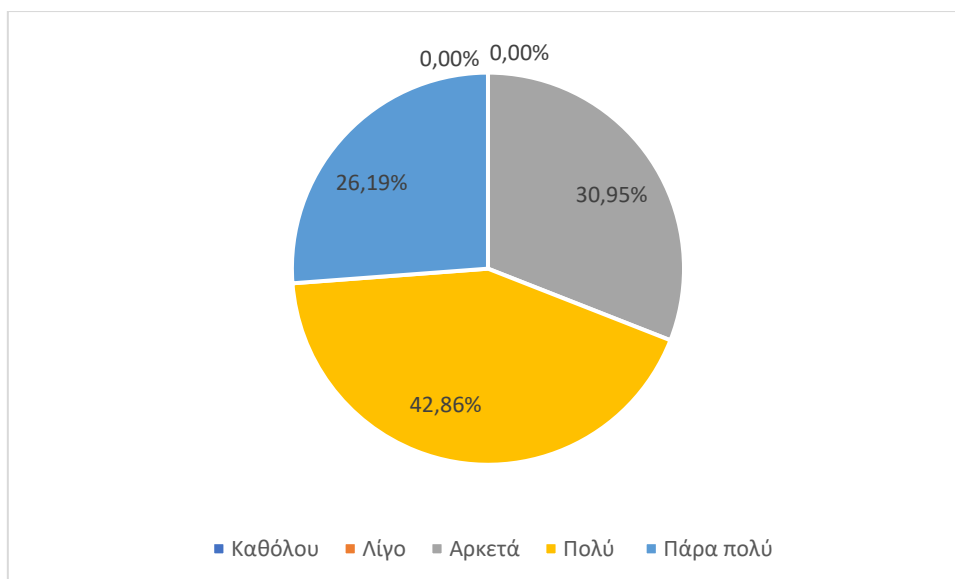

Διάγραμμα 5.2.4: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ η τουριστική κίνηση αυξάνεται;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τις επιχειρήσεις να δηλώσουν εάν κατά τη διάρκεια του διεθνούς χωροδιακού φεστιβάλ υπάρχουν οικονομικά οφέλη για την πόλη της Πρέβεζας, σε σχέση με άλλες τουριστικές περιόδους. Διαπιστώθηκε ότι το 42,865 θεωρεί ότι υπάρχουν πολύ μεγάλη οφέλη, το 26,19% ότι υπάρχουν πάρα πολλά οφέλη ενώ το 30,95% ότι υπάρχουν αρκετά οφέλη.

Πίνακας 5.2.5: Από το φεστιβάλ υπάρχουν οικονομικά οφέλη για την πόλη της Πρέβεζας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	0	0,00%
Αρκετά	13	30,95%
Πολύ	18	42,86%
Πάρα πολύ	11	26,19%
Σύνολο	42	100,00%

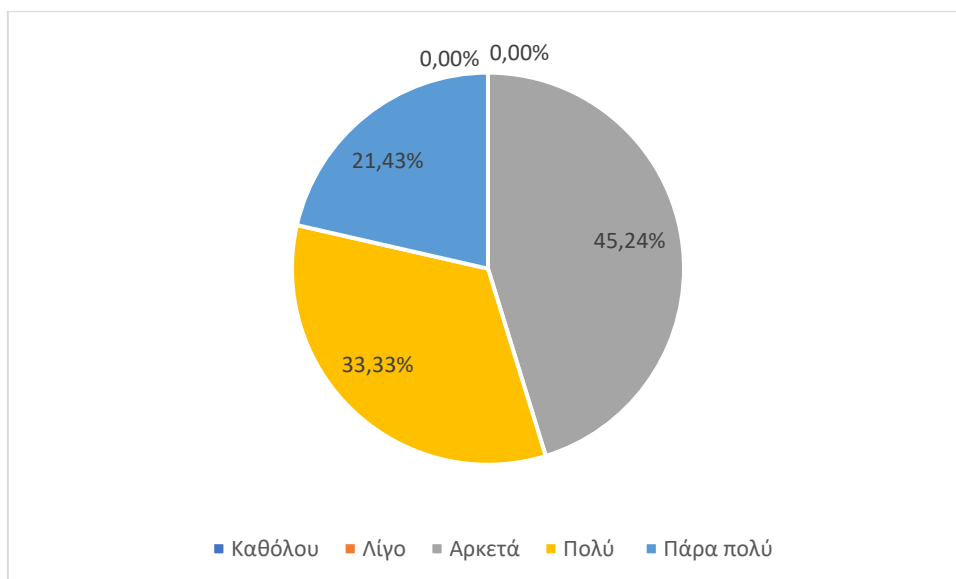

Διάγραμμα 5.2.5: Από το φεστιβάλ υπάρχουν οικονομικά οφέλη για την πόλη της Πρέβεζας;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τις επιχειρήσεις να δηλώσουν εάν κατά τη διάρκεια του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ υπάρχουν μεγαλύτερα οικονομικά οφέλη για τις επιχειρήσεις της πόλη της Πρέβεζας. Διαπιστώθηκε ότι το 45,24% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι υπάρχουν αρκετά οικονομικά οφέλη, το 33,33% ότι υπάρχουν πολύ και το 21,43% ότι υπάρχουν πάρα πολύ μεγαλύτερα οικονομικά οφέλη.

Πίνακας 5.2.6: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ υπάρχουν μεγαλύτερα οικονομικά πλεονεκτήματα για τις επιχειρήσεις της πόλης;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	0	0,00%
Αρκετά	19	45,24%
Πολύ	14	33,33%
Πάρα πολύ	9	21,43%
Σύνολο	42	100,00%

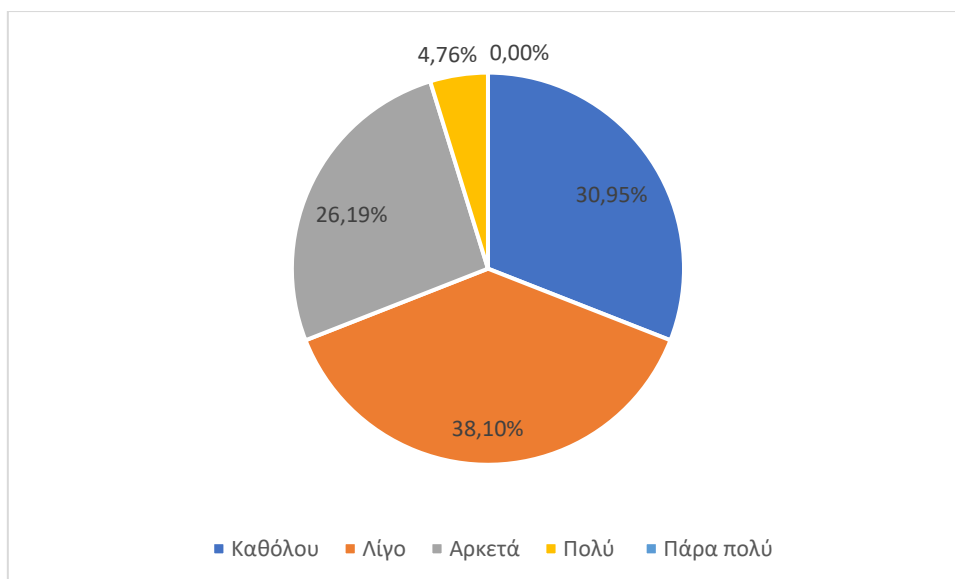

Διάγραμμα 5.2.6: Κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ υπάρχουν μεγαλύτερα οικονομικά πλεονεκτήματα για τις επιχειρήσεις της πόλης;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τις επιχειρήσεις να δηλώσουν εάν το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ συμβάλλει στη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών και υποδομών της πόλης. Διαπιστώθηκε ότι το 38,10% θεωρεί ότι συμβάλλει λίγο, το 30,95% ότι δεν συμβάλλει καθόλου ενώ το 26,19% ότι συμβάλλει αρκετά. Επίσης υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό (4,76%) που θεωρεί ότι συμβάλλει πολύ.

Πίνακας 5.2.7: Το φεστιβάλ συμβάλλει στη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών και υποδομών της πόλης;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	13	30,95%
Λίγο	16	38,10%
Αρκετά	11	26,19%
Πολύ	2	4,76%
Πάρα πολύ	0	0,00%
Σύνολο	42	100,00%

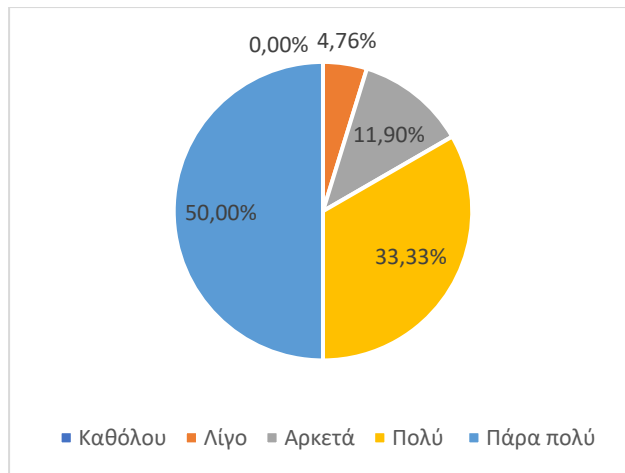

Διάγραμμα 5.2.7: Το φεστιβάλ συμβάλλει στη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών και υποδομών της πόλης;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τις επιχειρήσεις να δηλώσουν εάν η επιχείρησή τους συμμετέχει σε δράσεις προβολής του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ. Από τις απαντήσεις διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (50%) συμμετέχει πάρα πολύ σε δράσεις προβολής, το 33,33% συμμετέχει πολύ ενώ το 11,90% συμμετέχει αρκετά. Μόνο το 4,76% των επιχειρήσεων συμμετέχει λίγο.

Πίνακας 5.2.8: Η επιχείρησή σας συμμετέχει σε δράσεις προβολής στο διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ.

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	2	4,76%
Αρκετά	5	11,90%
Πολύ	14	33,33%
Πάρα πολύ	21	50,00%
Σύνολο	42	100,00%

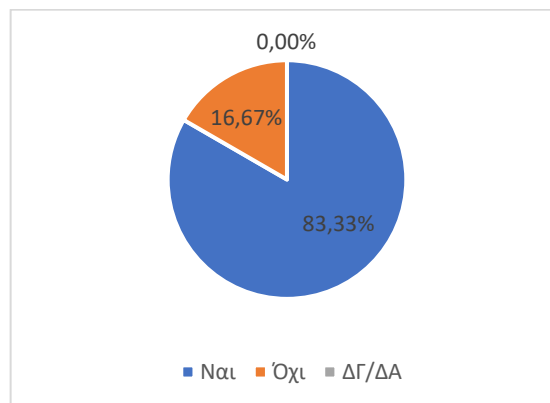

Διάγραμμα 5.2.8: Η επιχείρησή σας συμμετέχει σε δράσεις προβολής στο διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τις επιχειρήσεις να δηλώσουν εάν η επιχείρησή τους είναι χορηγός του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ. Από τις απαντήσεις διαπιστώθηκε ότι το 83,33% είναι χορηγοί ενώ το 16,67% δεν είναι.

Πίνακας 5.2.9: Είστε χορηγός του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	35	83,33%
Όχι	7	16,67%
ΔΓ/ΔΑ	0	0,00%
Σύνολο	42	100,00%

Διάγραμμα 5.2.9: Είστε χορηγός του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ;

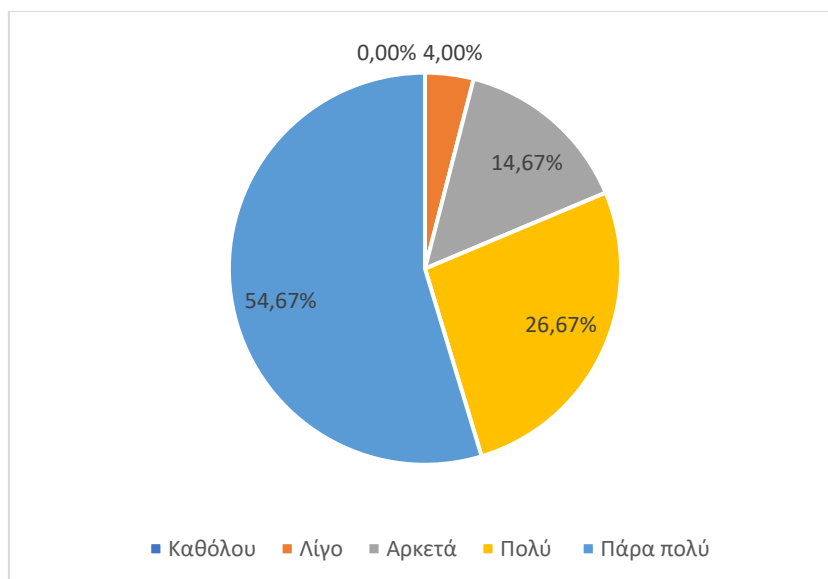
Στην τελευταία ερώτηση ζητήθηκε από τις επιχειρήσεις να δηλώσουν εάν θα συμμετείχαν σε προσπάθειες για την περαιτέρω αξιοποίηση του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ. Όλοι οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι θα συμμετείχαν και αυτό δείχνει τον αντίκτυπο που έχει ένα τέτοιο διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ στην πόλη της Πρέβεζας.

5.3 Αποτελέσματα της έρευνας των χορωδών-τουριστών

Στην πρώτη ερώτηση ζητήθηκε από τις συμμετέχοντες στο χορωδιακό φεστιβάλ, χορωδούς-τουρίστες να δηλώσουν εάν κατά τη διαμονή τους στην πόλη της Πρέβεζας μείνανε ικανοποιημένοι από τις υπηρεσίες που τους προσφέρθηκαν. Όπως διαπιστώθηκε, το 54,67% έμεινε πάρα πολύ ικανοποιημένο όπως επίσης και το 26,67% έμεινε πολύ ικανοποιημένο. Μικρότερο ποσοστό 14,67% έμεινε αρκετά ικανοποιημένο ενώ μόλις το 4% έμεινε λίγο ικανοποιημένο.

Πίνακας 5.3.1: Κατά τη διαμονή σας στην Πρέβεζα μείνατε ικανοποιημένος/η από τις υπηρεσίες που σας προσφέρθηκαν;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	0	0,00%
Λίγο	3	4,00%
Αρκετά	11	14,67%
Πολύ	20	26,67%
Πάρα πολύ	41	54,67%
Σύνολο	75	100,00%

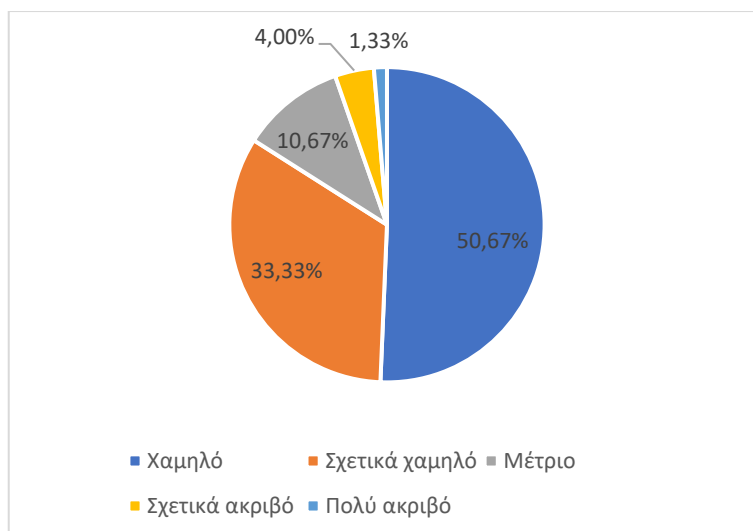

Διάγραμμα 5.3.1: Κατά τη διαμονή σας στην Πρέβεζα μείνατε ικανοποιημένος/η από τις υπηρεσίες που σας προσφέρθηκαν;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τους χορωδούς-τουρίστες να χαρακτηρίσουν το επίπεδο τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών ή προϊόντων της Πρέβεζας σε σχέση με την ποιότητά τους. Διαπιστώθηκε ότι το 50,67% δήλωσε ότι το επίπεδο τιμών των υπηρεσιών/προϊόντων, σε σχέση με την ποιότητά τους είναι χαμηλό. Το 33,33% δήλωσε ότι είναι σχετικά χαμηλό ενώ το 10,67% ότι είναι μέτριο. Μόλις το 4% δήλωσε ότι είναι σχετικά ακριβό και ακόμα μικρότερο ποσοστό (1,33%) δήλωσε ότι είναι πολύ ακριβό.

Πίνακας 5.3.2: Πώς θα χαρακτηρίζατε το επίπεδο τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών ή προϊόντων της Πρέβεζας σε σχέση με την ποιότητά τους;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Χαμηλό	38	50,67%
Σχετικά χαμηλό	25	33,33%
Μέτριο	8	10,67%
Σχετικά ακριβό	3	4,00%
Πολύ ακριβό	1	1,33%
Σύνολο	75	100,00%

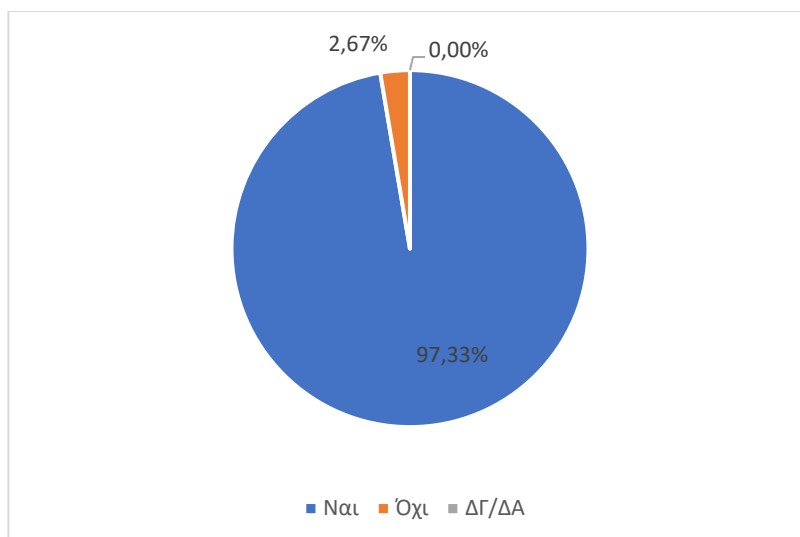

Διάγραμμα 5.3.2: Πώς θα χαρακτηρίζατε το επίπεδο τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών ή προϊόντων της Πρέβεζας σε σχέση με την ποιότητά τους;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τους χωροδούς-τουρίστες να δηλώσουν εάν θα παρατείναν την διαμονή τους στην Πρέβεζα εφόσον τους δινόταν αυτή η δυνατότητα. Από τις απαντήσεις τους διαπιστώθηκε ότι το 73,81% θα την παράτεινε ενώ το 26,19% όχι.

Πίνακας 5.3.3: Εάν σας δινόταν η δυνατότητα, θα παρατείνατε τη διαμονή σας στην Πρέβεζα;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	73	97,33%
Όχι	2	2,67%
ΔΓ/ΔΑ	0	0,00%
Σύνολο	75	100,00%

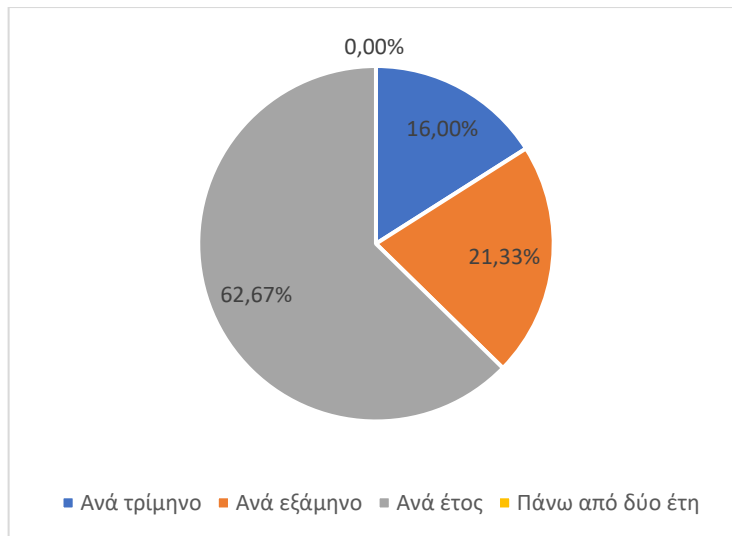
Διάγραμμα 5.3.3: Εάν σας δινόταν η δυνατότητα, θα παρατείνετε τη διαμονή σας στην Πρέβεζα;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τους χωροδούς-τουρίστες να δηλώσουν εάν σκοπεύουν να επισκεφτούν ξανά την πόλη της Πρέβεζας. Από τις απαντήσεις διαπιστώθηκε ότι όλοι επιθυμούν να ξαναεπισκεφτούν την Πρέβεζα. Και στην επόμενη ερώτηση, εάν θα συνέστηναν σε κάποιον γνωστό τους την Πρέβεζα ως τουριστικό προορισμό, όλοι απάντησαν θετικά.

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τους χωροδούς-τουρίστες να δηλώσουν πόσο συχνά πραγματοποιούν ταξίδια με σκοπό τη συμμετοχή τους σε χωροδιακή εκδήλωση. Από τις απαντήσεις τους διαπιστώθηκε ότι το 62,67% πραγματοποιεί χωροδιακά ταξίδια κάθε χρόνο, το 16% κάθε τρίμηνο και το 21,33% κάθε εξάμηνο.

Πίνακας 5.3.4: Πόσο συχνά πραγματοποιείτε ταξίδια με σκοπό τη συμμετοχή σας σε χωροδιακή εκδήλωση;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ανά τρίμηνο	12	16,00%
Ανά εξάμηνο	16	21,33%
Ανά έτος	47	62,67%
Πάνω από δύο έτη	0	0,00%
Σύνολο	75	100,00%

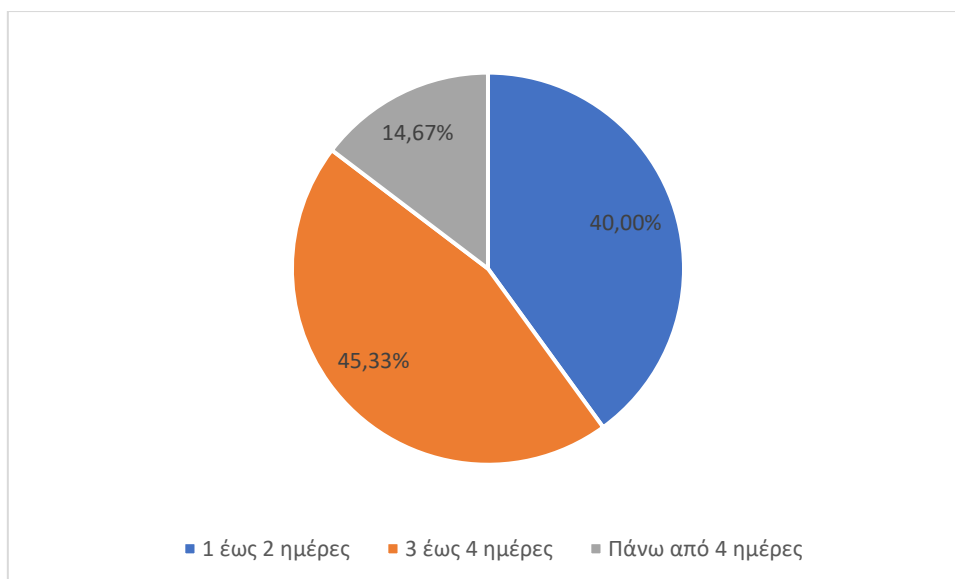

Διάγραμμα 5.3.4: Πόσο συχνά πραγματοποιείτε ταξίδια με σκοπό τη συμμετοχή σας σε χορωδιακή εκδήλωση;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τους χορωδούς-τουρίστες να δηλώσουν ποια είναι η συνηθισμένη διάρκεια παραμονής τους σε ένα τουριστικό προορισμό για τη συμμετοχή τους σε μια χορωδιακή διοργάνωση. Από τις απαντήσεις τους διαπιστώθηκε ότι το 45,33% επισκέπτεται την πόλη του φεστιβάλ για 3 έως 4 ημέρες ενώ το 40% για 1 έως 2 ημέρες. Μόνο το 14,67% επισκέπτεται για πάνω από 4 ημέρες.

Πίνακας 5.3.5: Ποια είναι η συνηθισμένη διάρκεια παραμονής σας σε ένα τουριστικό προορισμό για τη συμμετοχή σας σε μια χορωδιακή διοργάνωση;

	Συχνότητα	Ποσοστό
1 έως 2 ημέρες	30	40,00%
3 έως 4 ημέρες	34	45,33%
Πάνω από 4 ημέρες	11	14,67%
Σύνολο	75	100,00%

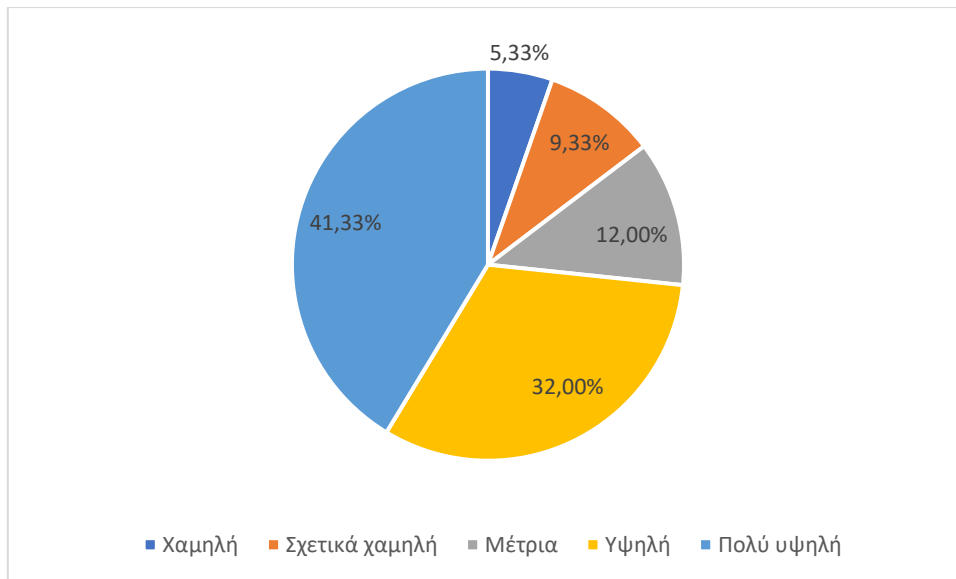
Διάγραμμα 5.3.5: Ποια είναι η συνηθισμένη διάρκεια παραμονής σας σε ένα τουριστικό προορισμό για τη συμμετοχή σας σε μια χορωδιακή διοργάνωση;

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τους χορωδούς-τουρίστες να δηλώσουν εάν είναι ικανοποιημένοι από την οργανωτική δομή του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ της πόλης μας. Όλοι οι συμμετέχοντες απάντησαν ότι είναι πάρα πολύ ικανοποιημένοι.

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τους χορωδούς-τουρίστες να κρίνουν την ποιότητα των χώρων του φεστιβάλ. Από τις απαντήσεις τους διαπιστώθηκε ότι το 41,33% θεωρεί ότι είναι πολύ υψηλή, το 32% ότι είναι υψηλή, το 9,33% ότι είναι σχετικά χαμηλή και μόνο το 5,3% ότι είναι χαμηλή.

Πίνακας 5.3.6: Πώς κρίνετε την ποιότητα των χώρων του φεστιβάλ;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Χαμηλή	4	5,33%
Σχετικά χαμηλή	7	9,33%
Μέτρια	9	12,00%
Υψηλή	24	32,00%
Πολύ υψηλή	31	41,33%
Σύνολο	75	100,00%

Διάγραμμα 5.3.6: Πώς κρίνετε την ποιότητα των χώρων του φεστιβάλ;

Στην τελευταία ερώτηση ζητήθηκε από τους χορωδούς-τουρίστες να δηλώσουν εάν στο μέλλον θα επιθυμούσαν να συμμετάσχουν ξανά στο διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ στην Πρέβεζα. Όλοι οι συμμετέχοντες απάντησαν θετικά.

Συμπέρασμα

Τα φεστιβάλ γενικότερα και τα μουσικά φεστιβάλ ειδικότερα είναι βιωματικά προϊόντα τουριστικού προϊόντος και προσελκύουν τοπικούς, εγχώριους και διεθνείς συμμετέχοντες σε εκδηλώσεις σε συγκεκριμένους προορισμούς κατά τη διάρκεια συγκεκριμένων χρονικών διαστημάτων. Έχουν σημαντική οικονομική συμβολή στον τόπο προορισμού καθώς αυξάνουν τις διεθνείς αφίξεις τουριστών με αποτέλεσμα την αύξηση των ξένων τουριστών και της οικονομικής δραστηριότητας σε άλλους τομείς της βιομηχανίας. Έτσι, τα μουσικά φεστιβάλ χρησιμεύουν ως πηγές εσόδων για τους διοργανωτές και τους προορισμούς του φεστιβάλ.

Με βάση το γεγονός ότι τα μουσικά φεστιβάλ αυξάνουν τις διεθνείς αφίξεις των τουριστών, μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας εστιάζει στα κίνητρα των συμμετεχόντων να παρακολουθήσουν ένα μουσικό φεστιβάλ και στον επακόλουθο οικολογικό αντίκτυπο της ζήτησης των επόμενων συμμετεχόντων. Οι περισσότερες από τις πραγματοποιούμενες μελέτες ασχολούνται κυρίως με τον υπολογισμό του αντίκτυπου των οικονομικών οφελών που προκύπτουν από τα φεστιβάλ μέσω αναλύσεων των πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων για μια καθορισμένη περιοχή που τα φεστιβάλ μπορούν (ή όχι) να φέρουν σε μια εν λόγω τοποθεσία. Ωστόσο, σημαντική επιρροή επισημαίνεται και στην τοπική ανάπτυξη της περιοχής διοργάνωσης και στο πολιτιστικό ύψος της περιοχής. Ένα μουσικό φεστιβάλ σηματοδοτεί καλύτερες και ποιοτικότερες τουριστικές υπηρεσίες και προϊόντα και βελτίωση των υποδομών της πόλης υποδοχής.

Από την έρευνα ανάμεσα στις επιχειρήσεις που συνδέονται άμεσα με τους χορωδούς-τουρίστες, διαπιστώθηκε ότι το 92,86% θεωρεί ότι το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ που διοργανώνεται από τη χορωδία «Αρμονία» στην πόλη της Πρέβεζας κάθε χρόνο, συνεισφέρει θετικά σε μεγάλο βαθμό στην πολιτιστική ταυτότητα της πόλης. Για το λόγο αυτό θεωρούν ότι οι κάτοικοι της πόλης το έχουν «αγκαλιάσει» πάρα πολύ, αν και μικρό ποσοστό δήλωσε ότι υπάρχουν κάτοικοι που τους ενδιαφέρει λίγο έως αρκετά. Επίσης, το 92,86% τόνισε ότι η ατμόσφαιρα, κατά τη διάρκεια του χορωδιακού φεστιβάλ είναι πολύ έως πάρα πολύ εορταστική μέσα στην πόλη της Πρέβεζας, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην αύξηση της τουριστικής κίνησης της πόλης, από πολύ έως πάρα πολύ, την ίδια χρονική περίοδο. Όμως, παρά το γεγονός ότι αυξάνεται η τουριστική κίνηση της πόλης, μεγάλο ποσοστό δήλωσε ότι τα οικονομικά

οφέλη είναι πολλά (42,86%) ενώ επίσης μεγάλο ποσοστό (30,95%) ότι είναι αρκετά. Όσον αφορά τα οικονομικά πλεονεκτήματα που απολαμβάνουν οι επιχειρήσεις, το μεγαλύτερο ποσοστό δήλωσε ότι αυτά είναι αρκετά. Έτσι, διαπιστώνεται, από τη διερεύνηση των οικονομικών απολαβών της πόλης και των επιχειρήσεων, μια επιθυμία των τελευταίων για περισσότερα οικονομικά οφέλη, σε σχέση με τον μεγάλο αριθμό των χωρωδιών-τουριστών που συμμετέχουν ετησίως στο διεθνές χωρωδιακό φεστιβάλ. Βέβαια, όπως δήλωσε το μεγαλύτερο ποσοστό, το φεστιβάλ αυτό δεν συμβάλλει καθόλου ή συμβάλλει λίγο στη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών και υποδομών της πόλης. Αυτό όμως δικαιολογείται καθώς η πόλη της Πρέβεζας δεν έχει τον απαιτούμενο αριθμό ξενοδοχειακών καταλυμάτων και αυτά που έχει είναι μικρών αστεριών και κλινών. Επίσης, οι επιχειρήσεις εστίασης βελτιώνουν τις υπηρεσίες τους από την τουριστική κίνηση που υπάρχει στην πόλη και όχι αποκλειστικά από την ύπαρξη του χωρωδιακού φεστιβάλ. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να είναι ανταγωνιστικές και βιώσιμες. Πολλές από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις συμμετέχουν σε δράσεις προβολής του διεθνούς χωρωδιακού φεστιβάλ, ωστόσο υπάρχουν και μερικές που συμμετέχουν λίγο ή αρκετά. Πιθανώς αυτές οι επιχειρήσεις είναι η εταιρία μεταφορικών μέσων και μερικές εστίασης, οι οποίες δεν πραγματοποιούν και δική τους προβολή. Πολλές από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις είναι χορηγοί του διεθνούς φεστιβάλ και όλες θα συμμετείχαν σε μια περαιτέρω αξιοποίησή του, πράγμα που δηλώνει τον θετικό αντίκτυπο που έχει το διεθνές χωρωδιακό φεστιβάλ στην πόλη της Πρέβεζας.

Από την έρευνα ανάμεσα στους χωρωδούς-τουρίστες που συμμετείχαν στο διεθνές χωρωδιακό φεστιβάλ κατά το 2021 στην πόλη της Πρέβεζας, διαπιστώθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (91,34%) έμειναν πολύ έως πάρα πολύ ικανοποιημένοι από τις υπηρεσίες που τους προσφέρθηκαν κατά τη διαμονή τους. Αυτό δείχνει και το υψηλό επίπεδο τουριστικών υπηρεσιών που διαθέτει η πόλη της Πρέβεζας. Ανάλογη άποψη έχουν και για το επίπεδο τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών/προϊόντων της Πρέβεζας σε σχέση με την ποιότητά τους. Πιο συγκεκριμένα, το 84% δήλωσε ότι το επίπεδο τιμών είναι από χαμηλό έως σχετικά χαμηλό, πράγμα το οποίο δείχνει ότι στην πόλη της Πρέβεζας οι τιμές των τουριστικών υπηρεσιών και προϊόντων δεν είναι δυσανάλογες με την ποιότητά τους. Ως αποτέλεσμα αυτού, το 97,33% εάν μπορούσε, θα παράτεινε τη διαμονή του στην Πρέβεζα. Όμως, το υπόλοιπο ποσοστό 2,67% παρόλο που δεν ήθελε να παρατείνει τη διαμονή του, επιθυμεί να ξαναέρθει στην

Πρέβεζα για διακοπές και όλοι θα συνέστηναν την Πρέβεζα ως έναν τουριστικό προορισμό. Αυτό δείχνει ότι η Πρέβεζα διαθέτει ένα ανταγωνιστικό τουριστικό προϊόν και αποτελεί πόλο έλξης των τουριστών, προσελκύντάς τους και για δεύτερη φορά. Η γνώμη τους αυτή είναι πολύ σημαντική καθώς το μεγαλύτερο ποσοστό των χορωδών-τουριστών πραγματοποιεί ταξίδια με σκοπό τη συμμετοχή τους σε χορωδιακή εκδήλωση κάθε χρόνο. Άρα, παρά το γεγονός ότι θα περίμενε κανείς ότι θα επιθυμούσαν να πάνε σε άλλα χορωδιακά φεστιβάλ, επιθυμούν να συμμετάσχουν ξανά στο διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ της Πρέβεζας. Εξάλλου και η διαμονή των περισσότερων χορωδών-τουριστών διαρκεί από 3 έως ημέρες, χρονικό διάστημα που κρίνεται ικανοποιητικό για την περιήγηση μιας τουριστικής πόλης, όπως είναι η Πρέβεζα.

Όσον αφορά τη διοργανωτική δομή του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ, όλοι οι συμμετέχοντες είναι πάρα πολύ ικανοποιημένοι και κρίνουν την ποιότητα των χώρων του φεστιβάλ ότι είναι πολύ υψηλή. Όσοι απάντησαν ότι η ποιότητα των χώρων του φεστιβάλ είναι χαμηλή ή σχετικά χαμηλή, προφανώς δεν συμμετείχαν σε όλες τις εκδηλώσεις παρά έκαναν μόνο μία εμφάνιση και δεν έχουν άποψη για όλους τους χώρους του φεστιβάλ. Για το λόγο αυτό και όλοι δήλωσαν ότι θα επιθυμούσαν στο μέλλον να συμμετάσχουν ξανά σε αυτό το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ που διοργανώνεται από τη χορωδία «Αρμονία» στην Πρέβεζα.

Βιβλιογραφία

Allen, J., O'Toole, W., McDonnell, I. & Harris, R. (2002). *Festival and Special Event Management*, 5th Edition. Australia: Willey Australian Tourism series.

Andersson, T. D., & Getz, D. (2008). Stakeholder management strategies of festivals. *Journal of Convention & Event Tourism*, 9(3): 199–220.

Anshel, A., & Kipper, D. (1988). The Influence of Group Singing on Trust and Cooperation. *Journal of Music therapy*, 25(3):145-155.

Bailey, B. A. & Davidson, J. W. (2003). Amateur Group Singing as a Therapeutic Instrument. *Nordic Journal of Music Therapy*, 12(1):18-33.

Baker, D. & Crompton, J. (2000). Quality, satisfaction and behavioral intentions. *Annals of Tourism Research*, 27(2): 785–804.

Beck, R. J., Cesario, T., Yousefi, A., & Enamoto, H. (2000). Choral Singing, Performance Perception, Immune System Changes in Salivary Immunoglobulin A and Cortisol. *Music Perception*, 18(1): 87-106.

Bell, C. L. (2004). Update on Community Choirs and Singing in the United States. *International Journal of Research in Choral Singing*, 2(1): 39-52.

Blešić, I., Pivac, T., Stamenković, I. & Besermenji, S. (2013). Motives of visits to ethno music festivals with regard to gender and age structure of visitors. *Event Management*, 17(2): 145–154.

Bonshor, M. (2016). Sharing knowledge and power in adult amateur choral communities: The impact of communal learning on the experience of musical participation. *International Journal of Community Music*, 9(3): 291-305.

Borgers, A. P. (2020). The main factors that determine the intention to revisit a music festival. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 13(3): 314-335.

Bowen, H. E. & Daniels, M. J. (2005). Does the music matter? Motivations for attending a music festival. *Event Management*, 9: 155–164.

Canoves, G., Villarino, M., Priestley, G. & Blanco, A. (2004). Rural tourism in Spain: an analysis of recent evolution. *Geoforum*, 35(6):755-769.

- Chang, J. (2006). Segmenting tourists to aboriginal cultural festivals: An example in the Rukai tribal area, Taiwan. *Tourism Management*, 27:1224–1234.
- Colbert, F. & Cuadrado, M. (2010), *Marketing de las artes y la cultura*. Ariel Patrimonio, Barcelona.
- Council of Europe (2000). European landscape convention. Available at: <http://conventions.coe.int>
- Crompton, J. L. (1979). Motivations for pleasure vacation. *Annals of Tourism Research*, 6(4): 408–424.
- Cuccia, T. & Rizzo, I. (2011). Tourism seasonality in cultural destinations: empirical evidence from Sicily. *Tourism Management*, 3(3):589-595.
- De Caro, R. (2012). Culture, e'conomie et lien social. *Empan*, 2(86): 149-154.
- Duarte, P., Folgado-Fernandez, J. A. & Hernández-Mogollón, J. M. (2018). Measurement of the impact of music festivals on destination image: The case of a womad festival. *Event Management*, 22(4): 517–526.
- Duran, E. & Hamarat, B. (2014). Festival attendees' motivations: The case of International Troia Festival. *International Journal of Event and Festival Management*, 5(2): 146–163.
- EOT, (2003). *Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου*. Αθήνα: EOT.
- Falassi, A. (1987). *Festival: Definition and Morphology*. In: Falassi, A., Ed., *Time out of Time*, University of New Mexico Press, Albuquerque.
- Felsenstein, D. (2003). Local Festivals and Tourism Promotion: The Role of Public Assistance and Visitor Expenditure. *Journal of travel research*, 41(4):385-392.
- Ferdinand, N. & Williams, N. (2013). International festivals as experience production systems. *Tourism Management*, 34: 202-210.
- Finkel, R. (2006). Tensions between ambition and reality in UK combined arts festival programming: Case study of the Lichfield Festival. *International Journal of Event Management Research*, 2(1): 25–36.
- Formica, S. & Uysal, M. (1998). Market segmentation of an international cultural-historical event in Italy. *Journal of Travel Research*, 36(4): 16–24.

- Fytopoulou, E., Tampakis, S., Galatsidas, S., Karasmanaki, E. & Tsantopoulos, G. (2021). The role of events in local development: An analysis of residents' perspectives and visitor satisfaction. *Journal of Rural Studies*, 82: 54-63.
- Garay, L. & Canoves, G. (2011). Life cycles, stages and tourism history. The Catalonia (Spain) experience. *Annals of Tourism Research*, (2): 651-671.
- Getz, D. (2010). The nature and scope of festival studies. *International Journal of Event Management Research*, 5(1): 1-47.
- Getz, D. (2008). Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism management*, 29(3):403-428.
- Gibson, C. & Davidson, D. (2004). Tamworth, Australia's "country music capital": Place marketing, rurality, and resident reactions. *Journal of Rural Studies*, 20(4): 387-404.
- Gibson, C. & Connell, J. (2005). *Aspects of Tourism 1: Music and Tourism. On the Road Again*. Channel View Publications, Clevedon, Buffalo, NY, Toronto.
- Gibson, C., Zaitt, G., Walmsley, J. & Connell, J. (2010). Cultural festivals and economic development in nonmetropolitan Australia. *Journal of Planning Education and Research*, 29(3): 280-293.
- Green, L. (2002). From the Western classics to the world: secondary music teachers' changing attitudes in England, 1982 and 1998. *British Journal of Music Education*, 19(01): 5-30.
- Gul, G. (2018). A Qualitative Study on the Contribution of the Choir to Social-Cultural and Psychological Achievements of Amateur Chorists. *International Education Studies*, 11(8):119.
- Gursoy, D., Kim, K. & Uysal, M. (2004). Perceived impacts of festivals and special events by organizers: An extension and validation. *Tourism Management*, 25(2): 171-181.
- Hall, C. (1992). *Hallmark tourist events: Impacts, management and planning*. London, UK: Belhaven Press.
- Hallam, S., & Prince, V. (2003). Conceptions of musical ability. *Research Studies in Music Education*, 20(1): 2-22.

Ηγουμενάκης, Ν., Κραβαρίτης, Κ. & Λύτρας, Π. (2000). Εισαγωγή στον τουρισμό. Αθήνα: Ιανός.

Hidalgo, L. (2008). Vida y milagros de los festivales musicales. Observatori de música de Barcelona, available at: <http://observatoridemusica.wordpress.com/2008/05/27/vida-y-milagros-de-los-festivales-musicales> (accessed 5 October 2014).

Hudson, S., Roth, M. S., Madden, T. J. & Hudson, R. (2015). The effects of social media on emotions, brand relationship quality, and word of mouth: An empirical study of music festival attendees. *Tourism Management*, 47: 68–76.

Hugues, H. & Allen, D. (2005). Cultural tourism in central and Eastern Europe: the views of induced image formation agents. *Tourism Management*, 26(2):173-183.

ICOMOS (1999), “Carta internacional sobre turismo cultural. La Gestion del turismo en los sitios con patrimonio significativo”, paper presented at 12 General Assembly, October, available at: http://www.icomos.org/charters/tourism_sp.pdf

INΣETE (2020). Η συμβολή του Τουρισμού στην ελληνική οικονομία το 2019. Retrieved from https://insete.gr/wp-content/uploads/2020/09/20_09_Tourism_and_Greek_Economy_2018-2019.pdf

Irshad, H. (2011). *Impacts of community events and festivals on rural places*. Government of Alberta, agriculture and rural development, available at [https://www1.agric.gov.ab.ca/\\$Department/deptdocs.nsf/all/csi13702/\\$FILE/Community-events-and-festivals.pdf](https://www1.agric.gov.ab.ca/$Department/deptdocs.nsf/all/csi13702/$FILE/Community-events-and-festivals.pdf)

Ivaldi, A., & O’Neill, S. A. (2010). Adolescents’ attainability and aspiration beliefs for famous musician role models. *Music Education Research*, 12(2): 179-197.

Juan i Tresserras, J. (2011), “Identidad cultural. Turismo cultural y su importancia en el desarrollo local”, Casablanca’s Forum, 17-18 November, Casablanca (Moraca), available at: <http://forocasablanca.com/elements/memo/memo2011.pdf>

Kamra, K. and Chand M. (2002). *Basics of Tourism: Theory, Operation and Practice*. Kanishka Publishers and Distributors, New Delhi.

Kitterlin, M. & Yoo, M. (2014). Festival motivation and loyalty factors. *Tourism & Management Studies*, 10(1): 119–126.

- Κωλέτσης, Α. (2018). *Η συμβολή των καλλιτεχνικών φεστιβάλ στην τοπική τουριστική ανάπτυξη: Η περίπτωση του Διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ Πρέβεζας*. Διπλωματική εργασία, Πάτρα: ΕΑΠ.
- Λαγός Δ. (2005). *Τουριστική Οικονομική*. Αθήνα: Κριτική.
- Λαγός, Δ. & Λιαργκόβας, Π. (2003). *Τουριστική οικονομία*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Lamont, A., Murray, M., Hale, R., & Wright-Bevans, K. (2017). Singing in later life: The anatomy of a community choir. *Psychology of Music*, 1-16. doi.org/10.1177/0305735617715514
- Lee, T.H. (2003). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. *Tourism management*, 34:37-46.
- Lee, C. K. & Lee, T. H. (2001). World Culture EXPO segment characteristics. *Annals of Tourism Research*, 28(3): 812–816.
- Lee, C.K., Lee, Y.K. & Wicks, B.E. (2004). Segmentation of festival motivation by nationality and satisfaction. *Tourism Management*, 25: 61–70.
- Leenders, M. A. (2010). The relative importance of the brand of music festivals: A customer equity perspective. *Journal of Strategic Marketing*, 18(4): 291–301.
- Lepp, A. (2007). Residents' attitudes towards tourism in Bigodi village, Uganda. *Tourism management*, 28(3): 876-885.
- Li, X. & Petrick, J. F. (2006). A review of festival and event motivation studies. *Event Management*, 9(4): 239–245.
- Li, Y.N. & Wood, E.H. (2016). Music festival motivation in China: free the mind. *Leisure Studies*, 35(3): 332–351.
- Long, P. T. & Perdue, R. R. (1990). The economic impact of rural festivals and special events: Assessing the special distribution of expenditures. *Journal of Travel Research*, 28(4): 10–14.
- McMorland, L. A. & Mactaggart, D. (2007). Traditional Scottish music events: Native Scots attendance motivations. *Event Management*, 11: 57–69.
- Mill, R.C. & Morrison, A.M. (2012). The tourism system. *Modern economy*, 7(9): 129-138.

- Μοίρα, Π. (2005). Τουριστική Γεωγραφία της Ελλάδας. Αθήνα: Interbooks.
- Nicholson, R. E. & Pearce, D. G. (2001). Why do people attend events: A comparative analysis of visitor motivations at four south island events. *Journal of Travel Research*, 39(4): 449–460.
- Pearce, P. (2005). *Tourist Behaviour: Themes and Conceptual Schemes*. Toronto: Channel View Publications.
- Pegg, S. & Patterson, I. (2010). Rethinking Music Festivals as a Staged Event: Gaining Insights from Understanding Visitor Motivations and the Experiences They Seek. *Journal of convention & event tourism*, 11: 85-99.
- Prat, J.M. & Canoves, G. (2014). Dinamica relacional y los festivales de musica en los destinos turísticos de litoral. El caso del Alt Emporda (España). *Estudios y Perspectivas en Turismo*, 23(1): 81-100.
- Pravettoni, C. (2011). *Turismo de eventos: analisis del Grec Festival y del Romaeuropa Festival desde la perspectiva de eventos culturales*, master dissertation, Escola Universita`ria de Turisme i Direccio Hotelera – Universitat Auto`noma de Barcelona, Bellaterra.
- Pruthi, K.R. (2004). *International Tourism: Potential Measurement and Prospects*. Rajat Publications, New Delhi.
- Quinn, B. (2006). Problematizing “festival tourism”: Arts festivals and sustainable development in Ireland. *Journal of Sustainable Tourism*, 14(3): 288–306.
- Richards, G. & Wilson, J. (2004). The impact of cultural events on city image: Rotterdam, cultural capital of Europe 2001. *Urban Studies*, 41(10): 1931–1951
- Robinson, H. (1976). *A Geography of tourism*. MacDonnell and Evans Limited Plymth.
- Ruud, E. (1997). Music and Identity. *Nordic Journal of Music Therapy*, 6(1): 3-13.
- Σαλτάρη, Ρ. (2016). Η συμβολή των τυπικών και άτυπων εμπειριών στη μουσική ταυτότητα των εφήβων. Στο Μ. Κοκκίδου & Ζ. Διονυσίου (Επιμ.), Μουσικός Γραμματισμός: Τυπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας-Μάθησης (Πρακτικά 7^{ου} Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική εκπαίδευση) (σσ. 419-428). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.

- San Martín, H. & Rodríguez del Bosque, I. A. (2008). Exploring the cognitive–affective nature of destination image and the role of psychological factors in its formation. *Tourism Management*, 29(2): 263–277.
- Simeon, M. & Buonincontri, P. (2011). Cultural event as a territorial marketing tool: The case of the Ravello Festival on the Italian Amalfi Coast. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 20 (3-4): 385–406.
- Skoultzos, S. (2014). The potential of festivals and their contribution to culture and tourism. *Greek Economic Outlook*, 25:61-66.
- Soria, R., Blanco-Romero, A., & Valiente, G. (2014). Emporda music festivals as tourism diversification tools. *International Journal of Event and Festival Management*, 5(3), 297–310.
- Stephen, J. (2007). *Tourism management*. Elsevier Limited, USA.
- Stone, C. (2009). The British pop music festival phenomenon. In J. Ali-Knight, M. Robertson, A. Fyall, & A. Ladkin (Eds.), *International perspectives of festivals and events* (pp. 205–224). Academic Press.
- Thrane, C. (2002). Jazz festival visitors and their expenditures: Linking spending patterns to musical interest. *Journal of Travel Research*, 40: 281–286.
- Toselli, C. (2006). Algunas reflexiones sobre el turismo cultural. *Pasos*, 4(2): 175-182.
- Trezzini, L. & De Lucia, F. (2004). I festival, in Bodo, C. and Spada, C. (Eds) *Rapporto Sull'economia Della Cultura in Italia 1990-2000*, Il Mulino, Bologna, pp. 475-485.
- Uysal, M., Backman, K., Backman, S. & Potts, T. (1991). An examination of event tourism motivations and activities,. In R. D. Bratton, F. M. Go, & J. R. B. Richie (Eds.), *New horizons in tourism and hospitality education, training, and research* (pp. 203–218). Calgary. Canada: University of Calgary.
- Waterman, S. (1998). Place, culture and identity: Summer music in Upper Galilee. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 23(2): 253–267.
- Yoon, Y.S., Lee, J. S. & Lee, C.K. (2010). Measuring festival quality and value affecting visitors' satisfaction and loyalty using a structural approach. *International Journal of Hospitality Management*, 29(2): 335–342.

Παράρτημα Α΄

Ερωτηματολόγιο προς επιχειρήσεις της Πρέβεζας

- 1) Θεωρείτε ότι το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ της «Αρμονίας» Πρέβεζας συνεισφέρει θετικά στην πολιτιστική ταυτότητα της πόλης;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	

- 2) Θεωρείτε ότι οι κάτοικοι της πόλης της Πρέβεζας «έχουν αγκαλιάσει» το διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	

- 3) Θεωρείτε ότι κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ η πόλη της Πρέβεζας έχει μια εορταστική ατμόσφαιρα;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	

- 4) Θεωρείτε ότι κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ η τουριστική κίνηση αυξάνεται;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	

- 5) Θεωρείτε ότι από το φεστιβάλ υπάρχουν οικονομικά οφέλη για την πόλη της Πρέβεζας;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	

- 6) Θεωρείτε ότι κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ υπάρχουν μεγαλύτερα οικονομικά πλεονεκτήματα για τις επιχειρήσεις της πόλης;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	

- 7) Θεωρείτε ότι το φεστιβάλ συμβάλλει στη βελτίωση των τουριστικών υπηρεσιών και υποδομών της πόλης;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	

- 8) Η επιχείρησή σας συμμετέχει σε δράσεις προβολής στο διεθνές χωροδιακό φεστιβάλ;

Ναι	
Όχι	
ΔΓ/ΔΑ	

- 9) Είστε χορηγός του διεθνούς χωροδιακού φεστιβάλ;

Ναι	
Όχι	
ΔΓ/ΔΑ	

10) Θα συμμετείχατε σε προσπάθειες για την περαιτέρω αξιοποίηση του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	

Σας ευχαριστώ πολύ για τη συμμετοχή σας

Παράρτημα Β΄

Ερωτηματολόγιο προς χορωδούς-τουρίστες του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ της Πρέβεζας

- 1) Κατά τη διαμονή σας στην Πρέβεζα μείνατε ικανοποιημένος/η από τις υπηρεσίες που σας προσφέρθηκαν;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	

- 2) Πώς θα χαρακτηρίζατε το επίπεδο τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών ή προϊόντων της Πρέβεζας σε σχέση με την ποιότητά τους;

Χαμηλό	
Σχετικά χαμηλό	
Μέτριο	
Σχετικά ακριβό	
Πολύ ακριβό	

- 3) Εάν σας δινόταν η δυνατότητα, θα παρατείνατε τη διαμονή σας στην Πρέβεζα;

Ναι	
Όχι	
ΔΓ/ΔΑ	

- 4) Σκοπεύετε να επισκεφτείτε ξανά την πόλη της Πρέβεζας;

Ναι	
Όχι	
ΔΓ/ΔΑ	

- 5) Θα συστήνατε σε κάποιον γνωστό σας την Πρέβεζα ως τουριστικό προορισμό;

Ναι	
Όχι	
ΔΓ/ΔΑ	

- 6) Πόσο συχνά πραγματοποιείτε ταξίδια με σκοπό τη συμμετοχή σας σε χορωδιακή εκδήλωση;

Ανά τρίμηνο	
Ανά εξάμηνο	
Ανά έτος	
Πάνω από δύο έτη	

- 7) Ποια είναι η συνηθισμένη διάρκεια παραμονής σας σε ένα τουριστικό προορισμό για τη συμμετοχή σας σε μια χορωδιακή διοργάνωση;

1 έως 2 ημέρες	
3 έως 4 ημέρες	
Πάνω από 4 ημέρες	

- 8) Είστε ικανοποιημένος/η από την οργανωτική δομή του διεθνούς χορωδιακού φεστιβάλ «Αρμονίας» Πρέβεζας;

Καθόλου	
Λίγο	
Αρκετά	
Πολύ	
Πάρα πολύ	

- 9) Πώς κρίνετε την ποιότητα των χώρων του φεστιβάλ;

Χαμηλή	
Σχετικά χαμηλή	
Μέτρια	
Υψηλή	
Πολύ υψηλή	

- 10) Θα θέλατε να συμμετάσχετε πάλι στο μέλλον στο διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ της Πρέβεζας;

Ναι	
Όχι	
ΔΓ/ΔΑ	

Σας ευχαριστώ πολύ για τη συμμετοχή σας